GZIKA

JEAN FREVILLE

IGY SZÜLETETT A FRANCIA KOMMUNISTA PÁRT

SZIKRA
BUDAPEST 1951

A francia eredeti címe:

JEAN FREVILLE
LA NUIT FINIT A TOURS

Éditions Sociales, Paris 1951.

Fordította
BALLENEGGER HENRIK

Felelős kiadó a Szikra Könyvkiadó vezérigazgatója

MARCEL CACHINNEK

a munkásosztályhoz való hűség jelképének, a Nagy Októberi Szocialista Forradalom lelkes harcosának, Tours győztesének, fiúi szeretetem jeléül ajánlom ezeket a lapokat, amelyekből csak gyenge visszhangja csendül ki annak a lelkesedésnek, amely melléje állította a tömegeket.

ELSŐ FEJEZET

EGY NAGY DÁTUM

A Francia Kommunista Párt, amely küzdelmek és sztrájkok hullámhegyén, Tours-ban, 1920 december 29-én jött létre, azokban a harcokban született meg, amelyeket a mozgalom úttörői vívtak az imperialista háború ellen, az Orosz Forradalom védelmében.

Megalapítása nem tulajdonítható sem a véletlennek, sem önkényes elhatározásnak: létrejötte az egész francia munkásmozgalom fejlődésének eredménye.

Azóta harminc év mult el; ezt az időszakot egy új világ építése és egy haldokló rendszer vonaglásai jellemzik. Az erőviszonyok komoly mértékben a szocializmus javára tolódtak el. A kapitalista országok proletariátusa azonban még mindig ugyanazon feladatok előtt áll — harc a háború ellen, a Szovjetunió vezetésével.

Ezért a Tours-i Kongresszus, valamint az azt megelőző harcok sem jelentőségükben, sem időszerűségükben semmit sem veszítettek. A hősi mult tapasztalatai a jövőt szolgálják. A multat tanulmányozva, jobban megértjük a jelent és jobban tudjuk előkészíteni a jövőt.

A szél, mely Tours felől fúj, ma is olyan, mint tegnap volt: éltető hatású és állandóan ébren tartja fiatalos lelkesedésünket.

*

Mennyi tragikus vagy bámulatraméltó epizód pergett le abban a drámában, amely a II. Internacionále összeomlásával kezdődött és a Tours-i Kongresszussal ért véget!

Jaurès utolsó erőfeszítései a katasztrófa megelőzésére, a háborús bűnösökre szórt átkai, kétségbeesett lépései a bűnös háború ellen, lépések, amelyeknek egy bűnös merénylet szab határt...

Jaurès, a béke vértanúja, aki elsőként esett el a hadsereg előtt, miközben azon fáradozott, hogy felvonulásukat megakadályozza, a most is élő Jaurès, akinek hangját ugyan elhallgattatták, de szellemét nem tudták megölni!

A II. Internacionále szégyenletes csődje, amely megtagadta saját kongresszusainak határozatait, lábbal taposta saját létjogosultságát, a sovinizmus mákonyától elbódított munkások és parasztok millióit szolgáltatta ki az imperializmus Molochjának.

A nagy forradalmárnak, Leninnek lángesze, amely uralkodott kora fölött és meglátta a jövőt. Lenin, akit ábrándok kergetőjének neveztek, mert arra hívta fel az elnyomottakat, hogy az imperialista háborút polgárháborúvá alakítsák át . . .

Az első elvhű szocialisták, akik összegyűltek a svájci hegyek eldugott tanyaházaiban, Zimmerwaldban és Kienthalban, Európa eme katakombáiban, a gyűlölködés hangjaira a dolgozók nemzetközi szolidaritásának hirdetésével válaszoltak.

A földet beborító sűrű fellegeken áttör az Orosz Forradalom villáma . . .

A frontkatonák elkedvetlenedése és forrongása, az 1917-es katonalázadások feltörő lángjai . . .

A tűzhányó kitörése Októberben, az első proletárköztársaság, amely felhívja a népeket, hogy rákényszerítsék a hatalmakra az ő békéjüket . . .

A központi hatalmak veresége után az antant imperialistáinak intervenciója a Párizsi Kommün megbosszulói és művének folytatói ellen . . .

Jeanne Labourbe, az első francia kommunista nő, akit meggyilkoltak, mert forradalmi mozgalmat indított az Ogyesszában partraszállított francia katonák között, akik azután baráti jobbot nyujtottak a bolsevikoknak.

André Marty és a feketetengeri matrózok örökemlékezetű lázadása.

Az 1919 május 1-i általános sztrájk: 500 000 párizsi tüntet az intervenció ellen, a nyolcórás munkanapért és az amnesztiáért.

A dokkmunkások megtagadják a Szovjet elleni háborút szolgáló fegyver- és muníciószállítmányok berakását; a kikötőkben forradalmi agitáció folyik.

1920-ban nagy sztrájkok zajlanak le, többek között a májusi vasutassztrájk, mely három hétig tart.

Marcel Cachin újabb oroszországi utazása; résztvesz a Kom-

munista Internacionále II. Kongresszusán, beszél Leninnel, aki szenvedélyes figyelemmel követi a franciaországi eseményeket.

Raymond Lefebvre, Vergeat és Lepetit halála, akik a blokád következtében a tengeren pusztulnak el . . .

Marcel Cachin lelkes hadjárata a III. Internacionáléhoz való csatlakozás érdekében . . .

A Tours-i Kongresszus hivatalosan megbélyegzi az opportunizmust és kihirdeti a francia szocializmusnak az Orosz Forradalom fényében végbemenő újjászületését.

A kisebbséggel szemben, amely megtagadja hozzájárulását, a többség Marx, Engels és Lenin zászlaja alatt felújítja azokat a hagyományokat, amelyek a francia munkásmozgalmat oly erőssé és ragyogóvá tették.

Új útszakaszhoz értünk.

A kongresszus befejeztekor elhangzott kiáltvány, amelyet Vaillant-Couturier fogalmazott meg, kijelenti:

„A francia munkásság, a francia nép felkelt a kapitalista rendszer ellen, amely a háború, a csőd, a fosztogatás, a kizsákmányolás és a rabszolgatartás uralmát jelenti; ez az egész harcos Franciaország velünk van; ő fogja, a Kommunista Internacionáléhoz tartozó valamennyi párt támogatásával, megvédeni a béke, a népjogok és a forradalom ügyét, amelyet az imperialisták részéről — akik osztályérdekeiket a nemzetvédelem jelszavaival álcázzák — állandó veszély fenyeget.

Pártunk előtt óriási feladatok állnak; nem riadunk vissza tőlük. A régi világ összeomlik az új idők szelleme előtt. A forradalom, amely Oroszországban született és amely egyre közeledik, át fog terjedni, fokról-fokra, Európa minden országára és minden világrészre, és mindenütt milliónyi komoly segítőkézre fog találni. Az elkeseredett küzdelem tovább folyik, türelemmel, de ha kell, gyorsan és döntően, amikor ütni fog az új rabszolgák felszabadításának órája. A minden idők legkegyetlenebb háborúja után a polgári rend minden eresztékében recseg, és mi csak az utolsó csapást fogjuk rámérni.

Legyen nagy a mi pártunk! Legyen erős és fegyelmezett, legyen egyaránt ura harcosainak és választott vezetőinek is. Az Internacionále keretében, amely az első nagy társadalmi forradalom szárnyai alatt ébredt új életre, legyen méltó multjához, méltó Babeufhöz, méltó 1848 júniusának férfiaihoz, méltó a Kommünhöz, méltó Jaurèshez, és legyen méltó az előttünk kitáruló dicső jövőhöz!"

Így hangzott a tours-i eskü. A lefolyt harmincéves történelem tanúsítja, hogy megtartottuk.

*

Ez a lázasan forrongó időszak értékes tanulságokkal szolgál a felszabadulása felé haladó proletariátus számára.

A szocializmus elveinek feladása, az opportunizmus, az osztályok együttműködésének és a polgári nacionalizmushoz való csatlakozásnak politikája, a jobboldali szocialista vezérek árulása — a munkásosztályt kiszolgáltatja ellenségeinek.

Az imperializmus elleni harc — éppúgy mint a nagytőke elleni küzdelem — azt követeli, hogy leleplezzük a munkásmozgalmon belül működő ügynökeiket. A proletariátus győzelmének egyik feltétele, hogy ezeknek az elemeknek bomlasztó hatása alól kivonja magát.

A háborúval és a reakcióval szemben, amelyek kölcsönösen támogatják egymást, a békéért és a szociális haladásért vívott harcnak feloldhatatlan egységben kell haladnia.

Azzal, hogy az imperializmus a tömegeket szolgaságra, nyomorra és pusztulásra ítéli, saját maga ellen mozgósítja őket. A „Kommunista kiáltvány" már 1848-ban megmondotta, hogy a burzsoázia kitermeli saját sírásóját.

A történelem nem mechanikus folyamat, amelynek során az események az emberi tevékenységtől függetlenül folynak le. Döntő jelentőségű a bátor harcosok szerepe, akik a tömegek vágyait fejezik ki és őket harcra serkentik.

Hogy győzhessünk, mindíg előre kell néznünk, nem pedig hátra; tetteinket arra kell alapítani, ami haladó, ami a jövőt hordja magában, ami növekedőben és fejlődésben van.

Forradalmi párt nélkül a dolgozók nem érhetik el céljukat, mert ennek hiányában nem tudják kihasználni e kialakult forradalmi helyzetet. Ez a párt nem lehet a kiegyezkedők műve, akik az osztályharc elfojtására törekszenek; ezt a pártot meg nem alkuvó harcosok építik fel, akik az osztályharcot végső céljához akarják eljuttatni.

Forradalmi elmélet nélkül nincs forradalmi párt. A forradalmi elméletet a gyakorlat igazolja és váltja valóra.

A kommunizmus nem behozatali cikk, nem mesterséges oltvány. A munkásosztály fejlődését minden egyes ország sajátos történelmi feltételei szabják meg. Ha haladó párt áll az élén, a munkásosztály megszerzi azokat a tapasztalatokat és az érettségnek azt a

fokát, amely szükséges ahhoz, hogy hozzáfoghasson a társadalom átalakításának munkájához és irányításához.

Minden forradalmi pártnak próbaköve a szeretet és a feltétlen hűség, amely a Szovjetunióhoz — a béke bajnokához, az első szocialista államhoz — fűzi.

A Francia Kommunista Párt születésétől kezdve a népek követelte tartós béke védelmezőjének szerepét töltötte be. Ezért gyakorol oly vonzóerőt — saját proletár bázisán túl — a parasztokra is, a háború vágóhídjának kiszemelt áldozataira.

A jövő azoké, akik az elvi szilárdság alapján, a nemzetközi proletariátus szellemétől fűtve fejtik ki tevékenységüket, megingathatatlanul hisznek a tömegekben, megérdemelve bizalmukat, mert mindhalálig hűségesen kitartanak mellettük.

*

Nem elég forradalmároknak nevezni magunkat, hogy valóban azokká is lehessünk.

A jobboldali rothadt elemek kiválása után, a Tours-ban megalakult Kommunista Párt nem szabadult meg egycsapásra az individualizmus, a kispolgári pacifizmus és a polgári pártokkal való egyezkedés szégyenfoltjaitól. A még zavaros hullámokból felmerültek a mult hordalékai, a polgári demokrácia előítéletei. A csatlakozás mellett szavazók soraiban minden irányzat képviselve volt. Vajjon hányan voltak közülük igazi marxisták? A hűségnyilatkozatok nagy száma, amikor a tettekre került a sor, nem állotta ki a tűzpróbát. Lassanként felütötték a fejüket az értelmiségi törtetők, a hivatásos politikusok, a frázislovagok és az anarchisták, akik vagy a tours-i kisebbségiekhez csatlakoztak, vagy önálló, de rövidéletű csoportokat alkottak.

Lenin, aki gyakorlatból tudta, hogy milyen akadályok tornyosulnak egy forradalmi párt megteremtése elé, 1921-ben ezt írta:

> „Tapasztalt és tekintéllyel bíró pártvezérek kialakítása nehéz feladat, és hosszú időt igényel... Nálunk, Oroszországban, a vezetők csoportjának kialakítása tizenöt évig tartott (1903—1917)"[1].

Ha ez ilyen nehéz feladatot jelentett Oroszországban, ahol együtt voltak egy hatalmas arányú társadalmi robbanás feltételei, és ahol az 1905—1906-i forradalomban már feltűntek a Szovjetek, —

[1] *Lenin* Művei. 3. kiad. XXVI. köt. 489. old. (oroszul).

mit mondjunk azokról a nehézségekről, amelyek Franciaországban az új párt előtt állottak?

Szükségszerűen bele kellett ütköznie a világ egyik legrégibb, legerősebb és legtapasztaltabb burzsoáziájába, amely négy forradalmon keresztül szerezte meg a hatalmat. Ez a burzsoázia jártas volt a parlamenti taktikázásban és mindenféle mesterkedésben, rendelkezett a kényszer és a megvesztegetés mindenfajta eszközével. Már több mint egy évszázada, hogy céltudatos határozottságával és agyafúrtságával járószalagján tartja a középrétegeket és a parasztságot.

A Francia Kommunista Párt a munkásosztály soraiból toborozta harcedzett kádereit. Már túlesett a gyermekbetegségeken és a serdülő kor válságain. Az elnyomó és megtorló intézkedések során kiválasztódtak a legjobb harcosok. A börtönökben és az illegalitásban, a földalatti mozgalom eme kohójában kiformálódott a kipróbált, tisztánlátó és hajlíthatatlan vezetők csapata. A párt, amely Maurice Thorez irányításával Tours-ban jött létre, tömegpárttá lett, Franciaország legelső és legnagyobb pártjává.

A Francia Kommunista Párt büszkeséggel tekint vissza eredetére, a békéért, a dolgozók kenyeréért és a nemzeti függetlenségért folytatott új harcaiban, most, amikor az atombombás imperializmus azon mesterkedik, hogy népünket leigázza és az egész földkerekséget vérbe és lángba borítsa. A harcok sorozatában, amelyek mindegyike egy-egy útjelzője a munkásosztály felemelkedésének, Tours neve úgy ragyog, mint a biztos győzelemre hívó harci jel.

MÁSODIK FEJEZET

A II. INTERNACIONÁLE CSŐDJE

Ezen a pénteken, 1914 július 31-én, Párizs izgalomban van, Párizs nyugtalankodik... A rekvirálások, a tartalékosok személyre szóló behívói a helyzet komolyságát bizonyítják. Az ágyúgyárosok és a pénzmágnások zsoldjában álló ujságírók, a cári kormány kitartottjai, a titkos alapok haszonélvezői már napok óta forrpontra hevítik a közhangulatot, és koholt híreikkel, bujtogató cikkeikkel szítják a soviniszta gyűlölködést, minden eszközzel háborúra uszítanak. Az óriási címbetűs ujságok különkiadásai óráról-órára követik egymást. A hangulat egyre lázasabb ...

A *Matin* és a Havas hírügynökség fényhíradói előtt hangosan vitatkozó tömegek verődnek össze. Megkezdődnek az utcai felvonulások, az 1870-es mintára: a rendőrség utat nyit előttük. A tüntetők elsodorják a kávéházak terraszán üldögélő embereket, megállítják a kocsikat, a közlekedést, és végigvonulva a nagy körutakon, háborús hangulatot teremtenek.

Divathölgyek tapssal üdvözlik a felvonulókat, napernyőikkel integetnek, csókot hintenek a saint-cyri katonai akadémia zárt sorokban menetelő növendékei felé, és rikácsolva kiáltozzák:

„Hozzátok magatokkal Vilmos bajuszát!... Éljen a hadsereg!"

Néhány zavaró hang közbekiált:

„Le a háborúval!"

Erre már verekedésre kerül a sor. Az „eszeveszetteket" lehurrogják, nekikesnek és a rendőrök félholtra verve hurcolják őket az őrszobára ...

Távol a zajongó előkelő negyedektől, ahol kidüllesztett mellel üvöltözik a „hazafias" jelszavakat, munkások igyekeznek a külváro-

sok felé; sapkájukat a szemükre húzzák, vállukon cipelik élelmiszervagy szerszámtarisznyájukat. A hőségtől és az aggodalomtól leverten fordulnak be a peremvárosok kietlen utcáiba. Sápadt, feldúlt arcú asszonyok hajolnak ki az ablakokon, vagy halkan tárgyalnak a kapuk előtt.

„A háború . . . Micsoda csapás! . . . De hát miért?"

A férfiak ökölbeszorított kézzel gondolnak a hároméves katonai szolgálat ellen folytatott harcaikra, és szemük előtt megjelennek a Butte Rouge-on és egyebütt összesereglett tömegek, amint lelkes arccal hallgatják Jaurès szavait . . .

*

Jaurès! Július 25-én, Lyon egyik külvárosában elmondott utolsó beszédének visszhangja Párizs népes negyedeit is felverte.

Rhône-megye egyik képviselőjének halálával megüresedett egy hely a képviselőházban; jelöltjének támogatására a Szocialista Párt Jaurèst hívta segítségül.

Félretéve történelmi tanulmányait, parlamenti, törvényelőkészítő munkáit, a hívó szóra, a legközelebbi vonattal Vaise-be sietett.

Itt helyi jelentőségű hírekkel és a politikai ellenfelekről szóló pletykákkal fogadják; azon törik a fejüket, hogy micsoda mesterkedéssel lehetne jelöltjük, a szocialista Marius Moutet számára a többséget biztosítani . . .

De Jaurès e kicsinyes vitákon felülemelkedve, a halálos veszélyre gondol, a fenyegető katasztrófára, amely ha kitör, az emberek tömegeit sodorja a lángtengerbe . . .

A megdöbbent választók előtt, akiket kiragad szűkkörű és kicsinyes gondjaik közül, vad színekkel vázolja fel a feléjük rohanó holnapot, azt, ami azonnal bekövetkezhetik.

„E percekben talán annak a napnak előestéjén állunk, amikor Ausztria a szerbekre fogja magát vetni, és akkor, amikor Ausztria és Németország Szerbiára és Oroszországra veti magát, Európa, sőt az egész világ lángba fog borulni . . .

Franciaország gyarmati politikája, Oroszország alattomos magatartása és Ausztria erőszakos fellépése egyaránt hozzájárultak annak a szörnyű helyzetnek a kialakulásához, amelyben vagyunk. Európa lázálomban kínlódó betegként vergődik."

Miután leleplezte a titkos diplomácia fondorkodásait, Jaurès bronzcsengésű hangján, amely úgy zúgott mint a félrevert harang,

feltárta azt a sorsot, amelyet a kapitalista kormányok az emberek millióinak szántak. A dolgozók egyesített erejét állítja a kormányok vezetőivel szembe, és még egy utolsó figyelmeztetést indít útnak:

„Ha a vihar kitör, mi mindnyájan, szocialisták, mindent el fogunk követni, hogy távoltartsuk magunkat attól a bűntől, amelyet a vezető körök követnek el az emberiség ellen."

Ez volt Jaurèsnek Franciaországban mondott utolsó beszéde. Ez egyszersmind politikai végrendelete is.

*

Abból a célból, hogy a különböző országok szocialistáinak erőfeszítéseit a háború ellen egybehangolják, július 29-ére egybehívták a Nemzetközi Szocialista Irodát Bruxelles-be.

A Népház új melléképületében a küldöttek reggel nyolc órától este hat óráig megszakítás nélkül tárgyalnak. A német szociáldemokrácia, a II. Internacionále büszkesége, csak egy küldöttel szerepel: Hugo Haaséval. Rosa Luxemburgot, akit nemrégen ítéltek börtönre antimilitarista propagandáért, a lengyel szocialisták küldték ki. Ott vannak az angol, az olasz, a belga és a holland küldöttek is. Viktor Adler és Friedrich Adler Ausztriát képviselik, Jaurès, Guesde, Édouard Vaillant, Marcel Sembat és Jean Longuet pedig Franciaországot.

Mi lesz az eredménye ennek a munkás-haditanácsnak, azokban az órákban, amikor az imperialista háború veszélye a küszöbön áll?

Felelősségük tudatában, a rájuk háramló döntés elé állítva, hogy akarják a II. Internacionále vezetői megszervezni az ellenállást? Teljesíteni fogják-e kongresszusaik határozatait, amelyek a forradalmat szegzik a háború ellen?

A küldöttek legtöbbje mintha nem is emlékeznék ezekre a határozatokra.

Megelégszenek azzal, hogy bevallják tehetetlenségüket, vagy csupán platonikus óhajaiknak adnak kifejezést. Viktor Adler, az osztrák szocializmus megalapítója kijelenti, hogy a szerbek elleni háború Ausztriában nagyon népszerű, és a szocialisták nehezen tudnának szembeszállni a közhangulatnak ezzel az áramlatával... Haase azt állítja, hogy Vilmos császár nem akarja a háborút, de Jaurès ismételt kérdéseire vonakodik felvilágosítást adni arra nézve, hogy fegyveres összeütközés esetében milyen álláspontra fog a német szociáldemokrata párt helyezkedni.

Az osztrák szocialisták távolmaradása miatt a választmány úgy határozott, hogy az Internacionále kongresszusát, amelyet eredetileg Bécsbe hívtak össze, Párizsban, augusztus 9-én fogják megtartani.

Este a Cirque Royalban tartott népgyűlésen, amelyen Vandervelde elnökölt, Európa országainak küldöttei ez utolsó alkalommal is szavakban élik ki magukat. Jaurès, aki utolsónak szólalt fel, önmagát áltatja és hiú reményeket kelt hallgatóságában is, amikor túlzott jelentőséget tulajdonít az előző napon Berlinben lezajlott háborúellenes tüntetésnek. Elismeréssel adózik a francia kormánynak a béke fenntartása érdekében kifejtett erőfeszítéseiért, és egy szép, de a fellegekben járó kijelentéssel fejezi be beszédét:

„Ha egyesek az Oroszországgal kötött titkos szerződésre hivatkoznak, mi az emberiséggel kötött nyilt szerződésre fogunk hivatkozni."

A szolidaritás utolsó fogadkozásaival a küldöttek az éjjeli órákban válnak el egymástól. Mindenki otthonába tér vissza, ahonnan holnap egymás ellen fognak harcolni.

*

1914 július 31-e . . . A háború és a béke párviadala. Minden perc csökkenti a béke esélyeit és egyben növeli a háború kilátásait. Szemben az imperializmus vészes erőivel és a háború mellett döntő kormányok akaratával, Jaurès lépésről-lépésre vívja utolsó és reménytelen harcát.

Már reggel a képviselőházba siet. Néhány szocialista képviselő — Marcel Cachin, Compère-Morel, Vincent Auriol, Bedouce — azonnal körülveszik. Jaurès közli velük a Bruxelles-ben hozott határozatokat, és fejtegetésekbe bocsátkozik fölöttük. Azt tervezi, hogy azokat vasárnap, augusztus 2-án a Wagram-teremben Szajna-megye szocialista harcosai elé tárja . . .

Délután a képviselők megtudják, hogy II. Vilmos palotájának erkélyéről beszédet intézett a tömeghez, és ebben kihirdette „a háborús veszély állapotát" (Kriegsgefahrzustand).

Jaurès, aki nem akar hinni a katasztrófában, kétségbevonja a császári kijelentés fordításának pontosságát: Haase nem biztosította-e őt a császár békés szándékairól? Hű fordítást akar látni. Nem elégszik meg a képviselőház könyvtárának szótáraival. Meg-

kéri egyik barátját, hogy szerezzen egy teljesebb szótárt. Lázasan lapozgat benne, ellenőrzi a szavakat, mindenáron a szóhalmaz mélyére akar hatolni, és azon erőlködik, hogy kevésbbé tragikus értelmet hámozzon ki belőle.

Malvy belügyminiszter aggodalmas arccal érkezik a Házba. Jaurès megállítja, és kérdésekkel ostromolja. Malvy biztosítja, hogy a francia kormány támogatja az angol kormány közvetítő szándékát. Jaurès követeli, hogy erőteljesen lépjenek fel a cári kormánynál.

Majd barátainak kíséretében a Quai d'Orsay-re siet, hogy a miniszterelnökkel beszéljen. Viviani nemrég érkezett meg Szent-Pétervárról, Poincarénak, a köztársaság elnökének társaságában. Míg ők még szorosabbra vonták a gyászos szövetséget, az orosz főváros munkásai barrikádokat emeltek. Az imperialista háború veszélyével szemben felhangzott a forradalom első morajlása . . .

Viviani, elfoglaltságára hivatkozva, nem fogadja Jaurèst. Időközben megérkezett a cári nagykövet; Viviani őt azonnal fogadja . . . A szocialisták csoportjából valaki hangosan kiáltja: „Szemét!"

Jaurès megbélyegzi Izvolszkit, mint annak az önkényuralomnak a képviselőjét, amely akaratát Franciaországra kényszeríti . . .

A kormányelnök helyett Abel Ferry államtitkár fogadja a szocialisták küldöttségét. A kormány — állítja — mindent megtesz a béke érdekében.

„Nem, — kiáltja Jaurès — ön éppúgy elfogadja a háborút, mint Malvy! Önök beleegyeznek abba, hogy Franciaország hűbérállam legyen, önök vakon követik Szentpétervárt . . . Ez undorító! Mi szocialisták folytatni fogjuk harcunkat a háború ellen . . ."

Abel Ferry félbeszakítja:

„A hangulat nagyon forró, a kedélyek túl vannak fűtve . . . A legrosszabbnak teszik ki magukat."

„A legrosszabb a háború!" — hangzik Jaurès válasza.

Este nyolc óra tájban Jaurès a *l'Humanité* szerkesztőségében levő dolgozószobájába megy. A hosszú, kimerítő napok sorozata kifárasztotta.

„Menjünk vacsorázni, — mondja barátainak. — Cikkemet majd azután írom meg."

A Croissant-kávéházban Landrieu, a *l'Humanité* igazgatója és Renaudel között ül asztalhoz. A fullasztó hőségben az ablakok tárva vannak, csak egy egyszerű szélvédő választja el Jaurèst az utcától.

„Tud valami újat?" — kérdezi a vele szemben ülő Daniel Renoult-tól.

Hangja, tekintete, görnyedt vállai, szürkülő szakállától övezett arca, amelyet már nem ragyog be szokott kedves mosolya, minden a nyugtalanságáról beszél.

A szomszédos asztalnál vacsorázók közül egy ujságíró lép Jaurès társaságához, hogy megmutassa nekik kisfiának arcképét. Jaurès szerencsét kívánva az apának, szeretettel nézegeti a jövendő ígéretét... Egy kéz észrevétlenül félretolja a függönyt és két dörrenés hangzik el... Jaurès hangtalanul borul a földre.

A hír a kávéház környékéről percek alatt befutja az egész várost: „Megölték Jaurèst!"

Az utcákat tömegek lepik el. A nyomdákból, a bérházakból, a vendéglőkből sereglenek az emberek, a nagy körutakról éppúgy, mint a munkások-lakta külvárosokból... A hőségtől és a veszély előérzetétől fojtott nyári éjszakán Párizs népe lázasan, kétségbeesetten verődik össze. Harag és elkeseredés szorítja össze a szíveket.

„Féltek tőle, féltek a hangjától, a tollától..."

A forrongó tömeg tiltakozik a háború ellen, és Jaurès megbosszulásáról beszél. A rendőrség nyomban kivonul. Néhány szocialista vezető nyugalomra inti a tömeget...

Amikor a mentőautó a járdához kanyarodik, néma csend fogadja. Zokogás tör ki, majd komoran fölhangzik az Internacionále, az élők reménye, amely most a halottat köszönti...

Mindenütt felvonuló tömegek járják be az utcákat és haragvó hangon vágják felháborodásukat a vezető politikusok szemébe, felkelésre szólítva fel azokat, akik holnap már a halállal fognak szemben állni...

Mindenütt a rendőrség sorfalai fogadják a tüntetőket.

Értesítik Marcel Cachint, aki a Goutte d'Orban tartott népgyűlést vezeti. Azonnal útnak indul, hogy tisztelettel adózzék a nagy halottnak. Átveszi a tollat a már kihült kézből, amely azon az estén talán egy új „J'accuse"-t írt volna.

„Szegény barátunk maga szándékozott kifejteni a *l'Humanité* mai számának olvasói előtt az elvakult vagy tehetetlen miniszterekkel szemben védelmezett álláspontját. Szerkesztőségi asztalánál akarta megírni a döntő cikket, amely felmentette volna pártunkat a felelősség alól"[1].

[1] *Marcel Cachin.* Jaurès utolsó szavával is a békét szolgálta l' Humanité 1914. aug. 1.

Éjjel egy órakor Marcel Cachint, akit az események végtelenül lesujtottak, a nagy körutakon hullámzó, őrjöngő sokaság állítja meg útjában, mely ezt ordítja:

„Berlinbe! . . . Berlinbe! . . ."

Hajnalig tart ez így — a zúgó emberfolyam minden gátat áttörve sodródik az örvény felé . . .

A lepénzelt sajtó megtette kötelességét. A tömeg a háborút követeli . . . A háború megindulhat!

Raoul Villain megölte Jaurèst. A gyilkosságra bujtogatók az ellenforradalom ideológusai voltak, a nagytőke kitartottjai, akiknek gyilkos uszítóhadjárata adta egy fanatikus kezébe a fegyvert. Le kellett dönteniök a tilosat jelző szemafort, amely útjában állt a háborús őrület halálthozó vonatának . . . A szocializmussal elválaszthatatlanul egybeforrt béke ügyének néptribunja ellen a kizsákmányolás és a gyűlölködés uralmi rendszere megszokott eszközeihez folyamodott: a rágalomhadjárathoz, majd pedig a gyilkossághoz. A reakciós sajtó már évek óta szórta rágalmait Jaurès felé. Habzó szájjal üvöltözték, hogy „elárulja Franciaországot", hogy „hazátlan bitang", hogy a „külföld ügynöke", hogy „német aranyon él" . . . A kapitalista társadalom, miután meggyilkoltatta, még azt is meg merte tenni, hogy a gyilkost feloldozta bűne alól; öt évvel később Villaint hivatalosan is felmentették.

*

A XIX. század végével megkezdődik az imperializmus korszaka. Amint Marx előre látta, a vállalkozás és a verseny szabadsága végül is kiirtja a gyengéket, és utat nyit egy új oligarchiának, a monopóliumok uralmának. Az ipar, a pénzügy és a kereskedelem koncentrációja példátlan méreteket ölt, és ez szerkezeti változásokat hoz maga után a gazdaság terén. A kapitalizmus fejlődésének új szakaszába lépett.

A gyár, amely eddig személyi vagy családi tulajdonban volt, mindjobban kisiklik gazdájának kezei közül, és személytelen vállalkozássá, részvénytársasággá változik át. A nagyiparos, hogy előteremtse azokat a költségeket, amelyeket a rohamosan fejlődő gépesítés egyre jobban megkövetel, a bankokhoz fordul. Ezek hatalmas tőkékkel rendelkeznek, amelyeket igyekeznek a legjövedelmezőbb vállalkozásokba befektetni; hogy máskülönben milyen természetű a kiszemelt vállalkozás, az mellékes. A régi világ felhalmo-

zott bankbetétjeinek egy hányada az új országok és a gyarmatok felé ömlik.

Egyik 1895-ben írt munkájában — ez az év egyszersmind halálának éve is — Engels rámutat a börze mind nagyobb szerepére, az ipari vállalatoknak részvénytársaságokká való fokozott átalakulására, a bankok döntő jelentőségére és a gyarmatosítás háttérben működő pénzügyi rúgóira.

Amilyen mértékben fejlődnek és szaporodnak a modern nagyipari vállalatok, amelyeknek fellendülését nagyban elősegíti a tudományos módszerek ipari alkalmazása, ezeknek az ipari vállalkozásoknak a kereskedelmi oldalát ugyanolyan mértékben jellemzi az az elkeseredett küzdelem, amelyet egymás között azért folytatnak, hogy egyre növekvő termelésük számára biztosítsák a szükséges piacokat. Vagy sikerül meghódítaniok a piacot, vagy el kell bukniok ebben az irgalmat nem ismerő harcban. Ez a küzdelem kétirányú koncentrációra vezet: egy függőleges irányúra — vagyis azoknak a vállalatoknak egységes ellenőrzésére, amelyek a termelés különböző szakaszaiban egymást kiegészítik; és egy vízszintes irányúra — a hasonnemű termékek előállításával kizárólagosan foglalkozó vállalatok konzorciumaira. Ezt a központosítást és tömörítést egy maroknyi kényúr irányítja: a valóságban ők a világ új urai.

Az Egyesült Államokban az egész vasipari termelést — már a XX. század elején — egy tucatnyi „vasmágnás" ragadja a kezébe: Carnegie, az „acélkirály" egymaga annyi acélt termel, mint egész Anglia. Németországban számos termelési ág kartellbe tömörül. A védővámpolitika segítségével, melynek keretében a kivitelt előnyökben részesítik, és a dömping segítségével egyre újabb piacokat kaparintanak meg. A francia gazdaság is rátér a monopóliumok útjára. 1906-ban a Vasipari Bizottság (Comité des Forges) negyvennégy fémipari, bányászati és villamossági társasággal együtt megalakítja az Ipari Egyesülést (l'Union des Industries).

A monopolkapitalizmus nemcsak a termelésre teszi rá a kezét, hanem egyidejűleg a bankokra is kiterjeszti uralmát. A nagy imperialista államok egész gazdasági életét négy-öt mindenható bank irányítja. Hitelek folyósításával vagy megtagadásával kezükben tartják a kormányokat. Anatole France találóan mondja a „Pingvinek szigeté"-ben:

„Miután lerázta magáról a királyok és a császárok uralmát, miután három ízben nyilvánította ki szabadságát, Franciaország

pénzügyi társaságok jármába került; ezek rendelkeznek az ország vagyonával, és megvásárolt sajtójukkal irányítják a nemzeti közvéleményt."

Szemünk előtt folyik le a banktőke és az ipari tőke egybefonódása. Látjuk a bankokat, amint kinyujtják csápjaikat, látjuk, hogyan hajtják uralmuk alá és hogyan ellenőrzik az egyes iparágakat, hogyan járulnak hozzá a trösztök egymásbahatolásához, mind nagyobbmérvű összefonódásához.

A gyarmati politika régebbi indítékaihoz most új tényezők járulnak: a finánctőke azért harcol, hogy újabb nyersanyagforrásokat hódítson meg, hogy hasznothajtó üzletekbe fektesse be a kivitt tőkéket, hogy profitzónáit mindjobban kiterjessze. Az 1900-as években, amikor Afrikát majdnem egészében meghódították, és amikor a világ felosztása befejezést nyert, elkeseredett verseny tört ki a nagyhatalmak között, és ez a verseny most már a világ újrafelosztásáért folyt.

A finánctőke uralmi helyzete rendkívüli módon kiélezi a kapitalizmus ellentmondásait. A pénzügyi világ és az ipar királyai a dolgozók millióit kényuralmuk alatt tartják, óriási gyár-kaszárnyákba zsúfolják őket össze. A munkástömegek és a gyarmati népek kizsákmányolása egyre növekvő ellenállásba ütközik. Az extraprofit lehetővé teszi az uralkodó oligarchiának, hogy zsoldjában tartsa az úgynevezett „munkásarisztokráciát", a szakszervezeti bürokraták kasztját. A liberalizmust önkényuralom váltja fel. A túltermelés válságai, amelyek egyre ijesztőbb méretekben lépnek fel, megsokszorozzák a munkanélküliséget és a velejáró nyomort. A trösztök versengése, az imperialista államok vetélkedése kiváltja és sietteti a háborúk kitörését, és ezek ennek a társadalmi rendszernek elkerülhetetlen és törvényszerű következményévé válnak.

Jaurès már 1895-ben, amikor az imperializmus még gyermekcipőben járt, rámutatott az állandó háborús veszélyre, ami ennek a rendszernek a velejárójaként nehezedik az egész világra.

„A gyarmatokért folytatott nagyarányú versengés mindenütt a maga meztelenségében tárja fel az európai államok közötti nagy háborúk lényeges alapelemeit és indítékait, mivel két gyarmati kirendeltség vagy két kereskedőcsoport eszeveszett versengése elegendő arra, hogy esetleg egész Európa békéjét fenyegesse . . . Az önök erőszakos és kaotikus társadalma méhében hordozza

a háború állandó veszélyét, még akkor is, ha békére törekszik, vagy ha a látszólagos nyugalom állapotát mutatja, miként a lomha felhők magukban hordják az eljövendő vihart"[2].

Tíz évvel később megbélyegezve a gyarmati expedíciók haszonélvezőit, így ír:

„Napjainkban az egész emberiség állandó és lappangó háborús állapotban él. Ennek oka a kapitalista gazdasági rendszer egész beállítottsága, a profithajsza, a tőkés termelésnek az a lázas törekvése, hogy túltermelésének, amely már-már megfojtással fenyegeti, minden áron — akár ágyúszóval is — új piacokat nyisson . . . A háború, éppúgy mint a bérmunkás nyílt kizsákmányolása, a kapitalizmusnak egyik megnyilatkozási formája"[3].

Hobson angol közgazdász 1902-ben könyvet ír a kapitalizmusról. Az osztrák marxista Hilferding a „Finánctőké"-ben (1910) megtámadja a monopol-burzsoáziát, mint a háborúk okozóját.

De Jaurès és Hobson a reformizmus és a pacifizmus talaján állnak, míg Hilferding azon fáradozik, hogy a marxizmust az opportunizmussal egyeztesse össze. Egyikük sem mutat rá a harcra és annak konkrét eszközeire, egyikük sem látja a jövő történelmi útját. Jaurès hisz a kapitalizmus „szervezőerejében," és abban, hogy a nagy trösztök közötti megegyezés a béke egyik biztosítéka lesz. Hilferding a „szuperimperializmus" elméletét vázolja fel nagy vonalaiban; elgondolása szerint az államok közötti versengés széleskörű, általános megegyezéssel fog végződni.

Az imperializmus mélyreható elemzésének eredményeképpen Lenin megsemmisítő csapást mér mindezekre a feltevésekre, amelyek a társadalmi valóságok téves — idealista vagy mechanikus — meglátásából és a forradalmi erők természetének félreismeréséből táplálkoznak. A kapitalizmus egyenlőtlen fejlődése megmagyarázza az állandóan ismétlődő háborúkat: az erősebb kapitalisták felfalják a gyengébbet. Csak a proletárforradalom fog végetvetni a háborúknak.

Az imperializmus monopolkapitalizmus, amely elérte koncentrációjának és egyben hatalmának tetőpontját is. De ugyanekkor a kapitalizmusnak ez a formája élősdi jelleget ölt, és ezzel megkezdődik felbomlásának, a kapitalizmus haldoklásának korszaka. A kapi-

[2] *Jaurès* 1895 március 7-i képviselőházi beszédéből.
[3] l'Humanité. 1905 júl. 9.

talizmusnak élősdi jellegéből és rothadásából Lenin a társadalmi forradalom közeli kitörésére következtet.

Hogy siettesse ennek bekövetkezését, Lenin rámutat a reakciós pacifizmus, a béke elvont prédikálása elleni harc fontosságára. A pacifista mozgalomban a tömegek ernyedtsége, a háborúval szemben érzett undoruk és az a felháborodás nyilatkozik meg, amelyet egy embertelen társadalmi renddel szemben éreznek . . . De az igazi, demokratikus békéhez — jelenti ki Lenin — csak sorozatos forradalmak útján lehet eljutni. Az imperializmus uralma alatt a béke nem egyéb, mint két tömegmészárlás közötti szünet.

*

Az imperializmus tehát kitűzi zászlaját a földgömb minden pontjára, behatol a „nyitott ajtókon", vagy betöri azokat, ha a népek védelmezik függetlenségüket. Közben a burzsoázia hozsannákat zeng a kapitalizmus dícsőítésére, mert a burzsoázia szemében a kapitalizmus a civilizáció örökéletű bajnoka. Az arany ömlik a bankok pénztáraiba, a kapitalisták derűs napokat élnek, semmi sem látszik uralmukat veszélyeztetni. A kiváltságos osztályok az ünnepek és a gyönyörök forgatagában átadják magukat a császárságok alkonyát jellemző féktelen tobzódásnak . . .

Virágzás, amely hullahegyekből táplálkozik! 1894-től 1914-ig alig múlik el év háború nélkül. Gyarmati hadjáratok, beavatkozó háborúk Kínában, annexiók . . . Spanyol-amerikai háború (1898), az angolok háborúja a búrok ellen (1899—1902), orosz-japán háború (1904—1905), olasz-török háború (1911—1912), balkáni koalíció Törökország ellen (1912), második balkáni háború (1913) . . .

Az ellentmondásoktól aláaknázott két táborra szakadt Európa lőporraktárrá változott, ahol az imperializmus gyujtogatói garázdálkodnak. A nagyhatalmak féltékeny szemmel figyelik egymást, összecsapásra készen. A gyarmati területekkel rendelkező államokkal szemben állnak a fiatal ragadozók, akik későn jöttek a világ felosztásához, és ezek most hangosan követelik „helyüket a nap alatt". A piacok és az érdekterületek „barátságos" felosztása befejeződött. Nincs több szabad terület! Újabb területeket most már csak háborúval lehet szerezni.

1914-ben kitört az első imperialista világháború . . . Egyetlen burzsoá politikus vagy nemzetgazdász sem látta előre, hogy ez a háború a kapitalizmus általános válságát fogja maga után vonni, amely számára egyszersmind a vég kezdete lesz. Pedig számos

figyelmeztető szó hangzott el 1914-ig. Kongresszusai alkalmával a II. Internacionále állandóan tiltakozott a fegyverkezés és a háború ellen, Párizsban 1889-ben, Bruxelles-ben 1891-ben, Zürichben 1893-ban, Londonban 1896-ban, Párizsban 1900-ban, Amsterdamban 1904-ben, Stuttgartban 1907-ben, Koppenhágában 1910-ben, Bázelben 1912-ben ... 1914-ig a II. Internacionále legfontosabb céljának a háború elleni küzdelmet tekintette.

A nemzeti háborúk idején, amelyek a feltörő kapitalizmus útját egyengették, a proletariátus a forradalmi polgárság oldalán harcolt a feudális államok ellen a nemzeti egység és felszabadulás jelszavaival. Ezért Marx és Engels a munkásmozgalom és annak jövője szempontjából minden forradalmi és haladást szolgáló háborút helyeselnek. Minden konfliktus folyamán állást foglalnak az egyik vagy a másik harcoló fél mellett, de ezt mindenkor a nemzetközi proletariátus forradalmi érdekeinek mérlegelése alapján teszik. Sohasem azonosítják a burzsoáziát a proletariátussal.

Engels élete utolsó szakában írta meg „A szocializmus Németországban" és „A cárizmus külpolitikája" című két cikkét. Ezekben meghatározza a német munkásságnak egy európai háború esetén tanúsítandó magatartását. Vajjon megvédjék-e a porosz junkereket, és támogassák-e „saját" kormányukat? Nem. Ölbetett kézzel hallgassanak? Azt sem. A német munkásságnak az lesz a feladata, hogy megdöntse a német kormányt, lépjen szövetségre a francia munkásokkal, és közösen viseljenek forradalmi háborút a cárizmus ellen.

1885-ben Guesde, aki akkor világosan értelmezte a marxizmust, az afganisztáni viszályban, amely szembeállította Angliát Oroszországgal, mindkét fél vereségét kívánta, mert ez lesz a megnyitója a „forradalmi táncnak, a munkásság 1789-ének".

Abban a korszakban, amikor az imperializmus a háborút szüli, a proletariátusnak nem érdeke, hogy az egyik imperialista államot a másik ellenében győzelemre segítse. Ilyen esetben csak „defetista" lehet minden imperializmussal szemben azzal a céllal, hogy a vereség ütötte résen át bevonulhasson az új társadalmi rend.

A munkásosztálynak fel kell használnia a háborút, hogy megdöntse a kapitalizmust: ez a II. Internacionále kialakult tantétele. A viták csak afölött folynak, hogy milyen eszközökkel kell élni és milyen taktikát kell követni.

Az 1893-i zürichi kongresszuson a holland Domela Nieuwenhuis, az anarchista irányzat egyik képviselője azt javasolta,

hogy a mozgósítás ellen az általános sztrájkot kell szegezni. De ez csak üres szópuffogtatás volt: a holland szocialistáknak május elsején még részleges munkabeszüntetést sem sikerült elérniök . . .

Plehanov, Engels-szel egyetértésben visszautasítja ezt az elhamarkodott indítványt, de nem a polgári béke nevében, hanem azért, mert az ilyen sztrájk éppen a leghaladottabb proletár rétegeket sujtaná, akik egyedül képesek egy ilyen természetű sztrájkot megszervezni és annak sikerét biztosítani. A demokratikus országok gúzsbakötötten szolgáltatnák ki magukat a katonai kasztok uralma alatt álló félfeudális államoknak.

A németeknél egy harmadik irányzat üti fel a fejét. Vollmar, a szociálsovinizmus elméletének hirdetője, kijelenti, hogy a szociáldemokratáknak támogatniok kell kormányaikat. Már 1891-ben, Münchenben elmondott beszédében kijelentette:

> „Abban a pillanatban, amikor országunkat megtámadják, Németországban csak egy párt lesz, és mi, szociáldemokraták az elsők között leszünk, akik meg fogjuk tenni kötelességünket."

A Stuttgarti Kongresszus 1907-ben ült össze. Az első orosz forradalom vereséggel végződött. A cárizmus győzelme felfedte a burzsoá demokraták reakciós szerepléséť; ezek ugyanis pénzükkel támogatták az elnyomó rendszert. Az imperialista államok közötti versengés egyre élesebb formát ölt, a fegyverkezés irama gyorsul, új és új szövetségeket kötnek. Két ellenséges hatalmi csoportosulás verseng a világuralomért, a béke csak egy hajszálon függ.

A franciák — Gustave Hervé, Guesde és Jaurès — egy-egy indítványt nyujtanak be. Bebel a német párt indítványát terjeszti elő.

A szélsőbaloldali Gustave Hervé kijelenti: „a proletariátus nem törődik azzal, hogy a kapitalisták milyen nemzeti vagy kormányzati címke alatt zsákmányolják ki őket". A nemzeti kérdés mellőzésével Hervé szabad teret enged a jobboldali revizionistáknak.

A guesdisták arra való hivatkozással, „hogy a háború és a militarizmus szükségszerű velejárói a kapitalista rendszernek és csak ez utóbbinak bukásával fognak megszűnni", fölöslegesnek találják a háború ellen folytatott külön harcot. Ezzel ismét feláldozták a konkrét lehetőségeket a dogmatikus tantételeknek, és a háború elleni küzdelmet visszavezették a kapitalizmus megdöntésének általános problémájához. Guesde maga nem jött el Stuttgartba.

Jaurès kijelenti, hogy ellenséges támadás esetén a nemzetnek

és munkásosztályának parancsoló kötelessége az, hogy megvédje függetlenségét és autonómiáját. De Jaurèsnek a „védelmi" háborúról vallott felfogását a burzsoázia vajjon nem fogja-e felhasználni arra, hogy a proletariátust mészárszékre hajtsa? Jaurès követeli, hogy a háborút minden eszköz felhasználásával akadályozzák meg, a parlamenti közbelépéstől kezdve „egészen az általános munkássztrájkig és a felkelésig".

Bebel szerint a háborúk „a kapitalizmus lényegét képezik és csak annak megdöltével fognak megszűnni". A proletárság képviselőinek a parlamentekben a hadihitelek megtagadásával kell harcolniok a háborús veszély ellen. Bebel egy nemzetközi parlament, valamint a világ minden államának képviselőiből álló döntőbíróság felállítását javasolja. A munkásosztálynak minden eszközzel meg kell akadályoznia a háború kitörését, vagy ha kitört, véget kell annak vetnie. Hogy milyen módon, arról nem beszél Bebel.

Rosa Luxemburg a forradalmi marxizmus álláspontját védi.

„Mi nem úgy értelmezzük a történelmi dialektikát, hogy ölbetett kézzel várjuk meg azt az időt, amely majd meghozza gyümölcseit . . . Magát a háborút akarjuk felhasználni az uralkodó osztály csődjének siettetésére."

A Stuttgarti Kongresszus véghatározatában kifejti az imperialista háborúk okait, nem beszél nemzeti védelemről, szakadatlan háborúellenes propagandára hív fel; követeli a nemzetközi döntőbíróságot, az általános lefegyverzést, a népfelkelő csapatok rendszerének bevezetését. A Lenin, Rosa Luxemburg és Martov által benyujtott módosító javaslat a végső határozat lényeges pontjává vált. Ez így szól:

„Háborús veszély esetén az érdekelt országok munkásosztályának és parlamenti képviselőinek kötelessége, hogy a Nemzetközi Szocialista Iroda segítségével erőteljes és egybehangolt eljárással mindenáron megakadályozza a háború kitörését, a szükségesnek látszó minden eszköz felhasználásával; a módok és eszközök kiválasztása és alkalmazásuk természetszerűen az osztályharc élességéhez és a mindenkori helyzet adottságaihoz igazodik.

Ha mindezek ellenére mégis kitör a háború, kötelességük, hogy közbelépésükkel annak haladék nélkül véget vessenek; minden igyekezetükkel ki kell használniok a háború következtében előállott gazdasági és politikai válságot, hogy megmozgassák a legszélesebb népi tömegeket és siettessék a kapitalista uralom megdöntését."

A Tivoli-Vaux-Hallban, 1907 szeptember 7-én tartott népgyűlésen Jaurès a párizsi munkások előtt kifejti a Stuttgarti Kongresszus határozatait. A proletariátus legyen a béke erőinek legfőbb vonzó és egybefogó tényezője! A támadó fél a döntőbíróság megtagadásával önmagát fogja leleplezni. Minden kormány, amely visszautasítja a döntőbíróság illetékességét, gyilkosok kormányává válik.

„Az Internacionále azt mondja nektek, hogy a proletárok joga és kötelessége, hogy ne pazarolják erejüket e bűnös kormányok szolgálatában, hogy tartsák készenlétben a puskát, amelyet a kalandor kormányok nyomtak a kezükbe; éljenek ezekkel a fegyverekkel, de ne szegezzék azokat a határok túlsó oldalán élő munkásokra és proletárokra, hanem forradalmi módon döntsék meg velük a bűnös kormányokat . . ."[4]

Az Internacionále következő kongresszusa, amelyet 1910-ben Koppenhágába hívtak össze, leleplezi a fegyverkezési versenyt és megerősíti az előző kongresszusok határozatait.

A balkáni háború és az egész Európát lángbaborító konfliktus növekvő veszélye parancsolóan megköveteli egy rendkívüli kongresszus összehívását.

Az Internacionále 1912 novemberében ül össze Bázelben, az ódon katedrális boltívei alatt, ahol a középkorban a kereszténység egyik leghíresebb zsinata zajlott le. A vörös zászlókkal díszített szószékről Jaurès felidézi a balkáni háború áldozatait. „Oszladozó tetemeik bűze úgy száll felénk keletről, mint vád és szemrehányás." A továbbiakban utal a kongresszus tagjait üdvözlő harangokra, és Schiller Harang-jának szavait idézi: „Hívom az élőket, elsiratom a holtakat, összetöröm a villámokat."

A Bázeli Kiáltvány megbélyegzi a cárizmust és figyelmezteti a kormányokat, „hogy Európa jelenlegi helyzetében, figyelembevéve a munkásosztály hangulatát, saját káruk és veszélyük nélkül nem indíthatnak háborút".

Úgylátszik, mintha a háború megtorpanna ez erőteljes figyelmeztetés előtt, de csak azért, hogy húsz hónappal később rázakadjon egész Európára.

*

[4] *Jaurès* beszédének gyorsírói feljegyzéséből. l'Humanité. 1907. szept. 9.

A Bázeli Kongresszuson Jaurès „a szocialisták nagyszerű lelki és gondolati egységéről" beszélt. 1914 július 16-án, a szocialista párt párizsi országos kongresszusa Jaurès és Édouard Vaillant javaslatára olyan határozatot fogadott el, amely a háború ellen az általános sztrájk kimondását javasolta.

Két héttel később bekövetkezett a II. Internacionále összeomlása . . . A testvérpártok felrúgták kongresszusi határozataikat, szabad kezet adtak kormányaiknak, és csatlakoztak az osztályellenséghez.

Mivel minden állam megtámadott félnek álcázta magát, az Internacionálénak az egyes országokban működő szervezetei magatartásuk igazolására, a „nemzetvédelemre" hivatkoztak.

Jaurès meggyilkolásának másnapján a francia kormány — a parlamenti szocialisták kívánságára — elrendelte, hogy a csapatok a határtól számított tíz kilométernyire vonuljanak vissza, „minden összeütközés elkerülése céljából". Vivianinak ez az „utolsó pillanatban" engedélyezett intézkedése semmiképpen sem rehabilitálta háborús politikáját; ha ez az intézkedés — csillapította is a francia szocialisták aggályait, viszont semmiképpen sem jogosította fel őket arra, hogy szabad kezet adjanak a kormánynak.

Az angol és a francia szocialisták a német imperializmus ellen fordulnak, de ugyanakkor megfeledkeznek az orosz, valamint a saját országukbeli imperializmusról. A német szocialisták a cári kényuralom elleni háborúról szavalnak, de ugyanakkor Vilmos császárt támogatják. Mindegyikük számára az ellenfél veresége a szocializmus haladását fogja jelenteni. Az antant szocialistái azt bizonygatják, hogy egyedül Németország veresége hozhatja meg a német nép szabadságát. A központi hatalmak szocialistái amellett kardoskodnak, hogy csupán Anglia veresége fogja az angol korona uralma alá vetett népeket felszabadítani. Közben pedig mindnyájan a saját imperializmusukat támogatják!

A mozgósítási parancsot követő napon a Szajnamegyei Szocialista Szövetség a Wagram-terembe hívja össze tagjait.

Jean Longuet kifejezi azt a meggyőződését, „hogy a német nép óriási többsége a legnagyobb mértékben kárhoztatná a Franciaország elleni háborút". Compère-Morel az „egész világ proletariátusához" fordul. Édouard Vaillant, a Párizsi Kommün öreg harcosa, a lelkes blanquista, éri el a legnagyobb hatást. Számára a haza védelme egyet jelent a köztársaság intézményeinek és a forradalom reményeinek védelmével:

„A támadókkal szemben a szocialisták hiánytalanul meg fogják tenni a haza, a köztársaság és forradalom iránti kötelességüket."

Az 1871-i barrikádok hőse, aki fellázadt ama kormány ellen, amely nem tudta megvédeni és felszabadítani Párizst, inkább látta volna romokban városát, mintsem a poroszok karmaiban.

A megszavazott napirendi javaslat, ámbár bizonyos fenntartással élt a „titkos szerződésekkel kapcsolatban, amelyeket nem ismerünk és amelyeket parlamentünk nem hagyott jóvá", kijelenti a következőket:

„A köztársasági és békeszerető Franciaország elleni támadásra, amely a civilizációt és az egész emberiséget fenyegeti, erőnk végső megfeszítésével fogunk válaszolni."

Augusztus 4-én a köztársaság elnökének, Raymond Poincarénak üzenete „szent egységre" hívja fel a franciákat . . . A szocialisták engedelmeskednek, egyhangúlag megszavazzák a háborús hiteleket, az ostromállapotot, a sajtó- és a gyülekezési szabadság korlátozását . . .

Belgium megszállása után Jules Guesde tárcanélküli miniszterként belép a kormányba, míg Marcel Sembat a közmunkák miniszterségét vállalja. Az augusztus 28-án kibocsátott és a parlamenti frakció, a párt állandó intézőbizottsága és a *l'Humanité* igazgatótanácsa által aláírt kiáltvány hozzájárul a kormánybalépéshez.

„Mi azért küzdünk, hogy a világ, felszabadulva az imperializmus fojtogató elnyomása és a háború borzalmai alól, végre szabadon élvezhesse a békét, mindannyiunk jogainak tiszteletbentartásával. A szocialista miniszterek ezt a meggyőződésünket az egész kormány tudomására fogják juttatni."

A párt a maga egészében — több vagy kevesebb lelkesedéssel, vagy beletörődéssel — magáévá tette a nemzetvédelem jelszavát. A „háborúkat megölő háború" nevében belenyugszik a proletárkövetelések félretételébe. Az imperialista klikk vezérei, Poincaré, Viviani, Delcassé, Millerand, Ribot — fölkent harcosai a jognak és a szabadságnak!

A burzsoázia, hogy a legfelsőbb határig kizsákmányolhassa a munkásosztályt, és hogy esetleges ellenállási kísérleteit megtörhesse, 1915 májusában a szocialista Albert Thomas-t fegyverkezési államtitkárrá nevezi ki, hogy később minisztert faragjon

belőle. Thomas 1916 augusztus 6-án a Schneider-üzemek munkássága előtt a következő kijelentést teszi:

„Végtelen örömömre szolgál, hogy ezen az emelvényen állhatok, amelyet 155-ös bombákból állítottak össze."

A proletárszolidaritás szószólói az imperialista háború kerítőivé lettek . . .

Németországban a „szocialisták" csődje ugyanilyen arányokat öltött. A szociáldemokraták 111 mandátumukkal a Reichstag legnagyobb pártját képezik. Magas parlamenti létszámuk és az egész országban elismert befolyásuk ellenére hallgatnak, programjukat papírrongynak tekintik és a nagyvezérkar szolgálatába állnak. Müller német képviselő, aki a mozgósítás előestjén érkezett Párizsba, arra kéri a francia szocialista képviselőket, hogy tagadják meg a hadihiteleket, amint a rajnántúli elvtársaik is ugyanezt fogják tenni. Hazaérkezése után huszonnégy órával a német szociáldemokrata párt Müllerrel együtt egyhangúlag megszavazza a hadihiteleket, és bizonnyal éppoly harsányan kiáltja a császár tiszteletére a hagyományos *hoch*-ot, akár a társai . . .

Südekum, Noske, Scheidemann, Parvus, a szociáldemokrácia más kupeceivel — ide számítva Müllert is — a háború alatt kormányuk leggyanusabb megbízatásait is el fogják vállalni.

Kautsky, a szociáldemokrácia elméleti szakembere, akire Engels rábízta Marx iratait azzal, hogy ismertesse és adja ki őket, helyesléssel kíséri a II. Internacionále legjelentősebb szekciójának fenti magatartását, mert — szerinte — a német tömegek elfordultak volna attól a párttól, amely megtagadja a hadihiteleket. Kautsky politikai opportunizmusból fakadó okfejtését ilyenfajta elméleti eszmefuttatásokkal támasztja alá:

„Mindenkinek joga és kötelessége, hogy megvédje hazáját: az igazi nemzetköziség szellemében ez a jog minden ország szocialistáját egyaránt megilleti, következésképpen azokat a szocialistákat is, akik az én nemzetemmel harcban állnak"[5].

Ez más szavakkal körülbelül azt jelenti: világ proletárjai, gyilkoljátok egymást a nemzetköziség nevében!

Karl Liebknecht az egyedüli, aki 1914 december 2-án, megszegve a pártfegyelmet, elítéli az imperialista háborút és a kormány ellen szavaz, amely ötmilliárd márkányi póthitelt követel.

---

[5] Die Neue Zeit. 1914 okt. 2.

Az Osztrák-Magyar Monarchiában és Angliában az Internacionále szintén összeomlott.

Oroszországban a Duma kis bolsevik frakciója megingathatatlan marad és megtagadja a hitelek megszavazását. Ezek a bátor harcosok egyre növekvő lendülettel folytatják forradalmi agitációjukat: néhány hónappal később Szibériába száműzik őket . . .

Néhány kivételtől eltekintve, a proletariátus hivatalos képviselői a saját burzsoáziájuk nyomába szegődtek. A szocializmus elméleti tantételeit elfeledték, félrevetették, meghamisították. Az Internacionále vezetősége elhagyta Bruxelles-t, Hágába menekült, és itt csendben meghúzta magát.

*

Melyek voltak a lemondás és megtagadás e drámájának okai? Miért oszlott fel önmagától a II. Internacionále, anélkül hogy a burzsoázia csapásait el kellett volna viselnie? Hogyan lettek a forradalmi proletariátus vezetőiből az imperializmus kiszolgálói?

A II. Internacionále szocialistái az osztályegyüttműködés mocsarában merültek el, mert Marx és Engels szocializmusából csupán a forradalmi tartalmukból kivetkőztetett formulákat tartották meg.

A viszonylagosan békés evolúciónak hosszú korszaka, a társadalmi viszonyok bizonyos fokú megszilárdulása, a munkás képviselőjelöltek választási sikerei, a parlamenti ártalmatlan csatározások, amelyek között lassanként háttérbe szorultak az osztályharc szenvedélyes megnyilatkozási formái, a gazdasági fellendülés, amelynek bőséges asztaláról a burzsoázia néhány morzsát hullatott a dolgozóknak, akik között ilymódon kedvezményezett rétegeket tenyésztett ki, a gyors változástól való félelem, végül néhány szűkkörű és jelentéktelen szociális vívmány — mindez hozzájárult ahhoz, hogy a nép reformista illúziókban ringassa magát.

Míg a szakszervezeti vezetők és a szocialista képviselők elszakadnak a tömegektől, kivonják magukat ellenőrzésük alól, és a tömegek fölé emelkedve, elpolgáriasodnak, az Internacionále keretei között két nagy áramlat keletkezik. Az egyik nyiltan revizionista, ezt Bernstein képviseli. A másik látszatra marxista, de valójában mindíg kész kompromisszumokat kötni. Ennek az irányzatnak Kautsky a vezére.

Az opportunizmust a szavak és a tettek közötti szakítás

jellemzi. A háború kitörésének pillanatában azonban az opportunisták kénytelenek szavaikat tetteikkel összhangba hozni, vagyis nyiltan kijelenteni, hogy szövetségre léptek a burzsoáziával. A szocialista és szakszervezeti vezetők nem hirdethetik többé, hogy „független" munkáspolitikát követnek, mert lehullott róluk a lepel, szakítaniok kell a felültetés politikájával. A reformizmus és a szindikalizmus a „szent egység" fontos tényezőivé válnak.

*

Az opportunizmus minden válfaja sajátos nemzeti jelleget ölt. Németországban marxista szólamokkal dolgozik. Franciaországban a Szocialista Párt, amely 1905-ben egységes formát öltött, idealista szólamokkal leplezi teljes tehetetlenségét.

A különböző irányzatok, amelyek tehetetlenségüknek már 1905 előtt számos tanújelét adták, e párt keretei között továbbra is együtt találhatók. A multak örökségéből élnek: „Az emberi jogok kiáltványá"-ból, 1848 fellengzős jelszavaiból, régi hőstettekből és elavult tantételekből.

A francia szocializmust, amely történelmi fejlődése során egyaránt mutat fel ragyogást, de gyengeséget is, haladásában egyes, már idejüket múlt fogalmak hátráltatják. A régi tantételek megülik az elméket. Az utópista szocializmus emlékei elhomályosítják az osztály fogalmát. A gazdasági élet adottságaival megalkuvó zavaros humanizmus felfogása szerint a világot szavakkal is át lehet alakítani; Lafargue találóan mondja, hogy az ilyen emberek „metafizikai darukkal dolgoznak". A kispolgári proudhonizmus társadalomkonzerváló szerepet játszik. A blanquizmus csak negatív elemeiben él: a valóság fel nem ismerésében és az osztályharc tagadásában. Magát a marxizmust is, virágzásának ragyogó korszaka után, ellaposítják, elsenyvesztik és elvont tételekbe szorítva, kiszakítják a való életből.

Az 1914 előtti Franciaország látszólagos megszilárdult helyzete a polgárság által ügyesen táplált parlamenti ábrándképeket keltett a dolgozó osztályokban. A képviselői helyekért folytatott tülekedés magával rántja a legkülönbözőbb árnyalatú szocialisták egész sorát, a kimondott törtetőktől a makacs guesdistákig.

Jaurès kimagasló egyénisége pártjának, szavának varázsával támogatja a reformizmust. A végcélokban hivő etikai idealizmusa elhiteti vele egy oly demokratikus haladás törvényének létét, amely független a proletariátusnak a szabadságért és a szo-

cializmusért folytatott önállóan vezetett forradalmi harcától. Szemet húny az állam osztályjellege fölött, azt hiszi, hogy törvényes úton megszerzi a többséget, és ilymódon az 1789-ben kivívott politikai egyenlőséget a gazdasági élet terén is érvényesíteni tudja. Azt reméli, hogy az általános választójog útján a szocialista képviselők a reformok egész sorát fogják kivívni a munkásosztály számára, és ilyképpen, megrázkódtatás nélkül, békés úton, a kapitalista társadalom szocialista társadalommá fog átalakulni. Nem érzi át annak a szükségességét, hogy szakítani kell az áldemokratákkal, a mérsékelt burzsoá békéltetőkkel és a kormányokkal, amelyek azért támogatják a hágai békekongresszusokat, hogy annál sikeresebben álcázhassák háborús készülődéseiket. Bár kérlelhetetlen ellensége a gyarmatosítóknak és a háborús pártiaknak, maga készíti elő kudarcát a védekező és a támadó háborúk megkülönböztetésével, valamint a rábeszélés, a meggyőzés eszközeibe, a döntőbíróság intézményébe vetett utópikus hitével. A háború megakadályozásában csak a „felülről" alkalmazott eszközökre gondolt, a döntőbíróságra, a burzsoá kormányokra kifejtett nyomásra, de elfeledkezett az „alulról" alkalmazott eszközökről, nem hívta fel a proletariátust a közvetlen harcra, nem bízott sem politikai érettségében, sem erejében... És amikor bekövetkezett a katasztrófa, jelentéktelen tanítványai, akik nélkülözték mesterük intellektuális becsületességét és képességeit, nyugodtan beültek a háborús kormány bársonyszékeibe.

A forradalmi marxizmus 1877-ben hatol be Franciaországba Jules Guesde-del és Paul Lafargue-gal; ők alapítják meg 1880-ban a Francia Munkáspártot. Jules Guesde azzal kezdte munkásságát, hogy szembeszállt az opportunizmus minden megnyilatkozásával. „Azt hiszitek, hogy a burzsoázia öngyilkosságot követ el? — kiált fel. — Nem, öngyilkosságra kényszerítjük." Mint fáradhatatlan propagandista, arra biztatja a munkásosztályt, hogy döntse meg a tőkét. Leleplezi az anarchista szindikalizmust, a kispolgári és soviniszta hagyományokat, az osztályok együttműködését, Millerand kormánypártiságát és Jaurèst, aki azt akkor védelmébe vette... Felemeli szavát a gyarmati hódítások ellen, a háború gúzsbakötésére nem pacifista csodaszereket ajánl, hanem forradalomra buzdít. De mivel túlságosan gépies, túlságosan szektáns, nem tudja az elméletet a gyakorlattal egybekapcsolni, és szűklátókörűen értelmezi a marxizmust. A Dreyfus-ügy keltette hullámok nem ragadják magukkal. „Családi perpatvar — jelenti ki —,

nem tartozik ránk." Elhanyagolja a háború elleni tevőleges harcot, mert a háborút a kapitalizmus hozta létre és csak ennek elpusztításával lehet megszüntetni. Ilyképpen Jules Guesde az osztályönzés nevében kivonja magát a nagy társadalmi harcokból, vagy a végső célra hivatkozva elhanyagolja a közvetlen lehetőségeket. 1904-ben a reformizmushoz csatlakozik: ezzel az egységes Szocialista Pártban megszűnt a marxista irányzat. Amikor 1914-ben kitör a háború, Guesde 1793 és a Párizsi Kommün hagyományait idézi fel, és — csatlakozik az imperializmushoz, amely ellen annak idején oly hevesen harcolt.

A reformista ideológia velejárója az anarcho-szindikalizmus. A képviselőségért folyó versenyfutás kiváltja a parlamentellenes szindikalizmus, a kispolgári forradalmiság ellenhatásait; ezek az irányzatok szembeszállnak ugyan azzal a babonával, amely szerint az általános választójog útján meg lehet szerezni a hatalmat, de ugyanakkor egy másik délibábot csillogtatnak meg: azt a szindikalizmust, amely „felszabadulva a politikusok gyámkodása alól", meghozza a kapitalizmus bukását, és meg fogja szervezni a jövő társadalmát. Lenin szavai szerint:

„Anarchizmus és reformizmus, a munkásmozgalom e szörny szülöttei, kölcsönösen kiegészítik egymást."

Az anarcho-szindikalisták által közvetlenül a háború kitörése előtt megindított öncélú sztrájkok, a „forradalmi gimnasztika" reformista ellenhatást váltott ki a szakszervezetekből. A CGT (szakszervezeti szövetség) a hadüzenetre nem a „forradalmi általános sztrájkra való felhívással" válaszol, amint azt a Marseille-ben, 1908-ban megtartott szövetségi kongresszus által megszavazott javaslat követelte, hanem azzal, hogy csatlakozott a „szent egységhez". 1914 augusztus 1-i felhívásában a szövetség azzal igyekszik mentegetni pálfordulását, hogy megvádolja a proletariátust, „mert nem értette meg eléggé egységesen, hogy milyen kitartó erőfeszítést követelt az emberiségnek a háború borzalmaitól való megóvása". Az antimilitarizmus és a parlamentellenesség egyik napról a másikra feledésbe mennek. Jouhaux, a CGT titkára, együttműködik a tábornokokkal és a miniszterekkel.

Mivel az Internacionáléban az opportunizmus legyőzte a forradalmi marxizmust, az imperializmus hullák millióival szórta be Európa földjét.

És a világra ráborult az éj.

HARMADIK FEJEZET

AZ IMPERIALISTA HÁBORÚ SÖTÉTSÉGÉBEN

Míg a soviniszta áradat elborítja és magával sodorja a II. Internacionálét, egy férfiú elemzésének mélyreható élességével és csodálatos előrelátásával levonja ennek a csődnek a tanulságait. A történelem folyamán sohasem jelentkezett még politikai lángész ilyen végzetesen kétségbeejtő körülmények között. Minden elveszettnek látszott: a „hivatalos" szocializmus a maga egészében beolvadt az imperializmusba, a nemzeti gyűlölködés elvakította a tömegeket, és a forradalom kilátásai a háború véres ködébe merültek... Lenin, akit a háború az ausztriai Galiciában ért, ahonnan ösztönzéssel és irányítással látta el az oroszországi forradalmi mozgalmat, egyetlen pillanatig sem kételkedett a jövőben. Innen Svájcba kényszerül menekülni; forradalmi tevékenységét itt is folytatja. Az opportunizmus rákfenéje végzett a II. Internacionáléval, éljen a III. Internacionále!

„A polgárháború proletár lobogója — ha nem ma, hát holnap, ha nem a mostani háborúban, hát utána, ha nem ebben, hát a következő legközelebbi háborúban — maga köré gyüjti majd nemcsak az öntudatos munkások százezreit, hanem a ma sovinizmustól elbolondított félproletárok és kispolgárok millióit is..."[1]

Lenin — a svájci rendőri és katonai hatóságok fokozottabb ellenőrzése ellenére is — az őt jellemző energiával és kitartással egybegyüjti a külföldön tartózkodó kisszámú bolsevik csoportokat, ellátja a *Szocial-Demokrat* címmel megjelenő ujság irányítását, helyreállítja a kapcsolatot a párt oroszországi szervezeteivel. Éles szemmel figyeli, számba veszi és bátorítja az Európában ébredező forradalmi szellem minden megnyilvánulását.

[1] *Lenin* Művei. 21. köt. Szikra 1951. 27. old.

Lenin felhívása, hogy az imperialista háborút változtassák polgárháborúvá, nem jut el a frontharcosokhoz, mert nem tud áthatolni a hivatalos cenzúra és a szocialista pártok által is gyakorolt cenzúra kettős ellenőrzésén. De Lenin, annak ellenére, hogy igyekeznek őt elszigetelni, hogy számtalan nehézséget kell leküzdenie, lankadatlanul folytatja tevékenységét ebben az irányban. Leleplezi a háború céljait, a kormányok hazugságait és a burzsoázia „szocialista" lakájainak hamis érvelését. Különösen károsnak tartja a centristák (Kautsky, Trockij stb.) magatartását, mert ezek szavaikban Marxra hivatkoznak ugyan, de a valóságban elárulják őt. Leleplezi a kispolgári pacifizmus híveit, akik tehetetlenek a háborúkkal szemben, és hiábavaló siránkozásukkal elfordítják a tömegeket a forradalomtól.

„Lenin tudatában volt annak, hogy mögötte jelentéktelen kisebbség áll, de nem tulajdonított ennek döntő jelentőséget, mert tudta, hogy az egyetlen helyes politika, amelynek jövője van, a következetes internacionalizmus politikája, mert tudta, hogy az elvi politika az egyetlen helyes politika"[2].

A kapitalizmus egyenlőtlen fejlődésére támaszkodva, Lenin kidolgozza a világforradalom stratégiáját. Nem a gazdaságilag legfejlettebb, nem a legvirágzóbb technikával rendelkező országok népei fogják megtenni a forradalom kezdeményező lépéseit. Az imperializmus frontja annak leggyengébb szakaszán fog megroppanni. Lenin 1915-ben így vázolja fel nagy vonalaiban a jövő történelmi fejlődését:

„A gazdasági és politikai fejlődés egyenlőtlensége a kapitalizmus feltétlen törvénye. Ebből az következik, hogy a szocializmus győzelme lehetséges eleinte egynéhány, vagy akár egy, egymagában vett kapitalista országban is... Politikai formája ennek a társadalomnak, amelyben a proletariátus győzedelmeskedik, megdöntve a burzsoáziát, a demokratikus köztársaság lesz, amely mindjobban központosítja az illető nemzet, vagy az illető nemzetek proletariátusának erőit, harcban azok ellen az államok ellen, amelyek még nem tértek át a szocializmusra"[3].

*

A háború elején Lenin eszméit különösen kedvezőtlen légkör fogadja Franciaországban.

A belga semlegesség lábbaltiprása, az ellenség betörése,

[2] *Sztálin* Művei. 6. köt. Szikra 1951. 66. old.
[3] *Lenin.* Válogatott művek. 1. köt. Szikra 1949. 899. old.

a Párizst állandóan fenyegető veszély, az elözönlő hadak barbársága a népet a német imperializmus ellen lázítják, de elhomályosítják előtte a kölcsönös felelősséget és a háború alapvető okait.

Erkölcsi, politikai és történelmi okok is hozzájárulnak ahhoz, hogy ezt a hangulatot állandósítsák és felfokozzák. II. Vilmos Németországa elleni háború legelsősorban úgy szerepel a köztudatban, mint a porosz militarizmus ellen vívott háború. A világimperializmus kíméletlen zsaroló módszerei, erőszakossága és gaztettei sűrített formában mind együtt találhatók a német imperializmusban, amely az imperializmus minden megnyilvánulási formája között a legerősebb, a legveszedelmesebb és a legtámadóbb szellemű. Franciaország veresége vajjon nem jelentette volna-e az ország feldarabolását, a munkáskizsákmányolás súlyosbodását azzal, hogy a német kapitalizmus a hazai kapitalizmusra is ránehezednék? A Párizsi Komműnnek a versailles-i francia kormánnyal szövetkező Bismarck elleni harcaira való visszaemlékezés és a császárt támogató német szociáldemokrácia álnoksága a feltétlen védelmi háború táborába hajtja az olyan szocialistákat is mint Édouard Vaillant.

De az egyre tartó háború már nyugtalanságot kelt, és ennek nyomán az öntudat lassú ébredésének jelei is mutatkoznak. Híre terjed annak, hogy Karl Liebknecht német szocialista képviselő a Reichstagban a hadihitelek ellen szavazott. Svájcban Romain Rolland a béke lángoló szeretetétől fűtött cikkeket közöl: az ádáz tusakodás fölé emelkedve, felhívja a jóakaratú embereket, hogy vessenek véget az öldöklésnek.

A háború elleni visszahatás lassan, félénken és elszigetelten jelentkezik. 1914 őszén a Fémmunkások Szövetsége párizsi szervezetének néhány élharcosa és a mozgósítás óta felfüggesztett *Vie Ouvrière* (Munkásélet) néhány munkatársa megalkotják az ellenállók első csoportját; álláspontjukat az illegálisan terjesztett, „Levelek az előfizetőkhöz" című kiadványban fejtik ki.

A háború elleni állásfoglalás csak 1915 májusában ölt határozott formát a párt egyik legjelentékenyebb szervezetének, az Haute-Vienne-megyei Szocialista Szövetség napirendi indítványában:

„Nem hisszük, hogy a Szocialista Párthoz illő szerep volna, hogy a végsőkig kitartó háborúra úsztson, hogy harciaskodó mezbe öltözzék és hogy elzárkózzék a békeakarat minden megnyilvánu-

lása elől . . . A következőkben jelöljük meg kívánságainkat: A Francia Szocialista Párt ne vegyen fel olyan harciaskodó és hetvenkedő hangot, amely már a sovinizmussal határos; ezt a hangot a párt nevében író néhány ujságíró üti meg. A párt éber figyelemmel kísérjen minden — bárhonnan jövő — békeajánlatot, természetesen azzal az alapfeltétellel, hogy Belgium és Franciaország területi sértetlenségét semmiképpen sem lehet vita tárgyává tenni."

A Limoges-ban megjelenő *Le Populaire du Centre*, Haute-Vienne-megye Szocialista Szövetségének lapja, hangot ad a legelemibb békevágy eme megnyilvánulásának. Példáját más lapok is követik. Az Oyonnaxban megjelenő *l'Eclaireur de l'Ain* Édouard Vaillant jelenlegi magatartását a multban képviselt elveivel állítja szembe.

A lyoni, a grenoble-i és a párizsi szövetségek — ez utóbbi Longuet-vel — többé-kevésbbé csatlakoznak Haute-Vienne álláspontjához, és ezzel megszületett a kisebbségi irányzat.

Míg a többségiek a tömeges vérontásért a központi hatalmakat teszik felelőssé, megtagadnak minden kapcsolatot az ellenséges államok szocialistáival és a háborúnak a végsőkig kitartó folytatása mellett kardoskodnak, addig a kisebbségiek már nem hisznek a német imperializmus kizárólagos bűnösségében, az Internacionále „feltámadását és erőteljes működését" kívánják, egyszóval a béke felé fordulnak.

De már 1915 végén a kisebbségieken és vezetőjükön, Longuet-n kívül egy harmadik, baloldalibb irányzat is jelentkezik: a zimmerwaldi, amelyet 1916 után kienthalinak is neveznek majd.

*

A baloldali eltolódás Franciaországban egy minden vonalon megnyilvánuló fejlődést tükröz vissza.

1915-ben Bernben nemzetközi nőkonferencia ült össze, az első kísérlet egy háborúellenes szocialista csoportosulás létrehozására. Franciaországot Louise Saumoneau képviseli, akit néhány hónappal később letartóztatnak. A körülmények következtében a Bernben elfogadott békehatározat tartalmát meghaladó jelentőségre tett szert.

A Zimmerwaldi Konferencia az Olasz Szocialista Párt kezdeményezésére 1915 szeptember 5-e és 8-a között folyt le; célja az volt, hogy nemzetközi mozgalmat szervezzen a háború ellen. A Lenin irányította nyolc-tíz marxistából álló egységes

baloldali csoporttal szemben egy körülbelül harminc küldöttből összeverődött, minden pártárnyalatot képviselő jobboldal áll; a laza szerkezetű társaságban szentimentális szocialisták, pacifisták, kautskysták és Ledebour párthívei keverednek egybe.

Franciaországot Merrheim és Bourderon képviselik. A forradalmi szindikalista Merrheim, Sorel tanítványa, a Fémmunkások Szövetségének titkára, a *Vie Ouvrière* egyik lelkes szerkesztője, nem tagja a Szocialista Pártnak. Bourderon azonban, a Kádárok Szövetségének titkára, a párt egyik legrégibb élharcosa. A Fémmunkások Szövetsége és a párt egyik kis csoportja küldte ki őket a konferenciára.

A Zimmerwaldban egybegyűlt szocialisták egységesek annak felismerésében, hogy a háború előbb-utóbb forradalmi megmozdulásokat fog kiváltani. A többség azonban nem teszi magáévá Lenin megoldási módozatait, amelyek forradalomra hívják fel a tömegeket:

> „Ez a feltétlen kötelességünk nem függ attól, hogy elég erős lesz-e a forradalom és hogy az első vagy a második imperialista háborúval kapcsolatban fog-e bekövetkezni . . ."[4]

Ledebour, körülbelül tizenkét reichstagi képviselő társával együtt tartózkodik a hadihitelek megszavazásától. De kijelenti, hogy nem szavazhat ellene, mert egy ilyen szavazat szakadásra vezetne a Német Szociáldemokrata Pártban. Pártja nem teszi magáévá azt a jelszót, amely a lövészárok-barátkozásra buzdít, sem a politikai sztrájkra szóló felhívást.

A franciák is elutasítják Lenin javaslatait. Kijelentik: nem azért jöttek, „hogy megírják a III. Internacionále receptjeit", és nem akarnak olyan kötelezettségeket vállalni, amelyeket „nem tudnának teljesíteni", mert az anarchista és hervéista szólamokkal telített francia munkások úgysem követnék őket. A forradalom kísértetének felidézése helyett — így mondták — maradjunk csak a békéért folytatott küzdelem mellett.[5]

Lenint, aki ismeri a francia szocialista mozgalom gyengeségeit és tévedéseit, a fenti megnyilatkozások nem térítik el a forradalmi propaganda folytatásától. A szocialista mozgalom 1914-i csődje lehetővé teszi a szocializmus két kispolgári elhajlásának, az oppor-

---

[4] *Lenin* Művei. 21. köt. 398. old.

[5] *Merrheim.* La Bataille (szakszervezeti napilap). 1919 szept. 19.

tunizmusnak és az anarcho-szindikalizmusnak kiküszöbölését. Merrheim állapította meg, hogy a „Szocialista Párt, Jouhaux és a kormány három fej egy kalap alatt". Ez azt bizonyítja, válaszolta Lenin, hogy lehetetlen „harcolni a kormány ellen anélkül, hogy ne harcolnánk az opportunista párt és az anarcho-szindikalizmus vezetői ellen".

Merrheim és Bourderon — habozó magatartásuk ellenére — a német küldöttekkel együtt aláírnak egy közös nyilatkozatot; elfogadják a konferenciát záró, és Európa proletárjaihoz intézett kiáltványt. Ez a kiáltvány emlékezteti a munkásosztályt önmaga iránti kötelességére, és követeli az annexió és hadisarc nélküli békét, a népek önrendelkezési joga alapján. Ilyképpen, akaratukon kívül is, „ez a kiáltvány — egy *lépés előre* az opportunizmus elleni igazi harc, az opportunizmussal való szakítás és szakadás felé"[6].

A polgári és a szocialista sajtó egyetlen szóval sem emlékezett meg a Zimmerwaldi Konferenciáról; csak a Fémmunkások Szövetsége számolt be róla egy brosúrában.

A francia zimmerwaldistákat megbénította az a félelem, hogy a szakadás előmozdításával fogják őket vádolni. Az az ideológia, amelyből Merrheim, Bourderon, Loriot, Monatte, Rosmer, Dunois, Louise Saumoneau és Mayoux táplálkoztak, megegyezett Kautsky, Ledebour és Trockij, valamint az olasz centristák és a svájci szocialisták ideológiájával.

A zimmerwaldiak működési központot állítanak fel, amely Bourderon indítványára „A nemzetközi kapcsolatok helyreállításának bizottsága" nevét veszi fel. A kibocsátott kiáltvány csupán egy elvi megállapításra szorítkozott és hangsúlyozta: „egyik tagja sem gondol arra, hogy a bizottságot akár a CGT, akár a Szocialista Párt versenytársává tegye".

Inyessza Armand, az orosz bolsevikok küldötte azt javasolta, hogy a kiáltványban követeljék „az Internacionálénak az osztályharc és az imperializmus elleni harc alapján történő átalakítását", de indítványa nem talált követőre.

„Ezzel az «átalakítással» kapcsolatban Merrheim és Bourderon támadását kellett elviselnem. Merrheim azt mondotta nekem, hogy mi a régi vágású guesdistákhoz hasonlítunk, hogy elzárkóztunk az élettől, hogy nem tartjuk szem előtt a valóság adta felté-

[6] *Lenin* Művei. 21. köt. 394. old.

teleket stb..., hogy Franciaországban a szocialisták hallani sem akarnak a szakadásról"[7].

A kiáltvány hangsúlyozza, hogy a bizottság ideiglenes jellegű, és a hivatalos szocializmus pillanatnyi távollétében csupán az időközi biztosítására szorítkozik:

„Helyettesíteni fogjuk Franciaországban a pártot és a CGT-t, ugyanolyan értelemben, és ugyanolyan feltételek mellett, mint a zimmerwaldi nemzetközi szocialista bizottmány helyettesíti a működésképtelen Nemzetközi Szocialista Irodát; bizottságunk a fent említett bizottmány fennállásának tartamára szól."

A bizottság legfőbb feladatául a béke ügyének szolgálatát tűzi ki. Nem egy új Internacionále felállítása mellett kardoskodik, hanem a II. Internacionále különböző szervezetei közötti kapcsolatok újrafelvételét szorgalmazza; azt kívánja, hogy a Nemzetközi Szocialista Iroda újból vállalja funkcióit.

A bizottság keretein belül a „tiszta" szindikalisták, akik szenvedélyesen védik a munkásmozgalomnak a politikával szembeni függetlenségét, régi előítéleteikhez ragaszkodva, külön csoportot alkotnak, a szakszervezeti védelem bizottságát. Szakszervezetiek és szocialisták külön-külön dolgoznak, mindegyik a maga hatáskörében, a szakszervezetiek a CGT keretei között, a többiek a párt kebelében. De propagandát mindkét területen csupán a vezetőkörökben fejtenek ki, anélkül hogy a tömegek közt agitációt folytatnának.

Lenint nem elégíthették ki a bizottság célkitűzései: a kölcsönös amnesztia, a Nemzetközi Szocialista Iroda hivatalos működésének újrafelvétele, „felülről" folytatott propaganda.

„... a békeharc forradalmi harc *nélkül* üres, hazug frázis ... a háború borzalmaitól való megszabadulás egyetlen útja — forradalmi harc a szocializmusért"[8].

Mindamellett, arra való tekintettel, hogy a sovinizmus és a háború ellen folytatott harc előkészíti a talajt a franciaországi forradalmi mozgalom újjászületésére, Lenin fenntartja kapcsolatait az újrafelvétel érdekében működő bizottsággal:

„Rossz haditaktika lenne, ha nem haladnánk együtt a szociálsovinizmus ellen tiltakozó, egyre növekedő nemzetközi mozga-

[7] *Inyessza Armand* levele Leninhez. 1916 jan. 26.
[8] *Lenin* Művei. 21. köt. 394. old.

lommal csak azért, mert ez a mozgalom lassú, mert «csak» egy lépést tesz előre, mert holnap kész visszalépni, és ki akar békülni a régi Nemzetközi Szocialista Irodával"[9].

A Szajnamegyei Szövetség kongresszusa (1915 decemberében) alkalmat ad a francia zimmerwaldistáknak a nyilvánosság előtti érvényesülésre. A kisebbségiek Haute-Vienne Szövetsége köré csoportosítják Isère, Rhône, Bouches-du-Rhône, Vaucluse, Vienne és Haute-Marne Szövetségeit. Egy fiatal munkásküldött Zimmerwald védelmére kel, hatalmas taps fogadja szavait. A háború alatt első ízben fordul elő, hogy a karzatok közönsége rázendít az Internacionáléra. A rendezőség hiába kísérli meg a hallgatóság eltávolítását. A tömegeket „rossz szellemük" a zimmerwaldiak felé fordítja; ez egyaránt megrémíti a Renaudel és Sembat körül csoportosuló többségieket, valamint a Longuet és Pressemane vezette kisebbségieket. A két frakció egyesül és felhívják Bourderont, hogy csatlakozzék hozzájuk. De Bourderon fenntartja határozati javaslatát. A szavazás eredménye: a zimmerwaldiakra esik 76 szavazat, Renaudel—Longuet határozatára pedig 2732.

Lenin abban a levelében, amelyet 1916 februárjában intézett a francia elvtársakhoz a franciaországi ellenzéki erők arányszámáról, arra kéri a következetes zimmerwaldiakat, hogy egy kibocsátandó felhívásban fogalmazzák meg a szociálpatriótákkal és a centristákkal szemben elfoglalt álláspontjukat. Bírálja Merrheim és Bourderon magatartását, akik „mindenekfelett a szakadástól rettegnek". Kevesebb szólamot hangoztassanak,— kéri Lenin — de annál több illegális munkát végezzenek a gyárakban és a hadseregben. Egy eléggé széles körben elterjedt téves ítélet szerint „a franciák képtelenek" földalatti munkát végezni.

„Erős tévedés! A franciák igen gyorsan hozzászoktak ahhoz, hogy a lövészárkokban húzzák meg magukat. Hamar beletanulnak az illegális munka *új* feltételeibe és a *tömegek forradalmi* mozgalmának rendszeres előkészítésébe. Hiszek a francia forradalmi proletariátusban. Ő lesz a francia ellenzéki mozgalom élesztője"[10].

Az 1916 április 9-i országos tanácskozás az ellenzéki mozgalom növekedéséről tanúskodik, de egyben rámutat a zimmerwaldi irányzat gyengeségeire is. A többségiek 1900 szavazatot kapnak az együttszavazó longuetisták és zimmerwaldiak 960 szavazatával

[9] Ugyanott, 395. old.
[10] *Lenin* Művei. 3. kiad. XIX. köt. 24. old. (oroszul).

szemben. Ahelyett, hogy önálló és következetes forradalmi mozgalommá terebélyesedne, a zimmerwaldizmust az a veszély fenyegeti, hogy a longuetizmus kortesévé süllyed.

*

A zimmerwaldi tanácskozáson elhatározták, hogy a konferencia újra össze fog ülni.

Kienthalban, a berni Oberlandnak ebben a festői helységében tartották üléseiket 1916 április 24-től 29-ig a hivatalos szocializmussal szemben álló internacionalisták.

Merrheimnek és Bourderonnak nem sikerült útlevelet szereznie. Három szocialista képviselő: Alexandre Blanc Vaucluseből, Pierre Brizon Allierből és Raffin-Dugens Isère-ből mint „magánember" jelent meg a konferencián.

A három „kienthali zarándok" — így nevezték el őket — nem volt zimmerwaldi: a Longuet-Pressemane-ék kisebbségi csoportjához tartoztak. Jelenlétüket megmagyarázza a háborúellenes mozgalmat kísérő és folyton növekvő érdeklődés, valamint a kisebbségieknek a nemzetközi kapcsolatok újrafelvételére irányuló erőfeszítései.

Brizon, a küldöttség vezetője, előljáróban kijelenti, hogy sem ő, sem társai nem fognak a hadihitelek ellen szavazni, míg az ellenség hazai földön áll. Franciaország — teszi hozzá — a forradalom hagyományait védelmezi . . . Erre a baloldali zimmerwaldiak azzal torkolják le őket, hogy ez a magatartás szöges ellentétben áll a szocializmussal és a háború elleni harccal.

A kienthali kiáltvány hangja erőteljesebben nemzetközi és forradalmi, mint a zimmerwaldié. Ámbár Lenin tételét a többség nem fogadja el, a kiáltványban a baloldal hatása tisztábban jut kifejezésre:

> „A tartós békét csupán a szocializmus győzelme biztosíthatja. A jövendő háborúk megakadályozásának csupán egyetlen módja van: a hatalom meghódítása a munkásosztály által és a kapitalista tulajdon megszüntetése."

A kiáltvány előírja a szocialistáknak, hogy meg kell tagadniok a kormányzásban való részvételt, valamint a hadihitelek megszavazását. Megbélyegzi a szociálpatriótáknak a burzsoáziával kötött szövetségét, azonnali fegyverszünetet követel és elítéli az imperialisták eszeveszett célkitűzéseit.

Kienthal után a zimmerwaldi mozgalom kiszélesedik. Ígéretükhöz híven Blanc, Brizon és Raffin-Dugens 1916 júniusában a hadihitelek ellen szavaznak. Az annexió és hadisarc nélküli béke gondolata a szocialisták körében mindinkább gyökeret ver.

A helyzet komor, a láthatár ólomszürke. A „felőrlő háború" ütközetei egyre véresebbek lesznek. 1916 februártól júniusig 275 000 ember esett el Verdun védelmében. Meddig kell még elviselni ezeket az áldozatokat? Nincsen Franciaországban család, amely ne viselne gyászt, vagy ne remegne övéi életéért. Ebben a szűnni nem akaró öldöklésben az anyagi nélkülözés kimondhatatlan lelki gyötrelmekkel párosul.

A nép, amely egyedül viseli a háború minden terhét, mindinkább rádöbben a tömeggyilkolás céltalanságára: a vérétvesztett és elpusztított Franciaország létének gyökerében van megtámadva, és szenvedése annál kegyetlenebb lesz, minél tovább tart az esztelen vérontás. A végsőkig kimerült emberek türelmetlensége, mellyel véget akarnak vetni ennek a helyzetnek, állandóan fokozódik.

A gazdasági nehézségek is egyre súlyosbodnak, az árak napról-napra emelkednek, a nyomor mind szélesebb rétegeket fojtogat. A sztrájkok száma 1915-ben 98 volt, 1916-ban 314-re szökik. A reálbérek csökkenése a dolgozókat harcra kényszeríti, bár ez azzal a kockázattal jár, hogy megtorlásként a lövészárkokba küldik őket. A kizsákmányolt és a hajszás munkában kimerült munkásnők tiltakozó mozgalmat indítanak a párizsi fémipari üzemekben.

Zimmerwald és Kienthal eszméi, amelyeket az újrafelvételt szorgalmazó bizottság széles körben terjeszt, hangot adnak a parasztok, a munkások, a katonák vágyainak, tolmácsolják mindazok vágyait, akiket embertelenül kizsákmányolnak, akik szenvednek és akik a halálba mennek.

A tömegek balratolódása nem akadályozza a zimmerwaldiakat abban, hogy az 1916 augusztusi országos tanácskozáson ne egyesüljenek a longuetistákkal; ez alkalommal 1081 szavazatot nyernek, a többségiek 1850 szavazatával szemben.

Ez az összejátszás nagy visszhangot keltett a nemzetközi kapcsolatok újrafelvételére alakult bizottság tagjai között. 1916-ban baloldali frakció alakul a bizottságban, Loriot, Louise Saumoneau és Mayoux részvételével. „A zimmerwaldi szocialisták és a háború" című brosúrájában Loriot elemzés alá veszi a francia szocialista mozgalom három irányzatát. A többségiek támogatják a burzsoáziát; a longuetista kisebbségiek a békét hangoztatják, de meg-

szavazzák a hadihiteleket, bírálják a többségieket, de emellett azon fáradoznak, hogy fehérre mossák a II. Internacionálét; a zimmerwaldi irányzat a tömegmozgalmak szükségességét hirdeti, és új párt felállításának gondolatával foglalkozik.

A zimmerwaldi jobboldaliak nem hisznek abban, hogy a háborús kegyetlenkedések és szenvedések forradalmat robbantanak ki. Ők csupán a háború befejezését kívánják. Ezért helyeslik az amerikaiak 1916 december 20-án tett közvetítési ajánlatát, amely feleletet jelent a központi hatalmak békeajánlatára. A szakszervezetek, a párt, a többségiek és a kisebbségiek üdvözlik Wilsont; Jouhaux és Merrheim, Renaudel és Brizon egy táborba kerülnek egy olyan pacifista program alapján, amely nem vesz tudomást az osztályokról, és elismeri a fennálló társadalmi rendet. A nemzetközi kapcsolatok újrafelvételére alakult bizottság kizárja Merrheimet és Bourderont tagjai sorából, mivel ez utóbbiak kifejezték az Egyesült Államok elnökébe vetett bizalmukat. Nem a wilsoni béke, hanem a forradalmi harc fog végetvetni az imperialista háborúknak.

*

1917 márciusának első napjaiban az uralkodó osztályokat elképesztő hír száll fővárosról-fővárosra. Petrográdban felkelés tört ki, a főváros a nép kezében van, II. Miklósnak le kellett mondania, helyét ideiglenes kormány foglalta el, a városokban és a hadseregben katona- és munkásszovjetek alakulnak.

Az orosz forradalom, amelyet Marx már 1882-ben előre jelzett, az imperialista háborúból bontakozott ki, amint azt Lenin előre látta. Az a majdnem évszázados harc, amelyet az egyeduralom ellen — merényletek, felkelések és forradalom útján — szakadatlanul vívtak a dekabristák, a forradalmár demokraták, a népbarátok és a szociáldemokraták, néhány óra leforgása alatt végzett azzal az uralmi rendszerrel, amelynek sötét árnyéka egész Európára ránehezedett. Azok a forradalmi hatótényezők, amelyek a kapitalizmusnak egy félfeudális országban végbement fejlődése során felhalmozódtak, végül is felborították a cárok trónját.

Milyen szemmel nézik ezeket az eseményeket az orosz imperialisták nyugati szövetségesei? Az események eleinte inkább reményeket, mint félelmet keltenek bennük. A cárizmus a háború vezetésére tehetetlennek bizonyult, az árulók és a gyenge vezetők, a fegyverek és a felszerelés hiányosságai, az élelmezési nehézségek, a gazdasági válság és az általános elcsüggedés csak vereségre vezet-

hettek; a cári korona megmentése érdekében a nagy befolyással rendelkező németpárti csoport a császárral kötendő különbékét sürgette. Ebben a tekintetben II. Miklós lemondása megnyugtatja az antantot: Buchanan, Anglia petrográdi követe, aki a színfalak mögött tevékenykedett, elérkezettnek látva az időt, sorsára bízta a velejéig romlott cári udvart, ahol Rasputin, a züllött szerzetes uralkodott. De most már nem palotaforradalomról volt szó . . .

A francia szocialisták, akik bizonyos fokig restelték, hogy „a jogért és a civilizációért" folytatott háborúban Európa legzsarnokibb uralmi rendszerével vannak szövetségben, kitörő örömmel fogadják az orosz forradalmat. Senki sem kételkedik abban, hogy Oroszország Franciaország mellett fog maradni a háború végéig, a végső győzelemig.

De csakhamar lényegbevágó eltérés mutatkozik az Ideiglenes Kormány miniszterei és a petrográdi Szovjet között. A kormány növekvő eréllyel folytatni akarja a háborút, míg a Szovjet a demokratikus béke megkötésére irányuló tárgyalások haladéktalan megindítását követeli.

Ez az egyenetlenkedés nyugtalanítja az antant hatalmait. A francia képviselőház külügyi bizottsága elhatározza, hogy egy háromtagú küldöttséget küld ki Oroszországba: Marcel Cachint, Marius Moutet-t és Ernest Lafont-t. Az angol alsóház a maga részéről három angol szocialistát jelöl ki, hogy csatlakozzanak a francia képviselőkhöz.

Az akkor negyvenhét éves Marcel Cachin 1891-ben — Fourmies évében — csatlakozott a Munkáspárthoz, amelyet Jules Guesde, a marxizmus buzgó terjesztője alapított és irányított. Guesde, aki abban az időben volt szellemi erejének teljességében, harcos akaratával magával tudta ragadni a szellemétől átfűtött proletárok első sorokban harcoló csapatát, sztrájkba vitte a szövőmunkásokat és a bányászokat, egyszersmind leleplezte a reformizmust és az anarcho-szindikalizmust, mint a tőke szövetségeseit. Marcel Cachin lett a legjobb tanítványa. Egy negyedszázadon át keresztül-kasul járta Franciaországot, mindíg a legveszélyeztetettebb pontokon védte meg a Munkásszövetségek érdekeit. Tetterejét, szenvedélyes ékesszólását és fürge tollát maradéktalanul a munkásosztály és a forradalom szolgálatába állította. Pályafutásának fontosabb útjelzői: 1906-tól 1912-ig az egyesült Szocialista Párt általános propaganda-szervezője; e munkakörben állandó és szoros kapcsolatban van a francia néppel; 1912-ben Paul Lafargue

utódaként átveszi a *l'Humanité* szerkesztését; ugyanebben az évben a párizsi községtanács tagja lesz; 1914-ben a párizsi XVIII. kerület megválasztja képviselőjének. Munkájának minden területén a szocializmus úttörőinek küzdelmes életét élte, szerényen, fáradhatatlanul, minden áldozatra készen. Az 1916-i országos tanácskozáson előre jelezte — néhány kongresszista kacagásától kísérve —, hogy a háború nem fog úgy befejeződni, hogy Oroszországban ki ne törjön a forradalom. Kívánta és előre látta a forradalmat Németországban, és annexió, valamint hadisarc nélküli békét követelt.

A francia küldöttek március 31-én hagyják el Párizst. Londonban Lloyd George, az imperializmus vén rókája, útravalóul végül ezzel a tanáccsal látja el őket: „mindenekelőtt ajánlják orosz barátaiknak, hogy úgy éljenek a demokráciával, mintha már régóta gyakorolnák."

A küldöttség Aberdeenben száll hajóra; a tengeren csakúgy nyüzsögnek a tengeralattjárók. Plehanov, aki harminchét évi száműzetése után tér haza, csatlakozik a küldöttséghez. Bergenen, Kristianián és Stockholmon át megtett hosszú utazás után megérkeznek a Svédországot Finnországtól elválasztó határfolyóhoz. Gyalog mennek át a befagyott folyón. Tornea vasúti állomásának épületét hatalmas, földigérő vörös zászló borítja be.

Elhagyva az imperializmus erődjét, ahol a katonák és az ágyúgyárosok diktatúrája nehezedik az emberre, a társadalmi forradalomnak szabadon lobogó jelképe mélyen meghatja és fellelkesíti a munkásosztály élharcosait. Marcel Cachin, annak a Montmartre-nak a képviselője, ahonnan útjára indult a Párizsi Kommün, üdvözli a munka és a béke győzelmének ezt az első megnyilvánulását. Az az eszme, amelyért annyi harcos ontotta vérét, a holnap valósága lesz. Cachin az Orosz Forradalmat már a maga valóságában látja, és azt is látja, hogy létrehozója, a proletariátus, el fogja vezetni a szocializmushoz . . .

A francia és angol küldöttek április 18-án érkeznek meg Petrográdra. Lenin még csak negyvennyolc órája tartózkodik a városban. A megelőző napon fejtette ki, a bolsevikok és mensevikek együttes gyűlésén, híres áprilisi téziseit a burzsoá demokratikus forradalomnak a szocialista forradalomba való átmenetéről. Semilyen támogatást az Ideiglenes Kormánynak, minden hatalmat a Szovjeteknek; megdönteni a burzsoáziát, hogy demokratikus békét lehessen kötni; a földet a parasztoknak, munkásellenőrzést a gyárakba!

Marcel Cachin nem találkozik Leninnel, de összeköttetésbe lép a petrográdi Szovjettel. A többséget alkotó mensevikek és a bolsevikok, ámbár harcban állnak egymással, egy pontban teljesen egyetértenek: a katonák nem fogják magukat megöletni Konstantinápolyért és a Dardanellákért, ahová a burzsoázia képviselői, Lvov és Miljukov vágyakozva kacsintgatnak... Az orosz nép, amelyet háromévi szenvedés és éhezés kimerített, a háború haladéktalan befejezését követeli. Legelsősorban pedig a finánctőke megdöntése és a földnek a dolgozók kezére juttatása érdekli.

Marcel Cachin egy hétig résztvesz a mindennapos tüntetéseken, a munkások és katonák hatalmas népgyűlésein. Mindenütt azzal az ellenséges érzülettel találkozik, amellyel a nép az Ideiglenes Kormány és annak hadicéljai iránt viseltetik: egységes harci szellem hatja át a népet a szocializmus megvalósításáért folytatott küzdelmében.

Április 25-én Moszkvába utazik, és itt ugyanazt a légkört találja; felszólal a Munkás- és Katonaküldöttek Szovjetjében. Május elsején résztvesz a munka ünnepén: órákhosszat nézi a városháza erkélyéről a munkások és a katonák millióinak felvonulását a Tverszkáján... Vörös zászlók erdejében, megszámlálhatatlan transzparens és feliratos tábla alatt egymás után vonulnak el a gyárak és az ezredek. A forradalmi indulók és az imperializmus elleni jelszavak váltakozva harsognak. Az alighogy kivívott szabadságtól mámoros városon végighömpölyög a jövő felé menetelők feltartóztathatatlan áradata...

Az a látvány, amelyet a két forrongó főváros nyujtott, és a történelmi szerepének mindjobban tudatára ébredő tömeggel kötött kapcsolatai arra ösztönzik Cachint, hogy a kérdés mélyére hatoljon: mi történik a fronton, mit akarnak a front katonái?

Minszkbe utazik, a Gurko vezénylete alatt álló középső front főhadiszállására. A minszki Szovjet tudtával és beleegyezésével kikérdezi a katonaküldötteket, akik ellenőrzik a tiszteket és megbeszéléseket tartanak a vezénylő tábornokkal.

A hatalmas gyűléseken tisztek és katonák vegyesen szólalnak fel. Az egyik ezredküldött a külföldi delegációk tagjaihoz intézi szavait:

„Mondjátok meg kormányaitok vezetőinek, hogy mondjanak le minden annexióról és hadisarcról... Egyetlen csepp vérünket sem fogjuk ontani az imperialistákért, sem az orosz, sem a német, sem az angol imperializmusért... A világ dolgozóinak gyors

egységbe tömörülését várjuk, hogy a forradalom útján végetvessünk a háborúnak . . ."

A francia kiküldötteket bizonyos fokig zavarba ejtik ezek a szavak. De Marcel Cachin gyorsan öntudatra ébred. Felébred benne a régi guesdista: visszaemlékezik a Munkáspárt hősi korszakára, harcaira és reményeire. Mily nyomorúságosaknak látja most a csoportok kombinációit, a szekták fecsegéseit, a se hideg se meleg indítványokat és a képviselőház, valamint a kongresszusok folyosóin szőtt intrikákat, a nyugati szocialistáknak ezeket a megszokott módszereit! . . . Teli tüdővel szívja az igazi forradalom éltető levegőjét. Ezeknek a lelkes és elszánt tömegeknek van igazuk. Ők ráléptek a szocializmus felé vezető egyetlen útra. Ettől a perctől kezdve Cachin fenntartás nélkül az Orosz Forradalom híve, és az is marad mindvégig.

Egy népgyűlés szószékéről, katonák ezrei előtt így kiált fel: „Ki a világmészárlás bűnöse? Ti ismeritek őt! A nemzetközi tőke, az imperializmus, amely Európa minden államának vezető köreit járószalagján tartja. Ennek az imperialista klikknek az élén a Vilmos vezette porosz imperializmus menetel. Fel kell szabadítani a német népet Vilmos igája alól. Csak azután jöhet el a béke."

Mindnyájan — Gurko tábornok éppúgy, mint katonái — megegyeznek néhány lényeges pontban: a hadsereg türelmetlenkedik, le akar szerelni; követeli, hogy demokratikus békekötéssel vessenek véget a háborúnak, és haladéktalanul hívjanak össze Stockholmba egy nemzetközi szocialista kongresszust.

„Katonáim tömegesen hagyják el a frontot, és hazasietnek, hogy felosszák a földet — közli Gurko Cachinnel. — Az ittmaradók az ellenséggel barátkoznak. Velünk szemben most öreg német tartalékosok állnak. Katonáink vodkát és cigarettát visznek nekik, közben jó tanácsokkal is ellátják őket: Rázzátok le magatokról a császárotokat, amint mi is leráztuk a nyakunkról a mi cárunkat!"

A francia és az angol delegátusok egy másik frontszakaszra is ellátogatnak, Pszkovba, Russzkij tábornokhoz, az északi hadsereg főparancsnokához. Itt ugyanaz a helyzet, a defetizmusnak ugyanazokkal a tüneteivel találkoznak. Marcel Cachin egy hónapig tartó oroszországi utazgatásai folyamán meggyőződött a forradalmi mozgalom erejéről. Fenntartás nélkül helyesli a Szovjetek programját: kenyeret, békét, szabadságot. Látta, hogy néhány hét alatt mennyire megnőtt Lenin befolyása, és nem kételkedik eljövendő sikerében. Előre látja, hogy a cárizmus ellen vívott győzelmes harc

szükségszerűen egy méreteiben hatalmasabb arányú és szélesebb kiterjedésű harccá fog kifejlődni: az imperializmus ellen indított hadjárattá, és ez a társadalmi forradalom győzelmével fog végződni.

Cachin megfogadja az orosz elvtársak előtt, — akik közül többen emigrációjuk idején hosszabb időt töltöttek Párizsban — hogy hazatértekor el fogja mondani a francia népnek az igazat az orosz népről, hogy népét minden igyekezetével támogatni fogja felszabadulásáért vívott harcában, és követelni fogja a világ szocialistáinak nemzetközi összejövetelét.

A küldöttek május 16-án hagyják el Petrográdot; viszontagságos tengeri és szárazföldi utazás után azon a napon érkeznek meg Párizsba, amikor a Szocialista Párt országos tanácskozását tartja a Hôtel Moderne-ban.

„Láttam az Orosz Forradalmat és vele tartok" — jelenti ki Marcel Cachin.

Miután beszámolt vizsgálódásai eredményéről, arra kéri a francia szocialistákat: jelenjenek meg június 25-én Stockholmban, hogy ott a béke ügyét megbeszéljék.

A hallgatóság, amelyre Cachin beszéde mély hatást tett, ujjongva tapsol. A Hôtel Moderne előtt összegyűlt ezerötszáz tüntető egy hanggal kiáltja:

„Stockholmba! Jöjjenek haza katonáink! Éljen a béke!"

Marcel Cachin azt kívánta, hogy menjenek el Stockholmba, bírják rá a német szociáldemokratákat is a megjelenésre, és kényszerítsék őket arra, hogy tagadják meg a kormányukkal való együttműködést... A Nemzetközi Szocialista Iroda is a konferencia mellett nyilatkozott; ez úton remélte, hogy új életet lehelhet a halódó II. Internacionáléba. A bolsevikok azonban ennek elleneszegültek: a nemzetközi konferencia kívánatos és szükséges, de csak a Zimmerwald alapján álló ellenzéki csoportok részvételével, és visszautasítva minden kompromisszumot a hadihitelek Internacionáléjával.

A Szocialista Párt országos tanácskozása magáévá tette Marcel Cachin okfejtését. Közbelépése következtében a volt kisebbség többséggé vált. Ennek az lett a következménye, hogy a párt jobboldali szárnya, amely Renaudel irányítása alatt állott, ettől kezdve elvesztette vezető szerepét; Renaudel ugyanis, burzsoá nacionalista indoklás alapján, Stockholm ellen nyilatkozott.

Ribot, a kormány akkori elnöke nem adta ki a küldöttek

útlevelét. Pétain tábornok, a francia hadsereg főparancsnoka kijelentette, hogy ha a francia szocialisták elmennek Stockholmba, nem vállal felelősséget a frontért.

A hadseregben ekkor már a lázadás moraja volt hallható.

*

Henri Barbusse „A tűz" című könyve feltárja előttünk azokat az okokat, amelyek egy ilyen helyzethez vezettek a hadseregben.

Barbusse 1915 végén fogott hozzá könyvének megírásához, és hat hónap alatt fejezte be; először a *l'Oeuvre* közölte folytatásokban. A mű, amely híven tükrözi a katonák hangulatát és lelkiállapotát, megdöbbentően nagy sikert aratott.

A szerző leszállt abba a pokolba, ahol az embereknek a forrongásban lévő földbe kellett megkapaszkodniok, ahol a föld minden négyzetméterét beszakították, felszántották és porrá zúzták a lövedékek, aknák, torpedók százai, ahol mindvégig ki kellett tartani a lövészárkokban, a vas és a tűz orkánjában, a hullákból hevenyészett barrikádok mögött.

Ebből a túlvilági útjából, ahonnan csak a vakszerencse hozta vissza, Barbusse egy véres és sáros füzetet hozott magával; ebbe jegyezte fel a háborús katonanyelv újsütetű szavait és a vérmezők szörnyű látomásait, de ezek mellett a háború mindennapi, szennyes, lealjasító oldalait is, minden hazug szépítés és álszenteskedő eszményítés nélkül. Azt a háborút adta vissza, amelyet átélt a frontkatonák között, a vérfürdőt írta meg.

Tudatára ébredt annak, hogy az átélt tragédiák és a látott borzalmak, a kiszúrt szemek, az elroncsolt tüdők, a lassú haldoklás, a feneketlen sár, amely a földhöz ragasztja a bakancsokat és elsüllyeszti a hadseregeket, — hogy mindez nem egyéb, mint egy emberpusztító rendszer szükségszerű végeredménye, amely mindent szennyel áraszt el. „A tűz", ez az átélt tanúbizonyság, ez a szörnyű vádirat egyben a felszabadulás útját is megmutatja a leigázott és megkínzott tömegeknek. Felfedi előttük az igazi bűnösöket, felidézi előttük Liebknecht forradalmi magatartását, és bátran hirdeti, hogy az élet más értelmet nyerhet, és kell is nyernie:

> „A jövő a rabszolgák kezében van, és látni lehet már, hogy a régi világot azok fogják megváltoztatni, akiknek nyomora, de száma is végtelen."

1917 márciusában Barbusse megalakítja — két fiatal értelmiségivel, Vaillant-Couturier-vel és Raymond Lefebvre-rel, és egy fémmunkással, Georges Bruyère-rel — a volt frontharcosok köztársasági szövetségét, amelynek jelszava: „Háború a háború ellen!"

*

A szövetséges hadak főparancsnoksága elhatározta, hogy általános offenzívát kezd, amelynek 1917 tavaszán kellett megindulnia valamennyi fronton . . . A németek neszét vették a dolognak, és megrövidítették vonalaikat. Haig marsall, az angol haderők főparancsnoka nem hajlandó végrehajtani a kidolgozott tervet, mivel azt eleve kudarcra ítéltnek minősíti. Nivelle tábornok a francia kormány támogatásával legyőzi Haig marsall ellenállását. A megindított offenzíva kudarcba fullad, és egyedüli eredménye a tízezer és tízezer halott.

A fegyveres döntés kilátásai tehát még jobban kitolódtak, noha az offenzíva megindulásakor a katonákat biztosították az áttörés sikeréről. A kudarc után a hadvezetőség a felőrlő háború módszereihez tért vissza, de a részleges offenzívák csupán fokozzák a veszteségeket. Május 15-én menesztik Nivelle tábornokot, és helyébe Pétaint állítják.

Felmerült a kérdés: a főparancsnok félreállítása módosítani fogja-e a háború menetét? A katonák már torkig vannak azzal, hogy ágyútölteléknek használják fel őket, únják már a céltalan öldöklést, és felháborítja őket főnökeik tehetetlensége. A lázongás katonai tényezőihez politikai okok is járulnak. Az Októberi Forradalom megváltoztatta a világ légkörét, és serkentő hatással van a szocializmus eszményeinek terjedésére. A Fémmunkások Szövetsége és az újrafelvételi bizottság a lövészárkokba is eljuttatják propaganda-röpirataikat. Pétain élesen kikel a lövészárkokban folyó „pacifista üzelmek", az újoncok lázadásra hajló szelleme és a francia csapatok közé beékelt orosz brigádok fertőző hatása ellen.

Május 20-án, amikor az átélt borzalmaktól halálosan kimerült és megtört csapatok rövid pihenő után ismét parancsot kapnak a támadásra, kirobbannak az első lázadások.

A katonák megbízottakat küldenek az egységek parancsnokaihoz és ezek bejelentik a parancs megtagadását. A zenekarok az Internacionálét játsszák. A tisztek eltorlaszolják magukat szállásaikon. Egy hónap leforgása alatt 107 ezred lázad fel. Soissonsban két ezred Párizs ellen akar vonulni.

Joffre szigorú eljárást követel, többek között a lázadó csapatok megtizedelését, „hogy ismét kézbentarthassuk az embereket". Guillaumat tábornok így biztatja alárendeltjeit:

„Nem kell visszariadni tíz, húsz vagy akár száz ember főbelövetésétől. Ha nem így fognak eljárni a jövőben, magukat fogom a legnagyobb örömmel agyonlövetni."

Pétain néhány jelentéktelen engedménytől eltekintve, kíméletlen szigorral lép fel. A hadbíróságok százötvennél több halálos ítéletet hoznak. „Az idők nem voltak alkalmasak az érzelmeskedésre" — jelenti ki Poincaré „Emlékiratai"-ban.

De nemcsak a front, hanem a hátország is megmozdul. A dolgozók „drágasági pótlékot" követelnek. Május 11-én Párizsban kitör a varrólányok bérkövetelési sztrájkja. De a munkások megmozdulása bizonyos területeken már politikai jelleget ölt. A CGT 1917 május 1-i felhívása bámulattal adózik az Októberi Forradalom ügyének. A Fémmunkások Szövetsége, amelynek taglétszáma az 1914-i hétezer fizető tagról 1917-ig kétszázezerre ugrott fel, cselekvésre hívja fel a munkásosztályt:

> „Ha szükség lesz rá, felsorakozunk és csatlakozni fogunk orosz és német elvtársainkhoz, a hódító háború elleni egységes nemzetközi harcban."

Tízezer ember vesz részt azon a május elsejei népgyűlésen, amelyet az újrafelvételi bizottság rendezett az Októberi Forradalom tiszteletére. A bizottság kiáltványa kijelenti:

> „A felháborodott népeknek mindenütt le kell rázniok magukról saját kormányaik osztályuralmát, hogy helyébe a munkások és a nép oldalára állott katonák küldötteinek hatalmát helyezzék. Az Orosz Forradalom az egyetemes forradalom jeladása."

Május és június havában százezer párizsi munkás és munkásnő hagyja abba a munkát. A kormány taktikázással igyekszik megnyugtatni a kedélyeket. „Több miniszter még most is lehetetlennek tartja — vallja be Poincaré a „Zavar évé"-ben — Merrheim és a CGT-ben helyet foglaló kisebbségiek letartóztatását."

Malvy belügyminiszter nem akar erőszakos eszközöket igénybevenni; kapcsolatot tart fenn a szakszervezeti vezetőkkel, akiket azzal bíz meg, hogy „beszéljenek a munkások fejével". Az osztályok közötti együttműködés, a munkástömegeknek a burzsoázia rabságában tartása a proletariátus bizalmi embereinek

közvetítésével — vajjon nem ebből a célból hozták-e létre a „szent egységet"?

De amikor 1917-ben Painlevé váltja fel Ribot-t, aki a külügyminiszterséget vállalta, a szocialisták nem lépnek be az új kormányba. 1914 szeptembere óta ez az első kormány, amely nélkülük alakult meg: a „szent egység" kimúlt, megölte a háború.

NEGYEDIK FEJEZET

OKTÓBER LÁNGJÁNÁL

1917 október 25-én, mialatt a Szovjetek II. Kongresszusa összeül a Szmolnijban, Petrográd katonái, munkásai és tengerészei végső rohamukat intézik a Téli Palota ellen, letartóztatják az Ideiglenes Kormány tagjait. Az „Aurora" cirkáló ágyúinak dörgése új korszakot nyit meg nemcsak Oroszország, hanem az egész világ történelmében.

A proletariátus diktatúrájának első ténykedése az, hogy a földet a parasztoknak adja, a gyárakat a munkások ellenőrzése alá helyezi; felszólítással fordul a világ népeihez, hogy kezdjenek tárgyalásokat egy demokratikus és méltányos béke megkötése érdekében. Oroszország, amely tegnap még a középkori elnyomás jármát nyögte, teljes gőzzel megindult a szocializmus felé.

Október vulkánja a Balti-tengertől a Csendes-óceánig ontja lávafolyamait, amelyek újabb kitöréseket fognak előidézni. Az Orosz Forradalom lelkesítő és serkentő hatással van az egész proletariátusra, bátorságot önt a nemzeti kisebbségekbe, és életre ébreszti a gyarmati népeket.

Az a földrengés, amely felforgatta a cárok birodalmát, az egész imperialista rendszert is fenyegeti. Az Orosz Forradalom a világtörténelem legnagyobb eseménye, és születésének pillanatától kezdve döntő változást hozott az emberiség sorsában. Az uralkodó osztályok gyűlölik, rettegnek példájának „ragályától", harcolnak ellene, mert létezésének puszta ténye az ő halálukat jelenti. A népek hallják ennek a fáradhatatlan faltörő kosnak csapásait, amelyek alapjában ingatják meg a kapitalista rendszert, és megremegnek a világtörténelem legnagyobb társadalmi forradalmának mennydörgő hangjaira. A feltörő lángok messzeható fényénél már látni

az új világot, amelyben az ember, felszabadulva a kizsákmányolás és a háború járma alól, sorsának irányítója és ura lesz.

*

A Lenin fogalmazta békeajánlatra az antant urai azzal válaszolnak, hogy a rágalmak özönét zúdítják a bolsevikok vezetőire, akiket csak úgy emlegetnek, mint „német ügynökökből és gonosztevőkből összeverődött söpredéket". Clemenceau „háborút visel" a németek ellen, és egyben a Szovjet Köztársaság elleni háborúra készülődik.

London és Párizs imperialistái már a Szovjethatalom megszületésének első percében összefognak leverésére, a nagytőke uralmának visszaállítására és Oroszország gyarmatosítására. Utasítják ügynökeiket, hogy támogassák a Szovjetek ellen acsarkodó régi rendszer kiváltságosait, hogy felkeléseket szítsanak mindenütt, hogy szervezzék meg és támogassák az ellenforradalmat. Odaküldik hétpróbás kémeiket, akiket azzal bíznak meg, hogy nagyarányú szabotázsakciókat készítsenek elő, minden eszközzel mozdítsák elő a rend felbomlását, merényletekre uszítsanak, pénzeljék és szítsák a polgárháborút.

Hat héttel az Októberi Forradalom után, Clemenceau és Lord Milner Párizsban egyezményt írnak alá „a Dél-Oroszországban megindítandó hadművelet" tárgyában. Franciaország és Anglia egy-egy érdekszférát tart fenn magának: Anglia protektorátusa a Kaukázusra, a balti országokra és a sarkvidéki területekre terjedne ki, Franciaország az Ukrajna fölötti protektorátust köti ki magának. Ilyképpen Anglia és Franciaország siettek hasznot húzni a „bresztlitovszki árulás" meséjéből, és ahelyett hogy Oroszországot támogatták volna Németországgal szemben, az előbbinek felosztására szövetkeztek. Bőségesen pénzelték Alekszejev cári tábornokot, hogy a neki juttatott hitelekből hadsereget állítson fel, és román szövetségesüket Besszarábia meghódítására uszították. Amikor az antant háborúja a központi hatalmak ellen még javában folyt, mind a két ellenséges tábor egyaránt támogatta Alekszejevet: titokban már megkezdődött a Szovjet Köztársaság elleni közös front kiépítése.

1918 január 8-án Wilson, az Egyesült Államok elnöke, a Kongresszushoz intézett üzenetében közölte tizennégy pontját, amelyek magukban foglalják a Szovjet Köztársaság kormányának elismerését. Az oroszoknak teljes szabadságukban áll — jelenti

ki Wilson — „hogy mindenkitől függetlenül, akadály és gátlás nélkül" határozhassák meg politikai és nemzeti államformájukat. De ezek az ígéretek üres malasztnak bizonyultak. Néhány hónap alatt a Wilson ígérte „megértő és önzetlen támogatás" fegyveres beavatkozássá vedlett át. Az amerikai, az angol, a francia és a japán imperialisták elözönlik Szibériát és a Kaukázust, partraszállnak Murmanszkban és Arhangelszkben . . .

Clemenceau, Churchill és Lloyd George viselik a történelem színe előtt a roppant felelősséget azért, hogy egymilliónál több orosz dolgozót — akiknek egyedüli bűnük az volt, hogy lerázták láncaikat — a halálba kergettek, csupán azért, hogy visszaállítsák a régi, az embernek ember által való kizsákmányolásán alapuló társadalmi rendet.

*

1918-ban, az egyre erősbödő pacifista eszmék terjedése kitűnő talajra talált a kimerült és a háborútól undorodó francia népben.

A kienthalista Brizon szerkesztette *La Vague* kiaknázza a forradalmi sajtó teljes hiányát. A lap példányai a lövészárkok katonái és a hadihajók tengerészei között kézről-kézre járnak. A jól szerkesztett lap 300 000 példányban jelenik meg, és sikerét az olvasók leveleinek köszönheti; ezeket a leveleket a szerkesztőség állandóan közli. Tartalmuk: a lázadás hangjának elemi erejű kitörései, a türelmetlen békevágy, valamilyen társadalmi változást óhajtó ködös sóvárgás, érzelmi alapon való csatlakozás az Orosz Forradalomhoz . . . Ezek a levelek híven visszatükrözik a tömegek érzés- és gondolatvilágát, de nem mutatnak rá az új társadalom kialakításához szükséges gyakorlati módszerekre.

A Szocialista Párton belül a longuetista kisebbségiek megszilárdítják a volt többségiekkel szemben kivívott előnyüket, és az Országos Tanácsban, valamint a kongresszusokon föléjük kerekednek.

1918 júliusában tartott Országos Tanácsülésen Longuet indítványa, amely a nemzeti védelem kérdésében fenntartással él és egy nemzetközi szocialista konferencia egybehívását követeli, 1544 szavazattal győz, Renaudel 1172 és Loriot 152 szavazatával szemben.

Az októberi kongresszuson a volt kisebbségiek újabb sikert érnek el. Longuet a szövetséges hatalmak oroszországi interven-

ciója ellen nyilatkozik. Felolvassa Jacques Sadoul kapitánynak Romain Rollandhoz intézett levelét. Sadoul Petrográdon és Moszkvában végigélte az Orosz Forradalmat. A kongresszus egész baloldali szárnya felállva, lelkesen kiáltja:

„Éljen a Szovjet Köztársaság!"

Marcel Cachin leleplezi a francia imperializmusnak a háború meghosszabbítására irányuló mesterkedéseit: a kormány megtorpedózta az Ausztria-Magyarországgal kötendő különbéke megkötésére irányuló tárgyalásokat.

A többség helyzetében beállott eltolódás a párt vezetőségében is változást idéz elő. Frossard-t bízzák meg a főtitkári teendőkkel. A *l'Humanité* igazgatásában Marcel Cachin váltja fel a Jaurès örökébe lépett Renaudel-t.

A baloldali zimmerwaldiak nem tudják kiterjeszteni befolyásukat: engedik, hogy Longuet mint a Szovjetek védelmezője szerepeljen a tömegek előtt. Loriot Longuet mellé áll; nem leplezi le ingadozó politikáját, amely nem egyéb, mint forradalmi szólamok és reformista tevékenykedés keveréke. Louise Saumoneau kongresszusi nyilatkozatában agyonhallgatja az Októberi Forradalmat . . .

Míg Longuet ravaszkodik, ápolja népszerűségét és a II. Internacionálét a legkompromittáltabb elemeinek eltávolításával akarja új életre kelteni, az újrafelvételi bizottságot belülről gyengítik azok a tagjai, akik Longuet és Loriot csoportja között fúziót akarnak létrehozni.

A gazdasági helyzet további romlása újabb sztrájkhullámot indít meg. Egy forradalmi kisebbség szembeszáll a „szent egység" szakszervezeti képviselőivel. A baloldali zimmerwaldiakhoz tartozó Monmousseau vezeti a harcot a Vasutasok Szövetségében, amelynek tagsága a háborúelőtti 30 000-ről 146 000-re emelkedett. Monmousseaunak a CGT kongresszusán (1918 júliusában) tanúsított csodálatraméltó kiállása ellenére, a szövetségi többség győz, Merrheim és Dumoulin támogatásával, akiket az „egység ápolásának" jelszava Jouhaux karjaiba hajt.

*

Az Orosz Forradalom, amely ellen az antant harcbaszállt, a németek vereségének egyik fő tényezője volt. Churchill bevallja, hogy a bresztlitovszki szerződés értelmében felszabadult német hadifoglyok forradalmi eszmékkel telítve kerültek vissza Orosz-

országból. Az engedelmeskedés kollektív megtagadása következtében egész hadtestek váltak alkalmatlanná a nyugati arcvonalon megkísérelt végső támadások végrehajtására. A katonák a polgári lakosság körében is terjesztik a defetista szellemet, és belső frontot nyitnak a hátországban.

1918 október 25-én, amikor a német tengeralattjárók és a nagy hadihajóegységek legénysége megkapja a parancsot az utolsó támadásra, lázadás tör ki közöttük. A Németországban kitört forradalom elűzi a császárt és az ország új vezetőit a november 11-i fegyverszünet aláírására kényszeríti.

A német forradalom megismétlődése lesz-e az Októberi Forradalomnak? A német burzsoázia — még mielőtt hozzákezdene a fegyverszüneti feltételek megvitatásához — az osztályszolidaritás jelszavait hangoztatja. Mikor Erzberger — november 8-án — megtudja Rethondes-ban a feltételeket, könyörgő, de egyben fenyegető hangon fordul Fochhoz:

„De akkor hogyan fogunk védekezni a bolsevizmus ellen? Önök vesztünkbe taszítanak, de ezzel saját vesztükbe rohannak!"

A győztes imperialisták elegendő fegyvert és azokkal bánni tudó bandität hagytak a legyőzött imperialisták rendelkezésére, hogy 1919 januárjában meggyilkolhassák Karl Liebknechtet és Rosa Luxemburgot, valamint arra is, hogy a szociáldemokrata Noske hathatós támogatásával összezúzzák a német proletariátus élgárdáját.

A trónokat elsöprő vereség egész Közép-Európában utat nyit a forradalmaknak. A győztes Franciaországot is megrázkódtatják a gazdasági és társadalmi zavarok.

A „feláldozott nemzedéknek" azok a tagjai, akik nem hagyták ott a fogukat a tömegmészárlásban — amelynek eredménye 1 400 000 halott és 750 000 hadirokkant — hazatérnek, szívükben a háború lángoló gyűlöletével, örökké magukban hordozva a világégés borzalmainak kitörölhetetlen emlékeit. Az uralkodó rendszer a halál torkába küldte őket; azok, akik a látottakon és tapasztaltakon tanultak, nem fogják megengedni, hogy ugyanez a rendszer fiaik halálát készítse elő. Szembeszállnak a háború vámszedőivel és az ágyúgyárosokkal, akik eddig csak a parancs szavával szóltak hozzájuk, és most ők követelik, hogy hallgassák meg végre az ő szavukat is.

Azok, akik a háború poklából megmenekülve csatlakoztak a szocializmus táborához, úgy érezték, hogy a békepárt emberei

évek hosszú során át megcsalták őket... Ők, akik harcoltak és szenvedtek, nem fecsegni jöttek a szocializmus táborába, és nem az érvényesülés vágya fűtötte őket, hanem cselekedni akartak. Magukkal hozták izzó haragjukat, korán megszerzett tapasztalataikat és hideg elszántságukat... Közöttük volt Vaillant-Couturier, a költő, magávalragadó szónok és kitűnő ujságíró, és szellemi testvére, a lázas tevékenységű, szenvedélyes író, Raymond Lefebvre is...

A fegyverszünet másnapján Párizs népe sorozatos népgyűléseken ujjongva ünnepli a Szovjet Köztársaságot, és lekerget mindenkit a gyűlések emelvényeiről, aki onnan támadni merészelné a bolsevikokat; többek között Renaudelt és Jouhaux-t is lehurrogják. A longuetistáknak, Wilson uszályhordozóinak, tűrniök kell, hogy a tömeg olyan szónokokat követel, akik Wilson magasztalása helyett az Orosz Forradalmat dicsőítik.

Mikor Villaint, Jaurès gyilkosát felmentik, a munkásosztály mélységes felháborodásának ad kifejezést: 300 000 tüntető söpri el a rendőröket. Jaurès mellszobra előtt a katonák letépik háborús kitüntetéseiket, és azokat a szobor talapzatára szórják...

*

Alig fejeződik be a Németország elleni háború, az antant imperialistái máris megkezdik a Szovjet Köztársaság elleni intervenciójukat. A kiéhezett és körülzárt fiatal köztársaságnak egy harcban edződött és kitűnően felszerelt ellenséggel kell szembeszállnia. De nem egyedül áll a harcban, a világ munkásai mellette állnak, és bekövetkezett az, amit a bolsevikok előre láttak.

1918 decemberében hadihajók horgonyoztak Ogyessza kikötőjében. Szalonikiből jövő szállítóhajók egy francia hadosztályt tesznek partra. Nemsokára egy 40 000 főnyi — többségükben franciákból álló — haderő megszállja Ogyessza környékét, a Krim-félsziget egy részével együtt.

„Hát a fegyverszünet nem vetett véget a háborúnak? Hát ismét újra kezdődik minden? Hát meddig fog még tartani a háború? És ki ellen?" Ezt kérdezik egymástól a francia katonák. „A tegnapi szövetségeseink ellen, akiknek az a bűnük, hogy megsemmisítették a cárjukat, csakúgy mint mi, akik felszámoltuk királyainkat..."

Másfél hónappal a partraszállás után a francia csapatok megtagadják az engedelmességet, nem akarnak tovább harcolni. Február első napjaiban az 58. gyalogezred katonái elhagyják a

besszarábiai Tiraszpol előtti állásaikat, és a parancsnokság kénytelen őket Galațiba szállítani. A Herszon előtt álló 176. ezred, valamint más egységek is követik a példát.

A Bolsevik Párt értesíti ezekről az eseményekről az egész expedíciós hadsereget. Franciaországban a kapitalista sajtó mélységes hallgatásba burkolózik, de a képviselőház március 24-i ülésén Marcel Cachin magasztalóan idézi fel az 58-asok bátor gesztusát.

Az intervencióval szembeforduló francia csapatok harcának ezt az első szakaszát Jeanne Labourbe-nak, az első francia kommunista nőnek meggyilkolása teszi örökké emlékezetessé.

Jeanne Labourbe Oroszországban élt: résztvett az 1905-ös forradalomban és az 1917-i októberi napokban. Moszkvában a francia kommunista csoportot vezette. Ez a nagyszerű élharcos nem tartotta megengedhetőnek, hogy „az 1793-i forradalom hőseinek leszármazottai, az 1871-es kommunárok fiai, segédkezet nyujtsanak a Nagy Orosz Forradalom megfojtásához". Mihelyt megtudja, hogy Clemenceau intervenciós hadtestet küld Oroszországba, Ogyesszába siet, hogy az egyenruhába bujtatott francia munkásokat a Szovjetek ügyének megnyerje.

Március elsején ellenforradalmi orosz és francia tisztek elfogják, és másnap minden ítélet nélkül végeznek vele.

> „Tudjuk, hogy ennek a francia nőnek, Jeanne Labourbe elvtársnőnek — aki elindult, hogy kommunista munkát végezzen a munkások és a francia katonák között és akit Ogyesszában agyonlőttek — a neve ma már az egész francia proletariátus előtt ismert, és hogy neve harci jelszóvá vált, amely tömörítette az egész francia munkásságot . . . a nemzetközi imperializmus ellen"[1].

Nemsokára a harc megtagadása nyilt lázadásba megy át. Ogyesszában, április 5-én, a 7. mérnökkari ezred egyik különítménye, néhány szakszervezeti élharcos gyujtó szavainak hatása alatt fellázad, tisztjeit elkergeti, és fegyvereit, valamint minden felszerelését az orosz munkásoknak hagyva, kivonul a városból.

Néhány nappal később egy rendkívüli jelentőségű esemény végetvet a déloroszországi francia intervenciónak. Ez a döntő hatású esemény a feketetengeri matrózok lázadása.

*

[1] *Lenin* Művei. 3. kiad. XXIV. köt. 593—594. old. (oroszul).

A háború négy éve alatt a hadihajók legénysége kimondhatatlanul keserves életet élt: éjjel-nappal a gépek mellett, a szénkamrákban, a szűkreszabott alsó helyiségekben, a szabad levegőtől légmentesen elzárva, nem tudva mi történik odakint, arra ítélve, hogy a hajó elsüllyedésekor úgy fulladjanak meg, mint a patkányok. Az állandó életveszélyhez, a vasfegyelemhez, a „hajcsárok" szidalmaihoz még számos kibírhatatlan megpróbáltatás járult: a tűrhetetlen életfeltételek, a keserves szén-robot, a fogyatékos és egyoldalú táplálkozás, a csak néhány órai alvással megszakított kimerítő éjjeli őrségek, a rövid kikötői tartózkodás alatt a partraszállás csalóka és ritkán teljesülő reménye, és az otthoniakkal való érintkezés — akár levelezés, akár látogatás útján — bizonytalan volta ... Voltak cirkálók, amelyek egy teljes évig nem kötöttek ki sehol ... Mindezek következményeképpen — a megtorlás eszközeinek kegyetlen alkalmazása ellenére is — majdnem minden hajón voltak lázadási kísérletek, de ezeket mindíg el tudták fojtani.

Amikor a tengerészek — sokan közülük hat év óta szolgáltak ugyanazon a hajón, egyesek anélkül, hogy valaha is szabadságot kaptak volna — megtudták, hogy a háború végetért, csak egy gondolat élt bennük: otthagyni úszó koporsójukat, hazatérni Franciaországba, visszatérni otthonukba, vagy otthont teremteni maguknak, folytatni munkájukat a gyárban, az irodában vagy a halászbárkán ...

1918 végén a görög szigetek között állomásozó néhány francia hadihajó parancsot kapott az indulásra. Mindenki abban a hitben volt, hogy ez a háború végét jelenti, hogy visszatérnek Toulonba, és ott a hajókat a legénységgel együtt leszerelik. Nagy volt tehát a csalódás, amikor a kormányosok közölték, hogy a hajó orrát a Dardanellák felé kell irányítaniok.

A cirkálók és a páncélosok egymásután futnak be Ogyessza vagy Szevasztopol kikötőjébe. A kegyetlenül zord időjárás — hó, jeges eső, fagyos szél — csak növeli az emberek honvágyát.

Amikor a kiszálló osztagok partra érnek, és a „rend helyreállítása" végett a hajóhad nyilt városokat bombáz, a türelmetlenséget elképedés és harag váltja fel. A tengerészek undorodnak a rájuk erőszakolt szereptől: nem akarnak az orosz forradalom hóhérai lenni, amikor minden rokonszenvük dicső példaképeikhez, a „Potyomkin" és az „Aurora" fellázadt tengerészeihez vonzza őket ... Elég volt az asszonyok és a gyermekek legyilkolásából!

De hogyan szálljanak szembe a törvénytelen és bűnös be-

avatkozással? Hogyan kényszerítsék meghátrálásra a vezérkarokat? Hogyan bírják rá Clemenceau kormányát a békére?

André Marty, 2. osztályú főgépész, az Orosz Forradalom lelkes híve az első, aki elhatározza, hogy a forradalom segítségére lesz. Elég bátor ahhoz, hogy jelt adjon a feketetengeri matrózok lázadására, és ezzel ennek a nagyszerű tettnek jelképévé váljon. Az a terve, hogy hatalmába keríti torpedóhajóját, a „Protet"-t, és azt a tatárbocra felvont vörös lobogó alatt Galațiból a Vörös Hadsereg által nemrég felszabadított Ogyesszába viszi. A vállalkozás nagy veszéllyel és kockázattal jár, de ezzel szemben tovább adhatja a lázadás jelét a többi hadihajónak is. Megrettenve attól a veszélytől, hogy az egész hajóhad a forradalom oldalára áll, a kormány inkább engedni fog ...

André Marty egy illegális csoportot szervezett az akció lebonyolítására. De árulás következtében 1919 április 16-án letartóztatják, a legnagyobb titokban Konstantinápolyba viszik, börtönbe vetik, majd a „Condorcet" páncélos fedélzetén haditörvényszék elé állítják, és 1919 július 5-én húsz évi kényszermunkára ítélik. Csak azért nem ítélték halálra, mert ez újabb lázadást szült volna, elsősorban a „Condorcet" matrózai között ...

Azon a napon, amikor André Martyt a „Protet"-n letartóztatják, 500 kilométerrel odébb, az egész hajóhad valamennyi ágyújával bombázza Szevasztopolt. 140-es és 305-ös ágyúk okádnak halált a védtelen polgári lakosságra.

Ez a gaztett felháborítja a „France" páncélos legénységét. Tiltakozó hangok hallatszanak. Ismeretlen kezek a legénységi fedélzeten kiragasztják a *Hivatalos Közlönynek* azt a számát, amely közli a szocialista képviselők március 24-én elmondott beszédeit. Ezek a beszédek élesen tiltakoznak az oroszországi intervenció ellen. Marcel Cachin a Clemenceau-féle reakciót ostorozza, és megjósolja annak biztos kudarcát:

„A népeknek ma már csak önmagukban van bizalmuk. Olyan mozgalmat indítottak meg ott keleten, amelyet önök brutális igazságtalansággal ítélnek el. De bármiképpen vélekednek is az Orosz Forradalomról, sietve vonják ki onnan csapataikat, mert ha továbbra is ott tartják őket, rájuk is ki fog terjedni a forradalmi és bolsevik járvány, ha ugyan már nem történt meg, és ha majd hazatérnek, azt fogják tenni, amit a német csapatok tettek, amelyeket az utóbbi években szintén megfertőzött ez a járvány.

Ezentúl ez lesz a vége a népek ellen alkalmazott minden erő

szaknak. Önök fogják őket a nyomor és a szenvedés szolidaritásának egységébe kovácsolni.

Ma már a társadalmi forradalomé a szó."

A bombázás egész éjjel tovább tart; Amet admirálist lehurrogják. A legénység négy tagját — Vuilleminnel, a lázadás egyik vezetőjével együtt — vasra verik.

Amikor a matrózok megtudják, hogy húsvét vasárnapján 700 tonna szenet kell berakniok, fenyegető kiáltozásba törnek ki: „Nem lesz szén, se holnap, se hétfőn!"

A napos tiszt közbelép: a matrózok rázendítenek az Internacionáléra. A tisztek a hátsófedélzetre vonulnak. Miután szabadon eresztették börtönbe zárt társaikat, a matrózok küldötteket választanak: ők fogják átadni a hajó parancsnokának követeléseik jegyzékét; ennek első pontjában az oroszországi intervenció beszüntetését és a haladéktalan hazatérést követelik. A partratett osztagok is kijelentették, hogy nem harcolnak a bolsevikok ellen.

A lázadás hajóról-hajóra terjed ezzel a jelszóval: „Toulonba! Nem harcolunk többé az oroszok ellen!"

Április 20-án, húsvét vasárnapján, a „France" és a „Jean-Bart" felvonják a vörös lobogót. Az előttük elhaladó „Herszon" orosz gőzöst az egész hajóraj az Internacionále hangjaival üdvözli, és Szevasztopol utcáin a francia és az orosz katonák vidáman barátkoznak. A szövetséges csapatok vezérkara görög katonákkal lövet a tüntetőkre. A vérengzés eredménye számos halott, közöttük két francia matróz is.

Ez a tőrbecsalás csak növeli az általános felháborodást. A szövetséges főparancsnokság kénytelen kiengedni a zsákmányt a karmai közül: nem tudja tovább tartani Szevasztopolt, és le kell mondania a fehérterror és az ellenforradalom további támogatásáról. Fegyverszünetet kötnek a Vörös Hadsereggel: a hajóhad lázadóinak sikerült kikényszeríteniök a kiürítést!

A „Waldeck-Rousseau" legénysége a lázadás folyamán — éppen úgy, mint André Marty a „Protet"-n — már azon volt, hogy átmegy a Szovjetek oldalára. Ez a forradalmi szellem hamarosan az egész hajóhadra átterjed. A feketetengeri lázadók példáját más hajók is követik: a „Voltaire" páncéloshajó Bizertában, a „Guichen" cirkáló Iteában; ez utóbbin a lázadást a huszonegy éves Charles Tillon gépész tizedes vezeti. Továbbá a „Provence" páncélos, az 5. sz. flottatörzs Toulonban, a „Dunois" torpedóvadász a Balti-tengeren, mind 1919 júniusában; augusztus havában

tör ki a lázadás a „Diderot" páncéloshajón, Beyrouthban, és a „D'Estrées" cirkálón, Vlagyivosztokban. Toulonban és Brestben a matrózok magukkal ragadják az üzemek és a fegyverraktárak munkásságát is, megkísérlik a tengerészeti börtönök kinyitását, utcai harcokba bocsátkoznak a fegyveres erőkkel, valamint forradalmi munkás-, katona- és tengerész-bizottságokat alakítanak.

A kormány irgalmatlan megtorlást rendel el. Halálos ítéletekkel, összesen többszáz évre rúgó fegyház- és börtönbüntetéssel sujtják azokat a bátor harcosokat, akik tragikus időkben a francia becsületnek és a proletár internacionalizmusnak egyaránt védelmezői voltak.

A leszerelés éppen a legjobb időben jött a kormány segítségére. Enélkül a nagy kikötőkben munkások támogatta tengerész- és katonafelkelések törtek volna ki.

*

1919 áprilisában, az események nyugtalanító hatása alatt, a kormány megszavaztatja a nyolcórai munkaidő törvényét, amelyért oly hosszú éveken át küzdött a munkásság. A május elsejei általános sztrájk azonban azt mutatja, hogy a proletariátus tovább akar menni.

A Szocialista Párt és a CGT egyesült erővel azon fáradoznak, hogy a tüntetést minden politikai jellegtől megfosszák.

Az utca egész Franciaországban a tüntetők kezén van, elsöprik a kordonokat, és hatalmas népgyűléseket tartanak.

Az ostromállapotba helyezett Párizsban a tüntetők áttörik a kordonokat, amire a rendőrség és a dragonyosok sortűzzel válaszolnak, egy Lorne nevű fiatal munkást megölnek, és többszáz tüntetőt megsebesítenek. Egy Vaillant-Couturier és Raymond Lefebvre vezette munkásoszlop vörös zászlóval vonul végig a nagy körutakon, elsöpri a rendőröket és a köztársasági gárdát, végül a Concorde hídján szembetalálja magát az ott felállított katonasággal. A legénység — a tisztek parancsára — lövésre készen tartja fegyvereit, a parancsnok pedig a szokásos szavakkal szétoszlásra szólítja fel a tömeget. Vaillant-Couturier előlép és beszédet intéz a katonákhoz.

Erre egy kapitány tüzet vezényel.

Egyetlen lövés sem dördül el. A tömeg megmozdul és mindent elsöprő áradata magával sodorja az egész katonaságot, a gyalogságot a lovassággal együtt ... Testvériesen egybekeveredve

szidalmazzák a kormányt, és együtt vonulnak a hídon át a képviselőház, az ódon Palais-Bourbon elé, amelynek rácsos kapuit az őrség sietve bezárta.

300 000 párizsi kíséri ki a temetőbe a május elsején elesett Lorne-t.

Júniusban a sztrájkok száma egyre nő. A feketetengeri lázadás, amelynek részletei már ismertekké váltak, valamint a Vörös Hadsereg győzelmei megacélozzák a munkásság harci kedvét. Párizsban a metró dolgozói, a fémmunkások, a nagy áruházak alkalmazottjai, a banktisztviselők és a *Hivatalos Közlöny* nyomdászai mind sztrájkba álltak. Nord megyében 40 000 bányász, Rouen körzetében 30 000 szövőmunkás és 80 000 vegyipari dolgozó szüntette be a munkát. A tömegek nem elégszenek meg a béremelés követelésével és a nyolcórás munkanap bevezetésével; ezeken kívül követelik az oroszországi intervenció haladéktalan beszüntetését és amnesztiát követelnek a haditörvényszékek áldozatai számára. Nemsokára széleskörű mozgalom indul meg az elítélt feketetengeri matrózok érdekében.

Marcel Cachin a képviselőház június 13-i ülésén újra megbélyegzi az Orosz Forradalom elfojtására irányuló törekvéseket és a kormány megtorló intézkedéseit.

„Ami a matrózokat illeti, az a válaszom, hogy mi fenntartás nélkül szolidaritást vállalunk velük . . .

És ami minket illet, nem fogjuk cserbenhagyni a veszélyben lévő matrózokat. A legnagyobb figyelemmel fogjuk kísérni ezt a halálosan komoly ügyet.

Már tizennyolc hónapja annak, hogy mi innen támadjuk a Pichon—Clemenceau-kormány gyászos oroszországi politikáját.

— Önök érdekszférákat kötöttek ki maguknak Oroszországban.

— Önök Oroszországba hódító szándékkal fegyveres behatolást kíséreltek meg.

— Tengerészeket és katonákat küldtek oda, céljaik megvalósítására.

— Gyászos kudarc után ki kellett vonulniok Oroszországból.

— Haladéktalanul vissza kell onnan hozniok minden katonánkat és minden matrózunkat. Egyetlen katonánk se maradjon a Dunánál!"

A sztrájkmozgalom, amely 1919 júniusában az egész országra kiterjed, megrémíti Clemenceaut, zavarólag hat a versailles-i béketárgyalásra, nyugtalanítja a konferencia teljhatalmú küldöt-

teit, akik ott imperialista „békéjüket" igyekeznek tető alá hozni. A CGT vezérei, Jouhaux-val, Dumoulinnel és Merrheimmel az élükön, a nép elégedetlenségét korporációs követelésekkel akarják levezetni.

„A CGT vezérei így buktatták meg az 1919-i nagy vasassztrájkot. Marcel Vergeat, annak a korszaknak egyik derék forradalmi harcosa, erről a következőket mondotta: «A sztrájk kudarca az osztályok közötti együttműködés szellemétől átitatott és attól megfertőzött szakszervezeti bürokrácia gyászos műve»" — írja Pierre Sémard a Vasutas Szövetség történetéről szóló munkájában.

A III. Internacionále, a Kommunista Internacionále, amely 1919 március 4-én alakult meg Moszkvában, az oroszországi és a magyarországi imperialista intervenció elleni 1919 július 21-én megtartandó politikai tömegsztrájk érdekében bocsátott ki felhívást.

A kormányt támogató szakszervezeti vezetők a sztrájk ellen foglaltak állást. Jouhaux kijelentette, hogy „a tömegek erre még nincsenek kellően felkészülve". Ezzel szemben az igazság az, hogy már több mint két hónapja harcoltak az intervenció ellen, és nagyban hozzájárultak annak kudarcához.

*

A Szocialista Párt, amely 1914 júliusában 93 000 tagot számlált és 1 400 000 szavazatot nyert a választásokon, a háború alatt 24 000 tagra csökkent (1915—1916). A háború végén, 1918-ban, tagjainak száma 34 000. Néhány hónap alatt 100 000 új jelentkező kéri felvételét. A strasbourg-i kongresszus idején (1920 februárjában) a Párt taglétszáma 133 000-re emelkedik.

1919 óta a Szocialista Párt előtt egy döntő fontosságú kérdés tisztázása áll: milyen álláspontra helyezkedjék nemzetközi viszonylatban? Arra törekedjék-e, hogy lábra állítsa a II. Internacionálét, amely a háború alatt bebizonyította tehetetlenségét? Vagy csatlakozzék a Moszkvában nemrégen megalakult Kommunista Internacionáléhoz?

A párizsi kongresszuson (1919 áprilisában) az újrafelvételi bizottság a III. Internacionáléhoz való csatlakozást ajánlja, de a többség a II. Internacionálénak feltételekhez kötött fenntartására szavaz.

A különböző országok szocialistáit egybefogó kapcsolatok helyreállítására nemzetközi konferencia ült össze 1919 elején

Bernben, majd egy második Luzernben ugyanennek az évnek augusztusában. Ezalatt több ország szocialista pártja vált ki a II. Internacionáléból: a Svájci Szocialista Párt, a német függetlenszocialisták, az Olasz Szocialista Párt. Az olaszok határozatukban kijelentik:

„A Nemzetközi Szocialista Iroda ma már nem egyéb, mint az áldemokrata burzsoázia eszköze. A proletariátus becsapására törekszik, és csak útjában áll a forradalmi szocialista Internacionále újjáéledésének."

Franciaországban a nemzetközi kapcsolatok újrafelvételére alakult bizottság 1919 május 8-án a III. Internacionáléhoz való csatlakozás bizottságává alakult át. A bizottság Loriot, Cartier, Monmousseau, Saumoneau, Péricat, Monatte, Rosmer és Martinet vezetésével a harcnak jelentős tényezőjévé válik. A bizottság lapja, a *Bulletin communiste*, Lenin beszédein és írásain kívül a III. Internacionále határozatait is közli a francia olvasókkal.

A bizottság érdemleges tevékenysége azonban szűk keretek között mozog. A bizottságban Louise Saumoneau — akit néhány hónap mulva ki is zárnak — maga köré gyüjti azokat a tagokat, akik ellenzik a longuetistákkal való szakítást. Loriot-nak nincsen semmiféle marxista képzettsége, és nem küzd Longuet ellen azzal a kérlelhetetlenséggel, amit ez a harc megkövetel; Longuet elítéli ugyan az orosz intervenciót, de ugyanakkor Wilson magasztalói közé áll. Ezért Lenin 1919 október 28-án Loriothoz intézett levelében arra kéri őt, hogy leplezze le „a Longuethez hasonló agyafúrt opportunistákat".

A csatlakozásra alakult, de szűk keretek között mozgó bizottságnak nem sikerül igazi tömegszervezetet létrehoznia. Nem viszi a proletárok közé azokat az alapvető tanokat, amelyeknek ismeretében kikerülhetnék — a számos ellentétes áramlat között — az anarchizmus és a kispolgári pacifizmus zátonyait, és amelyek segítenék őket abban, hogy az események sodrában kiismerjék magukat, hogy meglássák a helyes utat, amelyet követniök kell. A *Bulletin communiste* cikkei távolesnek a francia élet tényleges valóságaitól. A bizottság vezető egyéniségei alkalmatlanok a forradalom cselekvő előkészítésére.

A bizottságon kívül más csoportosulások is hangoztatják a Kommunista Internacionále iránti rokonszenvüket. Közöttük az anarchisták és az anarcho-szindikalisták vannak a legnagyobb

számban. A csoportosulások, az elburjánzó ujságok és a legkülönbözőbb irodalmi és politikai körök nagy száma az ébredő remények és ígéretek lázas hangulatára mutat, de egyben e körök individualizmusra hajló, zavaros eszmei beállítottságát is bizonyítja.

Ezeket a hibákat és gyengeségeket a nagyburzsoázia kihasználja, és ennek tulajdonítható az, hogy a Szocialista Párt az 1919 november 16-án lezajlott törvényhozói választásokon vereséget szenvedett. A nyilt és az álcázott reakció egyaránt a végveszély ördögét festi a falra, hajtóvadászatot indít a parasztok és a középrétegek szavazataira, a „késes ember" rémképét idézi fel előttük; halmozza a demagóg ígéreteket, fűt-fát ígér a választóknak: hadikártalanítást valamennyi áldozatnak — „Németország fizetni fog" — mindenkinek saját házat, mesebeli szociális ellátást biztosító törvényeket stb.... A nyolcmilliót meghaladó szavazatból a Szocialista Párt 1 800 000-et kap: az új választási törvény értelmében képviselőinek száma 103-ról 68-ra csökken. Meg kellett fizetnie lagymatagságáért és tévedéseiért. A legviharosabb társadalmi megmozdulások közepette egy „égszínkék árnyalatú ház"[2] megválasztása kiáltóan példázza, hogy egy forradalmi helyzet kedvező adottságai egymagukban még nem elegendők: forradalmi párt is kell hozzá. Nélküle az a veszély fenyegeti a tömegeket, hogy irányítás nélkül maradnak, szakadás áll elő soraikban, és végül is vereséget szenvednek.

*

E vereség másnapján készülnek fel a szocialisták a strasbourg-i kongresszusra. A kongresszus három küzdelem színtere lesz, három tábor fog összecsapni: a többségiek, akik bent akarnak maradni a II. Internacionáléban, a kisebbségiek, akiket újraépítőknek neveznek, mert egy egységes Internacionálét akarnak létrehozni a II. Internacionálénak még használható elemeivel, és a III. Internacionáléhoz való csatlakozást előkészítő bizottság hívei.

Az 1920 február 25. és 29. között Strasbourg-ban összeülő kongresszus előkészületei szembeállítják egymással a munkásszövetségek forradalmi elemeit a longuetistákkal és Renaudel híveivel. A Kommunista Internacionále Végrehajtó Bizottsága 1920 január 17-i táviratában „felhív minden francia kommu-

[2] Célzás a parlament reakciós többségére. — *Szerk.*

nistát, hogy tömörüljön egy egységes szervezetbe és indítson nyílt harcot a proletariátus valamennyi árulója ellen".

Szajna-megyében a csatlakozás hívei tekintélyes számra tesznek szert: 9930 szavazatot nyernek, az újjáépítők 5988, és a renaudeliek 616 szavazatával szemben. Ez utóbbiak különben mindenütt vereséget szenvednek.

A strasbourg-i kongresszuson, amelyen Marcel Cachin elnököl, a három irányzat két alapvető kérdésben száll egymással szembe: a nemzetvédelem és a III. Internacionáléhoz való csatlakozás kérdésében.

Renaudel a II. Internacionále mellett foglal állást, a forradalmi defetizmussal és a proletariátus diktatúrájával szemben.

Az újjáépítők — Longuet, Paul Faure, Pressemane — szofizmákkal érvelnek, mellébeszélnek és óvatosságra intenek.

Longuet azzal érvel a III. Internacionáléhoz való csatlakozás ellen, hogy Anglia, Ausztria, Hollandia szocialistái, valamint a német függetlenszocialisták sem csatlakoztak hozzá.

Paul Faure a reformizmus dícséretét zengi; a szocializmust nem a proletariátus érdekeivel, hanem az általános helyzet szülte érdekekkel azonosítja; fél „a korai virágbaszökkenéstől, amelyet az áprilisi fagyok megsemmisítéssel fenyegetnek", nem társul „egy koraszülés veszélyével járó kalandhoz, ahol ismét a munkásosztály drága vére folyna".

Pressemane is kudarcra ítél minden forradalmi kísérletet: „Meg lehet kísérelni, de nem hiszek sikerében, és még kevésbbé tartósságában."

A III. Internacionáléhoz való csatlakozás képviselői nélkülözik a határozottságot és a tisztánlátást. Raymond Lefebvre, akinek csontig soványodott arca ötvenhónapos frontszolgálatáról beszél, a nemzetvédelemmel az „embervédelmet" szegzi szembe, lángoló szavakkal bélyegzi meg a háborút, de nem adja sem a francia helyzetnek, sem a kínálkozó lehetőségeknek marxi elemzését. Loriot úgy véli, hogy a szovjeteket a hatalom birtokbavétele után, nem pedig előtte kell felállítani. Azt állítja, hogy Lenin, amikor a centristákat és Longuet-t leleplezte, ezt csak saját nevében tette. Az ilyen és hasonló hangok csupán az újjáépítők helyzetét erősítik.

4330 szavazattal 337 ellenében a kongresszus a II. Internacionáléból való kilépés mellett dönt, de 3031 szavazattal 1621-gyel szemben elhárítja a III. Internacionáléhoz való csatlakozást.

Az újjáépítés nevét viselő indítvány kijelenti, hogy a forradalmi szocializmus szétszórt erőinek egyesítését a Kommunista Internacionále segítségével kell végrehajtani. Alapvető elveit és a kivitel irányvonalát: a proletariátus diktatúráját és a burzsoáziával való együttműködés megtagadását a kongresszus elfogadja. A Szocialista Párt (a SFIO)[3] és a III. Internacionále között nincsen lényeges eltérés.

De a francia szocialisták olyan nemzetközi szervezetet kívánnak, amely felöleli a világ szocialista proletariátusának minden képviselőjét, és ezért azt indítványozzák, hogy a II. Internacionálénak az osztályharchoz hű maradt elemeit olvasszák be a III. Internacionálét alkotó csoportok közé . . .

A strasbourg-i kongresszus elhatározza, hogy „haladéktalanul tárgyalásokba kezd a III. Internacionále illetékes szerveivel".

A párt állandó intézőbizottsága Moszkvába küldi Marcel Cachin képviselőt, a *l'Humanité* igazgatóját és Frossard-t, aki 1918 óta a Szocialista Párt főtitkára, hogy a legpontosabban tájékozódjanak Szovjetoroszország helyzetéről, politikai, gazdasági és társadalmi berendezkedéséről.

A II. Internacionáléval való szakítás befejezettnek látszik. Ezzel a francia szocializmus nagy lépést tett előre, de a csatlakozás híveinek még nincsen többsége a pártban. De ami nem sikerült egy önmagába zárkózó bizottságnak, azt meg fogják tenni az orosz forradalmi valóság tényei, amelyekről Marcel Cachin fog tanuságot tenni. A III. Internacionále gondolata, mihelyt behatol a tömegek közé, ellenállhatatlan erővé válik.

[3] SFIO = Section Française de l'Internationale Ouvrière — A II. Internacionále francia szekciója. — *Szerk.*

ÖTÖDIK FEJEZET

A FRANCIA KOMMUNISTA PÁRTÉRT FOLYTATOTT KÜZDELEM

Az imperializmus több mint négy éven át a munkások és a parasztok egész nemzedékeit falta fel.

Franciaország különösen sokat szenvedett. Mit látnak a hazatérők az Északi-tengertől a Vogézekig? „Hamuval borított hullák és vasroncsok halmazát, amit a véres sár szégyenövként vesz körül"[1]. Újjá kell építeni az elpusztított vidékeket, felépíteni a porrá égett üzemeket, a tönkretett vasutakat, a felrobbantott és elárasztott bányákat . . .

Felderül az iparlovagok és a bankárok hajnala. Loucheur miniszter a jövedelmek anyjának, a termelésnek dícséretét zengi. A jegyrendszer megszüntével a vevők megrohanják a boltokat, de a spekulánsok felvásárolják a szövött árukat és az élelmiszereket, az árak emelkedésére spekulálnak, óriási készleteket halmoznak fel.

Az állam szükségleteinek fedezésére megindítja a bankóprést. A beálló infláció következtében a frank árfolyama egyre zuhan, és ezzel párhuzamosan a külföldi valuták az égig emelkednek. A behozott áruk rendkívül drágák. Tegnap még nem volt elég áru a vevőknek, ma már nincs vevő az árukra.

Míg az adók és az árak emelkednek, addig a munkabérek terén minden marad a régiben; ennek következtében a dolgozók helyzete állandóan romlik. A kapitalizmus törvénye úgy kívánja, hogy miután végigszenvedték a háborút, ők viseljék annak költségeit is.

A munkások erre sztrájkokkal felelnek. 1919-ben a sztrájko-

[1] *Raymond Lefebvre.* Beszéd a strasbourg-i kongresszuson.

lók száma egymilliónál többre rúg. 1920-ban a sztrájkmozgalom eléri csúcspontját.

A bányászok, a rakodómunkások, a fémipari dolgozók és az építőmunkások egymásután sztrájkba lépnek. Februárban tör ki a vasutasok első általános sztrájkja, amely megegyezéssel végződik. Második, májusi sztrájkjukkal, a munkások harca tetőpontjára hág.

1920 április végén a vasutasok szövetségi kongresszusa a szövetség élére forradalmár szindikalistákból álló többséget állít, közöttük Monmousseaut és Midolt. A kongresszusnak Aubervilliers-ben tartott egyik soronkívüli ülése elvben kimondja az általános sztrájkot. A vasutasok követelései: a vasutak államosítása, az elbocsátott munkások visszavétele, a bűnvádi eljárások megszüntetése, a szakszervezeti jog elismerése, évi 3800 frank alapfizetés.

A CGT — a Szocialista Párthoz hasonlóan — megoszlott. A vezetők: Jouhaux, Dumoulin, Bidegaray és társaik tovább akarják folytatni a „szent egység" politikáját. A szakszervezeti kisebbség, amely a tömegek hangulatát adja vissza, megértette, hogy a munkásság csupán harccal csikarhatja ki követeléseinek teljesítését. Láthatta a vasutasok februári sztrájkja alkalmával, hogy Jouhaux „a mozgalom elhatárolásán" fáradozott. Ezért a vasutasok Aubervilliers-ben tartott kongresszusa kijelenti, hogy „mozgalmát nem a CGT állásfoglalásának veti alá, hanem kizárólag cselekvési programjához tartja magát".

Május elsejére tűzik ki valamennyi vasútvonal általános sztrájkját. Ez a május elseje rendkívül harcosan indul: a sztrájk időtartamát nem határozzák meg, a teljes győzelemig kell tartania.

A CGT szövetségi vezetősége szavakban meghajol a határozat előtt, és azt ajánlja, hogy a mozgalom élére áll, természetesen azzal az elgondolással, hogy ilymódon könnyebben dolgozhat ellene. Jouhaux „az egymást követő rohamok" taktikáját alkalmazza: a szervezetek egymásután kapcsolódnak ki. Ugyanakkor a munka felvételére biztatja az északi és a keleti vonalak sztrájkolóit.

Jouhaux taktikája győzelemre segíti a burzsoáziát: ez utóbbi megakadályozza a forradalmi helyzet tényleges kialakulását, felaprózza az egységes sztrájkmozgalmat, és így szakaszról-szakaszra veri le a munkások hadseregét, megtöri a tömegek harci szellemét.

A kormány a maga részéről a legvadabb megtorlás eszközei-

hez folyamodik. Igénybe veszi a fegyveres erőt, a műszaki főiskolák burzsoá mérnökjelöltjeit gépészekként használja fel, a forradalmi élharcosokat az állam belső rendje ellen szőtt összeesküvéssel vádolja meg. A munkásmozgalom vezetőit rendre letartóztatják, többek között Monmousseau-t, a Vasutasok Szövetségének főtitkárát, Loriot-t, a III. Internacionáléhoz való csatlakozást előkészítő bizottság titkárát, Monatte-ot és még számos más vezetőt. Millerand ezzel a francia szakszervezeti mozgalmat, a harcos *La Vie Ouvrière*-t, az Orosz Forradalom védelmezőit akarja sujtani . . .

A reformista vezérek a megtorlás politikájával karöltve folytatják alattomos mesterkedéseiket. Az általános sztrájk során elrendelik a munka felvételét, és ezzel az intézkedéssel 250 000 küzdő vasutast hagynak cserben. A vasúti dolgozók mindamellett bátran helytállnak, de teljesen magukra hagyatva, május 29-én újra felveszik a munkát. A bekövetkezett elbocsátások során 22 000 vasutas veszíti el kenyerét.

A vasutasok vereségével véget ér a munkások harcának ez a szakasza. De a CGT-nek is fizetnie kell hibáiért: hat hónap alatt tagságának felét veszíti el. Monmousseau, aki a Santé-fogház cellájában az anarcho-szindikalizmustól igen gyorsan eljutott a kommunizmusig, később igen helyesen bírálta az 1920-ban elkövetett hibákat:

„Az 1920-as forradalmi kisebbségnek ezek voltak a lényegbevágóan súlyos hibái: nem értették meg, milyen feladatot láttak el a reformista vezérek és milyen célt szolgáltak baloldaliságot színlelő mesterkedéseik, nem nézték kritikai szemmel sem a gazdasági és politikai eseményeket, sem a tömegek megmozdulásait, nem volt forradalmi szemléletük, és durva gyakorlatiasság, empirizmus jellemezte kapkodó kísérletezéseiket.

Nélkülözve a forradalmi elmélet irányító elveit, a kisebbségi vezetők a sztrájk kitörésekor zsákutcába kerültek, és szükségszerűen belemerültek a reformista szemfényvesztés zavaros mocsarába."

Az 1919—1920-as munkáselőretörésnél hiányzott a világos perspektíva, a forradalmi elmélet és a forradalmi párt.

A háború rést ütött a kapitalizmus világrendszerén. Az oroszországi résen át behatolt a társadalmi forradalom. A francia burzsoázia politikája az országot a mélységbe taszította.

De a francia munkásosztály, amely az anarcho-szindikaliz-

mus és a reformizmus hínárjába került, nem tudja ezt a megrázkódtatást a maga javára fordítani. Nem tudta erőit egy táborba tömöríteni, nem tudta a gazdasági követeléseket a politikai harccal egybekötni, és nem tudta harcba vinni sem a középosztályt, sem a parasztságot.

Mi történt volna, ha a proletariátus élgárdája olyan tanokat követ, amelyek útját bevilágították volna?

A harc más fordulatot vett volna, ha olyan forradalmi és harcos párt vezeti,

> „amely elég bátor ahhoz, hogy a proletariátust harcba vezesse a hatalomért, eléggé tapasztalt ahhoz, hogy a forradalmi helyzet bonyolult viszonyai között eligazodjék és eléggé rugalmas ahhoz, hogy a céljához vezető úton minden zátonyt elkerüljön"[2].

A munkásosztály történetében a kudarcok is arra szolgálnak, hogy a jövő győzelmeit előkészítsék. Hat hónappal a vasutasok veresége után, Tours levonta a vesztett ütközetek tanulságait.

*

1920-ban a Szovjet Köztársaság visszaverte annak a tizennégy államnak a rohamát, amelyek betörtek területére. Legyőzte a nagyszámú fehér hadseregeket, amelyek létének első perceitől fogva megfojtására törekedtek: Gyenyikint és Kolcsakot, akiket a Quai d'Orsay 1919 májusában elismert, tönkreverte. De a lengyelek szövetségre lépve Petljura bandavezérrel, áprilisban betörnek Ukrajnába, a japánok megszállják Vlagyivosztokot, Wrangel báró, akit Millerand szintén elismert, Gyenyikin utódaként Dél-Oroszországban garázdálkodik.

A kapitalista államok egyre növekvő gyűlölettel tekintenek a Szovjet Köztársaság felé. Puszta léte kihívásként hat rájuk. Pichon francia külügyminiszter 1919 június 17-én kijelentette: „Az orosz bolsevizmusnak el kell tűnnie." Számos kudarcuk ellenére az imperialisták mégis azzal kecsegtetik magukat, hogy sikerül majd elvágniok a világtól ezt az óriási országot, amelyet a nyomor és az éhség elgyengített, a külföldi intervenció és a belső háborúk tönkretettek, és amelyet a blokád a legsúlyosabb nélkülözésekkel fenyeget. Miután nem tudták legyőzni a harctereken, a gazdasági

[2] *Sztálin*. A leninizmus kérdései. Szikra 1951. 88. old.

vesztegzár eszközeivel akarják megfojtani: Clemenceau „egészségügyi övezetével" és Millerand „szöges drótjaival".

A háborúnak és a blokádnak ebben a légkörében indul útnak május 31-én a két kiküldött, Cachin és Frossard, hogy megbizatásuknak eleget tegyenek.

Mit tudunk tulajdonképpen L. O. Frossard-ról? Ez az állásából elbocsátott tanító maga állítja önmagáról, hogy „szocialistává lett anélkül, hogy valamit is tudna a szocializmusról". A háború alatt — pacifizmusától indíttatva — a kisebbségiekhez csatlakozott; hamarosan elsajátítja azokat az ügyeskedő fogásokat, amelyek a pártban egy kalap alá hozzák a legellentétesebb irányzatok képviselőit. Ez az agyafúrt vitatkozó, mesterkedéseinek segítségével, a SFIO élére kerül. Veszedelmesen ügyes ember hírében áll és nem alaptalanul. Oroszországi tartózkodása alatt azon fog mesterkedni, hogy mérséklőleg hasson Marcel Cachin lelkesedésére.

Aknamezőkön megtett négynapos tengeri utazás után, Stettinen és Helsinkin át, Revalba érkeznek. Itt vonatra ülnek és Petrográd útbaejtésével megérkeznek Moszkvába.

Az orosz elvtársak és Jacques Sadoul testvéri szeretettel fogadják őket. Sadoul a polgárháborúban beállt a Vörös Hadseregbe; Clemenceau kormánya 1919 novemberében halálra ítélte.

A három év óta tartó polgárháború rombolása és nélkülözései, hozzáadva a hároméves imperialista háború csapásait, megsemmisítették az ipart és a kereskedelmet, szétzilálták a közlekedést, és a mezőgazdaságot sokezer munkáskéztől fosztották meg. A végszükségnek ebben az állapotában annál nagyobb bámulatba ejtette utasainkat a vezetők töretlen erkölcsi ereje és a tömegek szocialista érzéstől átfűtött magatartása. Mindent újra kell kezdeni és újra kell építeni. Ezekre az emberekre mérhetetlenül nagy feladat vár: elsöpörték a régi világot, hogy annak helyébe új világot teremtsenek. De a magukra vállalt feladatnak szinte emberfeletti arányai hihetetlenül megsokszorozzák erőiket. Mindenütt falragaszok hirdetik és dicsőítik a forradalom hatalmas erejét: „Nincsen olyan erőd, amelyet a bolsevikok ne tudnának bevenni!"

A két küldött június 13-án érkezik meg Moszkvába; 16-án résztvesznek a moszkvai Szovjet ünnepi népgyűlésén, amely a Nagy Színházban, Kalinyin elnökletével zajlik le. Az orosz szónokok keményen megbírálják a franciák magatartását. De amikor Cachin szólásra emelkedik, az egész hallgatóság felpattan a helyéről. Ezek a forradalmárok — akiknek testvéreit a francia impe-

rialisták ágyúi ölték meg — perceken át ünneplik Cachint, akiben a munkások és parasztok Franciaországát üdvözlik, azt a Franciaországot, amely nem egyszer ontotta vérét az emberiség ügyéért, és amely Komműnjével először kísérelte meg az osztályok nélküli társadalom megvalósítását. És amikor Cachin rögtönzött, de szívhez szóló szavakkal üdvözli orosz elvtársait, hallgatósága újra dörgő tapsban tör ki.

*

Három nappal később Marcel Cachin meghívást kap a III. Internacionále Végrehajtó Bizottságának ülésére. A feledhetetlen ülésen, amely öt és fél óráig tartott, Lenin a maga egyszerű, közvetlenül derűs módján többször felszólal.

„Vártam önt" — ez az első szava Cachinhez.

Mert Lenin száműzetése alatt Párizsban is időzött, és mélységes szeretet fűzi a Komműnt létrehozó proletariátushoz, amelynek tagjait Marx titánoknak nevezte . . . Lenin tudja, hogy Marcel Cachin nem kis csoportokat, nem zártkörű társaságokat képvisel, hanem a Francia Szocialista Párt zömét, azt a nagyszerű munkásosztályt, amely most lép ki a küzdőtérre.

Kemény, de őszinte szavakkal bírálja a Francia Szocialista Párt magatartását. Nem arra kéri a francia szocialistákat, hogy haladéktalanul robbantsák ki a forradalmat, hanem arra, hogy annak előkészítésén munkálkodjanak. Ha a párt csatlakozni akar a Kommunista Internacionáléhoz, el kell szánnia magát arra, hogy meg nem alkuvó és kitartóan tevékeny harcot fog vívni az imperializmus ellen. A párt felemelkedésének alapfeltétele, hogy szakítson az opportunizmussal és a káros módszerekkel. Lenin előveszi a *l'Humanité* egyik számát, amely hemzseg az egymásnak ellentmondó megállapításoktól:

> „Egyesek, mint önök, az Orosz Forradalom védelmére kelnek, mások nyiltan támadják, és annak megsemmisítésére saját országaik imperialistáit hívják fel. Egyesek a legközönségesebb opportunizmust hirdetik, mások igyekeznek ezzel a végzetes magatartással szembeszállni. Hogyan várhatják azt, hogy a dolgozók kiismerjék magukat ezek között az ellentétes kijelentések között?"[8]

A párt sajtójának nevelnie kell a dolgozókat, vezetnie kell őket a felszabadulás útján, és nem szabad az eszmék elködösítésé-

[8] *Marcel Cachin.* Találkozásom Leninnel. Cahiers du Communisme. 1949 január.

vel zavart kelteni az agyakban. Legfontosabb feladata az, hogy előkészítse a munkásokat a proletariátus diktatúrájára.

„Az önök legelső kötelessége, hogy a munkásságnak világos programot adjanak, amely pontos elemzés alá veszi napjaink jelenségeit és eseményeit, amikor a kapitalizmus rothadási folyamata már megindult. A sajtó- és a tömegpropagandát megbízható, kipróbált és hű elvtársakra kell bízniok, a proletariátusnak a marxista elméletben járatos élgárdájára."

Lenin az Internacionále minden tagjától szigorú fegyelmet követel. A demokratikus centralizmus elve — a vitatkozás szabadsága és a többség által hozott határozatok szigorú megvalósítása — minden szocialista párt alapvető szabálya legyen. Egy egységes, elméletileg is pallérozott osztálypártot kell összekovácsolni, amelynek határozatait képviselői, sajtómunkásai és harcosai a legszigorúbban követik.

„Fölösleges azon töprengenünk, hogy a forradalom nemsokára, vagy egy későbbi időpontban fog-e bekövetkezni. A mi legfontosabb feladatunk, hogy mindenütt olyan élcsapatokat neveljünk, amelyeket nem érhet meglepetés, és amelyek az adott pillanatban magukhoz tudják ragadni az események irányítását.

Azt mondják önök, hogy nincsenek embereik! Minekünk sincs elég emberünk. De mi az élen haladunk és az emberek felbukkannak körülöttünk. Mindenekfelett megrendíthetetlenül bíznunk kell a proletariátus kimeríthetetlen erőforrásaiban. Ne hárítsák a tömegekre a harc előtt meghátráló opportunista vezetők hibáit, tehetetlenségét és gyávaságát."

Meg kell változtatni a francia párt felfogását, munkáját és taktikáját. A bolsevikok módszereiben nincsen semmi olyan, amit a franciák ne tudnának megérteni. Az ő módszereik a francia konvent módszerei. Az Orosz Forradalom — fejlődésében, belső és külső feltételeiben — hasonlít a francia forradalomhoz. A bolsevikok, *ezek a munkásosztállyal egybefonódott jakobinusok*, a francia példákból nyertek ihletet. Nos hát, a francia proletárok kövessék őseiket és bízzanak a jövőben! Mert a jövő mindenképpen a szocializmusé.

Lenin erősen hangsúlyozza *a gyarmati népek* közötti propaganda fontosságát, mert ők is szabadságra vágynak, és úgy kell tekintenünk őket, mint az anyaország proletariátusának természetes szövetségeseit.

A francia küldöttek kérdéseket intéznek Leninhez. Lenin csak azokat kívánja kizárni a pártból, akik önmaguk zárják ki magukat. Ami a feltételeket illeti, a Végrehajtó Bizottság fogja azokat részleteiben is közölni. A vitás kérdéseket, tisztázásuk után, pontosan körül fogják írni. A viták lehetősége meg van adva. Hívjanak össze a franciák egy kongresszust, amely teljes szabadsággal fogja meghozni határozatait! De a III. Internacionále nem fog hasonlítani a II.-hoz . . .

Lenin bírálata és tanácsai mély hatást gyakorolnak Marcel Cachinre. A francia küldöttek azért jöttek Moszkvába, hogy megtudják, milyen feltételek mellett csatlakozhatik a francia párt a III. Internacionáléhoz, és nem akarják túllépni megbizatásuk körét. A Leninnel folytatott beszélgetés után Marcel Cachin távbeszélő útján kéri a Szocialista Párt Boulogne-ban összeült tanácsának hozzájárulását ahhoz, hogy tanácskozási joggal résztvehessen az Internacionále II. Kongresszusán, értesüléseik kölcsönös kicserélése céljából. Az engedélyt ehhez meg is kapja.

*

Az Internacionále II. Kongresszusának megnyitását július 21-ére tűzték ki. Marcel Cachin a még rendelkezésére álló időt, ami ebből a halasztásból adódott, arra használja fel, hogy beutazza Oroszországot. Július 2-án Nyizsnyij-Novgorodba, Makszim Gorkij szülővárosába utazik. Itt hajóra száll a Volgán, meglátogatja Kazanyt, a tatárok fővárosát; Szimbirszket, Lenin hazáját; Szamárát, ahol üdvözöl egy önkéntes csapatot: a katonák rosszul öltözöttek, szalmából font szandálban járnak, de szemükből hit és akarat sugárzik. Cachin önkénytelenül is a francia forradalom második évének katonáira gondol. Szaratovban elhagyja a Volgát, vasúton Tambovba, majd Tulába utazik; itt puskákat és szamovárokat gyártanak, az üzemek villamosítása már a küszöbön áll. Marcel Cachin még meglátogatja Ivanovo-Voznyeszenszket, az orosz Manchestert: a cárizmus alatt a szövőiparnak ebben a központjában hatalmas sztrájkok zajlottak le; Cachin csak élettelen, néma gyárakat látott: gyapot és tüzelőszer hiányában a munkát be kellett szüntetni. Sok munkás beállt a Vörös Hadseregbe. Ennek a városnak proletariátusa is Petrográd és Moszkva munkásainak önmegtagadó életét élte.

3000 kilométert meghaladó útjában Marcel Cachin osztozott orosz elvtársainak kimerítő és nélkülözéssel teli életében. Bejárta

a világ első szocialista köztársaságának földjét, és megfürösztötte lelkét a barátság és a hősiesség forró légkörében. Közelről látta ezt a vajúdó társadalmat, amely éhezve bár és kifosztottan, de eszményképe felé halad. Ő is átélte ennek az ostromlott fellegvárnak mindennapos nehézségeit. Megértette minden szükségszerűségét és kényszerét annak a harcnak, amelyet ezek az emberek az évszázados rabszolgaság és tudatlanság, az ellenséges elemek, a régi rendszer védelmezői és a külföldi imperialisták ellen vívtak... Emlékszik azokra a kérdésekre, amelyeket Tula munkásai intéztek hozzá:

— Mit fogtok értünk tenni? Miért engeditek, hogy kormányaitok megrohanjanak bennünket? Nyugat proletárjainak segítségünkre kell jönniök, de nemcsak szavakkal...

Marcel Cachinnek összeszorult a szíve, amikor ezeket a szavakat hallotta. Az orosz proletariátus az egész világ proletárjaiért harcol. A rokonszenv szóbeli megnyilvánulásai üresen csengnek ennyi áldozattal szemben: tettekkel kell őket megsegíteni.

Marcel Cachin július 13-án érkezik vissza Moszkvába. Első dolga, hogy táviratban foglalja össze azokat a benyomásokat, amelyeket oroszországi utazása alatt szerzett.

„Egész Oroszország munkásosztályát végső győzelmébe vetett mélységes hite lelkesíti... A dolgozók elénkbe tárják mindazokat a kegyetlen nélkülözéseket, amelyeket már három év óta tűrnek. Fáztak és éheztek. Az antant kormányai nyomorba döntötték őket. Azt kérdezik tőlünk, hogy a nyugati országok munkásai, és elsősorban a francia proletárok miért engedték, hogy vezetőik már három év óta űzhessék gyalázatos politikájukat."

Egy héttel később Marcel Cachin értesül arról, hogy a Francia Szocialista Párt jobboldali elemei — a csatlakozás megakadályozására — azt a hírt terjesztik, hogy a küldöttség pánikszerűen siet vissza Franciaországba. Marcel Cachin újabb táviratot küld, amelyet Frossard csak vonakodva, akarata ellenére ír alá. Cachin táviratában az orosz nép és a Vörös Hadsereg iránti bámulatát fejezi ki. A Szovjetek földjén — minden akadály ellenére is — épül a szocialista társadalom, ahol csupán a munkának van létjogosultsága.

„A szocializmus építésének műve már eléggé előrehaladott ahhoz, hogy gyakorlati tanulságul szolgálhasson a földkerekség egész proletariátusa számára... Felvettük az érintkezést a III.

Internacionále Végrehajtó Bizottságának illetékes élharcosaival. Ők közölték az új szervezetbe belépni kívánó pártokra vonatkozó felvételi feltételeket. Ezeket tanulmányozás céljából, a maguk egészében, pártunk elé fogjuk terjeszteni. Magunk részéről a csatlakozást szükségesnek ítéljük. Revalból július 31-én indulunk haza."

A Kommunista Internacionále II. Kongresszusát Moszkvában akarják megtartani. De Lenin azt ajánlja, hogy a kongresszus színhelyéül Petrográdot, az Októberi Forradalom bölcsőjét jelöljék ki . . .

*

A kongresszusi küldöttek július 18-án indulnak különvonaton Petrográdra. Az egész vonalon a fellobogózott állomások ki vannak világítva, és mindenütt zenekarok szólnak; a helyi Szovjetek üdvözlik a küldötteket, és az állomásokon népgyűléseket rögtönöznek.

Petrográdon a fogadtatás még megindítóbb. Az orosz proletariátus, amely elűzte a cárt és Kerenszkijt, amely minden csapást elszenvedett és minden akadályt legyőzött, most fővárosában üdvözli a kongresszus megnyitását, és örömmel fogadja a forradalmi érdemeinek szóló elismerést.

A pályaudvarról hat — vörös szalagokkal díszített — régi típusú villamos viszi a küldötteket a Szmolnijba. Az első kocsit Kalinyin, a Szovjet Köztársaság elnöke vezeti: a volt petrográdi kocsivezető és a szakszervezet titkára . . .

A Szmolnijban Lenin megmutatja a küldötteknek a hosszú folyosókat, ahol a vörös gárdisták álltak őrt, a szobát, ahonnan október 24-én megadták a jelt a forradalomra, a sarkot, ahol ő egy ujságcsomón aludt, a termet, ahol a Szovjetek II. Összoroszországi Kongresszusán bejelentette a proletariátus diktatúráját.

A kongresszus tagjai átmennek a volt Tauriai palotába, ahol azelőtt a Duma székelt; most itt nyílik meg az ő kongresszusuk.

Amikor Lenin megjelenik az emelvényen, kitörő ujjongás üdvözli; forradalmi indulók hangjai váltakoznak az Internacionále dallamával. A tapsorkán lecsillapultával Lenin beszélni kezd. Bebizonyítja, hogy a kapitalizmusra kikerülhetetlen pusztulás vár. Az imperializmus egyik végzetes gyengesége *a gyarmati népek kizsákmányolásából* ered. Ezek a népek fel fognak támadni ellene, hogy kivívják nemzeti függetlenségüket: ez az imperializmust alapjaiban fogja megrendíteni. Az imperialista államok proletárjaira

vár az a feladat, hogy siettessék az elnyomott népek ébredését, hogy bátorítsák és hathatós támogatásban részesítsék őket...

A felvonulók hatalmas seregének élén a kongresszus tagjai a Mars-mezőre mennek, hogy megkoszorúzzák a forradalom áldozatainak sírjait. Majd a Téli Palota terén elhelyezik annak az emlékműnek alapkövét, amely a Párizsi Kommün vértanúinak, valamint Karl Liebknechtnek és Rosa Luxemburgnak emlékét fogja megörökíteni. A Munka Palotájában bankett várja őket, a menü valóban spártai: halleves, köleskása és cukor nélküli tea. Este szabadtéri előadáson vesznek részt, ahol egy hatalmas arányú történelmi drámát mutatnak be. Háromezer néma szereplő vonul el a volt börze lépcsőfeljáróján; hatvan képben mutatják be a proletariátus felemelkedését: egymás után látjuk az I. Internacionálét, a Párizsi Kommünt, a II. Internacionálét, az imperialista háborút és a Kommunista Internacionále dicső útját... A Néva partján rendezett tüzijátékkal, hajnali két órakor, Petrográd világos éjjelén ér véget ez az emlékezetes nap, amely egyaránt méltó volt a város és a forradalom jelentőségéhez.

*

A kongresszus tagjai visszatérnek Moszkvába. A kongresszus a Kremlben tartja üléseit. A felvétel feltételeiről folyik a vita. Rosmer, majd Raymond Lefebvre, két szindikalista munkás — Vergeat és Lepetit — társaságában Párizsból érkeznek meg a kongresszusra.

Az orosz forradalmárok megfelelően értékelik a francia proletariátusnak és legjobb képviselőinek intervencióellenes fellépését és ilyen irányú mozgalmát. Ez a mozgalom több volt, mint tiszteletreméltó — mondja Manuilszkij Cachinnek — hasznos is volt. Neki köszönhető, hogy a francia imperialistáknak az Októberi Forradalom leverését célzó próbálkozásai kudarcot vallottak. Tény az, hogy egy nagyobbarányú erőkifejtés kívánatos lett volna, de a francia proletariátus segítsége nélkül a forradalmat a bukás veszélye fenyegette.

Wijnkoop, a holland delegátus azt követeli, hogy a francia szocialisták ne juthassanak be a bizottságokba. Ezt a kikötést a kongresszus elveti. A holland szocialisták közismert szektarianizmusa Leninből a következő szellemes megjegyzést váltja ki:

— Azzal, hogy mindenkit kiátkozással fenyegetnek, talán

elérik azt, hogy maguk között csupa „tiszta" marad, de hogy forradalmat nem fognak csinálni, az bizonyos!

Az Internacionále vezetői a Francia Szocialista Párttól — éppúgy, mint minden csatlakozni kívánó párttól — azt kívánják, hogy módosítsa irányvonalát. Nem arról van szó, hogy egyeseket kiközösítsünk, sem arról, hogy személyeskedő vitákat folytassunk, hanem arról, hogy politikánkat alapvetően változtassuk meg. Az Internacionále, hogy végleg leszámoljon az opportunizmussal, kilenc feltételhez köti a Francia Szocialista Párt felvételét:

1. A pártnak gyökeresen meg kell változtatnia sajtópropagandájának jellegét.

2. Le kell lepleznie a francia imperialisták gyarmati üzelmeit és támogatnia kell a gyarmati népek felszabadítására irányuló mozgalmakat.

3. Rá kell mutatnia a szociálpacifizmus hamisságára és kétszínűségére.

4. Meg kell szerveznie a CGT keretei között a forradalmi kommunista elemeket.

5. El kell érnie, hogy a parlamenti frakció nemcsak szavakban, de tettekben is alávesse magát a párt irányításának.

6. A pártnak szakítania kell a reformizmussal és ki kell zárnia azokat az elemeket, amelyek nem akarják követni az új, forradalmi irányt.

7. A pártnak fel kell vennie a Francia Kommunista Párt nevet.

8. A legális és illegális munkát össze kell kapcsolni.

9. A pártnak végre kell hajtania az Internacionále határozatait, ugyanakkor az Internacionále a maga részéről „tisztában van azzal, hogy a különböző országok dolgozói harcukat országuk sajátos körülményei között vívják meg".

Clemenceau harcban állott az Októberi Forradalommal, Millerand folytatta erőszakos intervenciós politikáját. A hivatalos Franciaország az európai ellenforradalom melegágya lett. A CGT vezérei szabotálták a sztrájkokat; a parlamenti szocialisták és a pártsajtó nem akartak a gyászos multtal szakítani. Ilyen körülmények között nem lehet csodálkozni azon, hogy a Kommunista Internacionále biztosítékokat követelt azoktól, akik a francia proletariátus vezetőinek és képviselőinek tekintették magukat.

*

Lenin a Kremlben fogadja Marcel Cachint, közvetlenül hazatérte előtt. Sztálinnal nem találkozhatott, mert ő a fronton volt, ahol biztosította a Szocialista Köztársaság győzelmét.

Lenin először Franciaországról beszél. Tisztelettel adózik az imperializmus ellen fellázadt besszarábiai francia katonáknak és a feketetengeri matrózoknak, majd áttér a nemzetközi helyzetre.

A lengyel csapatokat, amelyek betörtek Ukrajnába, Bugyonnij lovassága visszavetette a határig, és tovább folytatja előnyomulását. A francia kormány Varsóba küldte Weygand tábornokot, fegyverekkel és munícióval felszerelve; kíséretében több vezérkari tiszt van, többek között de Gaulle kapitány is. De a dunkerque-i dokkmunkások megtagadták a Lengyelország felé irányított hadianyag berakását. Lenin arra kéri Cachint, hogy tolmácsolja nekik a Szovjet Köztársaság háláját.

A feudális Lengyelország veresége népi felkelésre fog-e vezetni Varsóban? Ebben az esetben a lengyel munkások és parasztok számíthatnak a Vörös Hadsereg támogatására.

„Ha Lengyelország csatlakozik a kommunizmushoz, a Világforradalom döntő lépést tesz előre" — mondotta Lenin.

Ha a remélt felkelés nem következik be, Leninnek az a véleménye, hogy nem szabad a hadműveleteket tovább folytatni, hanem tárgyalásokba kell kezdeni.

„Most, a lengyel imperialisták veresége után, a viszonylagos külső békének egy bizonytalan ideig tartó korszaka fog következni; ezt országunk újjáépítésére és legyőzhetetlenné tételére fogjuk felhasználni."

Lenin ekkor az Októberi Forradalom előtt álló jövő képeit vázolja fel. Végül arra kéri a francia szocialistát, hogy közölje vele véglegesen kialakult benyomásait.

Amikor Marcel Cachin bámulatát fejezi ki a kivívott eredmények fölött, Lenin melegen megszorítja kezét.

„Azt kívánom, hogy az ön hazájának is nemsokára erős kommunista pártja legyen... Sikereit pedig már előre köszöntöm."

A két francia küldött, miután résztvett a III. Internacionále tiszteletére rendezett hatalmas tömegtüntetésen, július 29-én haza indul. Nehéz körülmények között végigutazva Észtországot, Finnországot, Svédországot és Németországot, utasaink augusztus 11-én megérkeznek Párizsba.

Marcel Cachin késedelem nélkül be akar számolni küldetéséről Párizs proletárjainak. A párt titkársága augusztus 13-án a

Cirque de Paris-ban nagy népgyűlést rendez. Hatalmas, lelkesedéstől fűtött tömeg gyűl össze, elözönli a körpadokat, ellepi az emelvényt, a teremben már mozdulni sem lehet. Odakint a villamosok és a metró még mindig ontják az újonnan jövőket; harmincezer ember már nem jut be a terembe, ezek a szomszédos utcákat torlaszolják el . . .

Cachin és Frossard csak nagynehezen jutnak fel az emelvényre. A tömeg véget nem érő ünneplésben részesíti őket.

„Éljen Cachin! . . . Éljen Lenin! . . . Éljenek a Szovjetek!"

Felcsendül az Internacionále. A tömeg ismét ujjongásba tör ki. Csakúgy röpködnek a kérdések a küldöttek felé:

„Valóban láttad őket? . . . Beszéltél is velük?"

„Igen, láttam őket és beszéltem is velük" — feleli Cachin.

A szónokok mögött a gyűlés részvevői Lenin óriási árnyképét vélik látni . . . Ezen az estén Párizs népe megragadó hévvel csatlakozott az új Internacionáléhoz. A Kommün nem halt meg. Jövőtformáló küldetését az utódok vették át . . . Amit a Kommün hősei megkezdtek, azt ők fogják megvalósítani!

A folyton kitörő tapsok és a forró rokonszenv lelkes megnyilvánulásai állandóan félbeszakítják Marcel Cachint. Ő az első, aki Párizs munkásainak közvetlenül számol be az orosz eseményekről, tényekkel támasztja alá a reményeket és megjósolja a győzelmet.

„Franciaország népe, gyüjtsd össze erőidet! Nézd, hogy mit művel imperialista burzsoáziád . . . És gondolj a feladatokra, amelyek rád hárulnak . . ."

*

A Szocialista Párt közép- és jobbszárnya azonban erősen húzódozó magatartást tanusít. Renaudel, a két küldött távolléte alatt, bírálgatásaival és egyéb mesterkedéseivel azon fáradozott, hogy elhárítsa a „III. Internacionále lázképét". Léon Blum, aki átvette a *l'Humanité* ideiglenes szerkesztését, elővigyázatra intett, óvta a pártot a meggondolatlan heveskedéstől, és alattomos harcot indított a csatlakozás ellen. Paul-Boncour tartózkodott a bolsevizmus elítélésétől, de irányításának sem akarta magát alávetni.

Visszatértekor Marcel Cachin lemond a *l'Humanité* igazgatásáról. Egyszerű párttagként, minden megkötöttségtől mentesen akarja megvédeni álláspontját, anélkül hogy lekötné a párt lapját. Lemondását a párt állandó intézőbizottsága nem fogadja el.

Hogy a meginduló viták síma lefolyását és a hozott határozat megtámadhatatlanságát biztosítsa, a párt elhatározza, hogy meg-

nyitja a *l'Humanité* hasábjait a csatlakozás hívei és annak ellenzői előtt. Elhatározza továbbá, hogy mindkét irányzat szónokait kiküldi a Munkásszövetségekbe, és decemberre halasztja el a kongresszust. Így mindenkinek elég ideje lesz arra, hogy mielőtt meghozná döntését, minden oldaláról meghányja-vesse a kérdést.

A harc megindulásakor a hadihelyzet a következő:

A III. Internacionáléhoz való csatlakozást előkészítő bizottság, amelynek vezetőit — az állam biztonsága elleni összeesküvés vádjával — börtönbe vetették, Vaillant-Couturier-vel, Georges Lévyvel, Rappoport-ral és Bouthonnier-vel indul harcba azok ellen, akik semmit sem tanultak és semmit sem feledtek.

Az újjáépítők megoszlanak. Az Internacionále újjáépítésén munkáló bizottság három részre szakadt. Daniel Renoult, Henri és Marie-Thérèse Gourdeaux, valamint Alix Guillain, akik a júliusi távirat hatása alatt Marcel Cachinhez csatlakoztak, magukkal ragadják a párizskörnyéki legtevékenyebb élharcosokat, és a csatlakozást előkészítő bizottság oldalán harcolnak. A második csoport — Longuet-vel, Paul Faure-ral, Pressemane-nal és Mayéras-val — kitart kétértelmű és vonakodó magatartása mellett. A harmadik csoport a jobboldaliakhoz csatlakozik.

A jobboldaliak, Renaudellel az élükön, egyre élesebben és egyre ellenségesebben támadják a III. Internacionálét. Semmi körülmények között sem fognak csatlakozni.

*

A hetvenötéves Jules Guesde, akit Marcel Cachin visszatérte után elsőként keresett fel, előítéleteinek és sértődöttségének fellegvárába vonult vissza; a beszélgetés során megemlékszik fegyvertársáról, Plehanovról is. Nem hiszi, hogy egy gazdaságilag elmaradt országban meg lehetne valósítani a szocializmust . . . A Kommün öreg harcosa csupán egy ponton tanúsít megértést:

„Őrséget kell állni az Orosz Forradalom mellett!"

Majdnem mindennap megjelenő cikkeiben Marcel Cachin tiszta okfejtéssel és páratlan meggyőző erővel cáfolja ellenfeleinek érveit, felvilágosításokkal szolgál, előadja oroszországi tanulmányútjának tapasztalatait, és számos félreértést eloszlat. Azoknak, akik szocialistáknak vallják magukat, de ugyanakkor gúnyos lekicsinyléssel beszélnek az Októberi Forradalomról, találóan így válaszol:

„Ahelyett, hogy a burzsoáziával egy követ fújva támadnák az Orosz Forradalmat, jobban tennék, ha tanulmányoznák azt,

de még okosabban tennék, ha követnék példáját, és a nagy példa nyomán minden igyekezetükkel előkészítenék a hatalomnak és a tulajdonnak országunk munkásai és parasztjai részéről történő átvételét"[4].

Felhívja a forradalmi proletariátus figyelmét Ázsia népeire. Azzal, hogy segítjük őket az imperializmus igájának lerázásában, egyben az imperializmus bukását is siettetjük.

„A II. Internacionále csupán arra szorítkozott, hogy tiltakozzék a világimperializmus céljai és tervei ellen. A III. — mint minden egyéb téren — itt is bátor kezdeményezéssel áttért a közvetlen tettekre. Tömöríti az elnyomott népeket; minden támogatást megad nekik. Kelet világában a felszabadulás gondolata — mint valóság — most hatol be először az agyakba, a nemzeti függetlenség és a társadalmi szabadság reményét keltve, és Moszkva érdeme, hogy felrázta a leigázott népeket"[5].

Nyomatékosan rámutat arra, hogyan oldotta meg az Orosz Forradalom a nemzetiségek kérdését. Míg az imperializmus leigázza és összezúzza a nemzetiségeket, az orosz kommunisták felszabadítják őket, és olyan államot alkotnak, amelyben a barátság érzése és a tökéletes egyenlőség tudata fűz egységbe minden népet és nemzetet.

Más cikkeiben Marcel Cachin az orosz értelmiség helyzetéről beszél, a szovjet demokráciáról, az agrárkérdésről, az oktatásról, a proletárkultúráról, az igazságszolgáltatásról, a külpolitikáról, a papságról, a szövetkezeti mozgalomról, a szakszervezetekről. Erélyesen tiltakozik Millerandnak Wrangelt segítő politikája ellen.

*

A Kommunista Internacionále augusztus 6-án szavazta meg annak a 21 feltételnek végleges szövegét, amelyet minden felvételét kérő szocialista pártnak teljesítenie kell. A *l'Humanité* október 8-i száma közli a szöveg hivatalos fordítását. Amint a 21 feltétel ismeretessé vált, a jobboldaliak és az újjáépítők támadásai megkétszereződnek.

Mit kívánt a Kommunista Internacionále?

Azt, hogy a lankadatlan agitáció és a propaganda kimondottan kommunista jellegű legyen; felhívta a kommunistákat, hogy a

[4] l'Humanité. 1920. aug. 15.
[5] Ugyanott. 1920. szept. 1.

legális harcot kapcsolják össze az illegálissal, hogy a döntő pillanatban teljesíteni tudják kötelességüket a forradalom megvalósítása terén. Fontos feladatnak jelölte ki a katonák és a parasztok közötti módszeres és lankadatlan agitációt, hogy szoros szövetség jöjjön létre a munkások, a parasztok és a katonák között. Azt akarta, hogy tényleges segítséget nyujtsanak a gyarmati népeknek és az elnyomott nemzetiségeknek.

Azt követelte, hogy teljesen függetlenítsék magukat a burzsoáziától, hogy habozás nélkül utasítsák el a nyilt szociálpatriotizmust és a kétszínű szociálpacifizmust, hogy tökéletesen és véglegesen szakítsanak a reformizmussal és a centrista politikával.

A parlamenti és a sajtótevékenységet a forradalmi mozgalom érdekeinek rendelte alá: a pártnak kell irányítania képviselőit és sajtóját, nem pedig fordítva.

Felhívta a kommunista pártokat, hogy helyezkedjenek a demokratikus centralizmus alapjára, mert ez az elv biztosítja az ideológiai és a szervezeti egységet, amint azt a Bolsevik Párt a gyakorlatban bebizonyította.

Harcra hívott fel minden kommunista pártot, hogy fenntartás nélkül támogassa az ellenforradalommal harcban álló Szovjet Köztársaságot. Arra kérte őket, hogy akadályozzák meg a fehér seregeknek szánt hadfelszerelés szállítását, hogy erőteljesebb — legális vagy illegális — propagandát fejtsenek ki a Szovjetek ellen mozgósított katonaság között. A proletariátus forradalmi harcát hirdette az imperializmus ellen, elsősorban minden ország proletárjainak harcát saját burzsoáziája ellen.

Ennek a 21 pontnak az volt a célja, hogy a régi szociáldemokrata pártokat kommunista pártokká, vagyis proletár, nemzetközi, harcos, fegyelmezett és marxi elmélettel felfegyverzett pártokká alakítsa át.

E feltételek körül fog lezajlani a harc a csatlakozás hívei és ellenségei között.

*

A III. Internacionále ellenségei — Renaudel, Longuet, Paul Faure, Pressemane, Léon Blum — nagy hűhót csapnak. A Kommunista Internacionáléhoz való csatlakozás a közép- és a jobboldal vezetőinek kizárását jelenti!

Lenin ezeknek a megrögzött kispolgároknak Franciaország és Németország dolgozóihoz intézett levelében válaszol; ez a levél a *Pravda* szeptember 25-i számában jelent meg.

„... önámítás vagy csalás az a hangoskodás, hogy a «moszkvai diktátorok» a Kommunista Internacionálé felvételi feltételeiben állítólag bizonyos egyéneket üldöznek. A felvételi feltételek, a 20. pontban, világosan, félreérthetetlenül kimondják, hogy *a III. Internacionále Végrehajtó Bizottságának beleegyezésével «kivételek»* (Ausnahmen) *engedhetők meg ama szigorú szabályok alól*, amelyek a jobbszárny vezéreire és a központi intézmények személyi összetételére vonatkoznak.

Minthogy a felvételi feltételek kifejezetten megengedik a kivételeket, szó sem lehet arról, hogy ezt vagy azt a személyt semmiesetre sem vesszük fel. Szóval, teljesen elismertük annak szükségességét, hogy ne a multat, hanem a jelent tekintsük, hogy számoljunk egyes személyek, egyes vezérek nézeteinek és magatartásának megváltozásával"[6].

A forradalmi proletárok és a kispolgári opportunisták közötti harc — állapítja meg Lenin — éles szakaszába érkezett. Ha nem sikerül kiküszöbölni a munkásmozgalomból és a szocialista pártokból azt az irányzatot, amely teret enged a burzsoázia befolyásának érvényesülésére, akkor a proletariátus forradalmi egységét nem lehet megvalósítani.

Vaillant-Couturier a *Bulletin communiste* egyik számában válaszol Pressemane támadásaira. Csodálkozását fejezi ki azon, hogy Pressemane, a régi guesdista és esküdt ellensége minden anarchizmusnak vagy anarchistáskodásnak, szembeszáll a „vasfegyelemmel", amely nélkül nem lehet semmiféle őszintén forradalmi megmozdulást elképzelni, és teszi ezt az „individualista, fegyelmezetlen, elégedetlenkedő és korlátlan szabadságra törekvő franciák" nevében.

„Mi senki előtt sem tesszük be az ajtót. Az ajtó két hosszú hónapig nyitva lesz, és senkinek jóhiszeműségével sem fogunk visszaélni. De arról szó sem lehet többé, hogy a III. Internacionále keretei között tovább folytassuk azokat a meddő vitákat, amelyek megásták a II. Internacionále sírját... A moszkvai Internacionáléba való belépésnek csupán egy feltétele van: szocialistának kell lenni"[7].

Henri Barbusse, a volt frontharcosok képviselője — aki a veszély órájában lép be a Kommunista Pártba, amikor Marcel Cachint háborúellenes és a Ruhr-vidék megszállása ellen kifejtett tevékenysége miatt 1923-ban a Santé börtönébe vetik — felhívással fordul a szocialistákhoz, hogy minden fenntartás nélkül csatlakozzanak a III. Internacionáléhoz.

[6] *Lenin Művei.* 31. köt. Szikra 1951. 282—283. old.
[7] *Vaillant-Couturier.* Moszkva feltételei. Bulletin communiste. 1920. okt. 21

„A reakciósok undorítóan kétszínű példáját követve, *nálunk* csak méregetik és latolgatják a bolsevikok eredményeit, azokat az eredményeket, amelyeket ők dúló harcok közepette, romok között, az éhínséggel és a pestissel viaskodva, a kártevők hadaitól ostromolva, minden árulás és szabotázs ellenére vívtak ki. Bátran és minden szőrszálhasogatás nélkül kimondhatjuk az igazságot, azt, hogy tekintetbe véve a körülményeket, amelyek között dolgozniok kellett, a kommunisták teljesítményei hatalmas jelentőségűek, és ezek mellett fogyatékosságaik teljesen eltörpülnek.

Mindezeket tudva, sem időnk, sem jogunk nincs többé ahhoz, hogy ezt a nyomozósdi játékot tovább folytassuk, hogy másodvagy harmadrendű engedmények fölött vitatkozzunk, hogy egy vagy más személy kizárása fölött sopánkodjunk, vagy ahhoz, hogy finomkodó szertartási kérdésekkel pepecseljünk akkor, amikor a jelen pillanatban arról van szó, hogy éljen vagy elbukjon-e az az eszme, amelyért élnünk kell, de amelyért — ha szükséges — életünket is fel kell áldoznunk"[8].

Henri Barbusse-szel együtt Franciaország legragyogóbb szellemei — Anatole France és Romain Rolland, Langevin és Signac, Jean-Richard Bloch és Albert Mathiez — az Októberi Forradalom oldalára állnak.

*

Marcel Cachin megfogadta, hogy Franciaország egész munkássága előtt ismertetni fogja oroszországi útjának tapasztalatait. Augusztus 15-től december 25-ig pihenést nem ismerve, egyik városból a másikba sietve, a szónoki emelvényről vagy tollal a kezében tárja a dolgozók elé az Internacionále okiratait és javaslatait. Csak arra kéri hallgatóit és olvasóit, hogy a kérdés teljes ismeretében adják meg válaszukat. Négy hónapon át, a legeldugottabb falvakat is felkeresve, ugyanazon a napon gyakran több gyűlésen is felszólalva, meggyőződésének lángoló hevét a tömegekre sugározva, Marcel Cachin annak a társadalmi forradalomnak hirdetője, amely után itthon oly régóta sóvárognak, és amelyet ott, Keleten, már megvalósítottak . . .

A munkástömegek mindenütt összefutnak hívó szavára, ujjongva köszöntik, és hitet tesznek az általa hirdetett eszme mellett. A lelkesedés hulláma végigfut az egész országon, elsöpörve útjából a habozást, az előítéleteket, a megszokotthoz való ragaszkodást . . .

[8] *Henry Barbusse.* A szocialista kötelesség. l'Humanité. 1920. okt. 24.

Az Internacionále új szellemet követel, a régi módszerek gyökeres megváltoztatását. Kívánságai megegyeznek a francia nép mélyéből feltörő vágyakozással, amely egy hozzá méltó párt megalkotásában kristályosodik ki.

A jobboldaliak, valamint az Orosz Forradalommal és a III. Internacionáléval szembenálló újjáépítők egészen a kongresszus napjáig acsarkodnak. A szidalmaktól és a legútszélibb „érveléstől" sem riadnak vissza. Azokat az „ideológiai" fegyvereket készítik így elő, amelyeket a burzsoázia fog felhasználni a maga céljaira.

De a gyűlölködő hadjárat ellenére állandóan tért nyer a forradalmi eszme.

A fiatalok az első sorokban harcolnak. François Billoux Roanne-ban, Raymond Guyot Tonnereben, Georges Cogniot Lyonban, a forradalmi kollektivista diákok szövetségében ... A *l'Avant-Garde*, amelynek Gabriel Péri az első főszerkesztője, kifejezi az ifjúmunkások háborúellenes harcos beállítottságát, az Orosz Forradalom iránti lelkesedésüket és elszántságukat ... Októberben a Szocialista Ifjúmunkások példát mutatva, nagy többséggel csatlakoznak a Kommunista Ifjúmunkás Internacionáléhoz és felveszik a Kommunista Ifjúmunkások nevét ...

A Renaudel alakította szocialista ellenállás bizottsága elveti a 21 feltételt. A centrista Léon Blum, aki fellázad „az új dogmák" ellen, „nemzetközi egység" címe alatt javaslatot terjeszt be, amely visszautasítja a demokratikus centralizmus, a párttisztogatás és a földalatti mozgalom elvét.

A Longuet és Paul Faure köré csoportosuló újjáépítők újabb mesterkedéssel kísérleteznek. „Fenntartással való csatlakozás" címén indítványt mutatnak be, amelynek nyilvánvalóan zavarkeltés a célja. *(l'Humanité*, november 6.) Kijelentik, hogy készek elfogadni a csatlakozást, de csak úgy, ha a vezető funkciók rendszere, neve és eddigi megjelölési módja épségben marad. Kijelentik, hogy „a feltételek egyike és másika — véleményük szerint — ellentétben áll nemcsak a francia szocialista mozgalom érdekeivel, hanem annak hagyományaival is, azonkívül, hogy itteni alkalmazásuk leküzdhetetlen nehézségekbe ütközik".

A Munkásszövetségek Kongresszusán megkezdődik a harc: itt kerül sor az első összeütközésekre; Longuet és Renaudel hívei csekély kivétellel mindenütt vereséget szenvednek. Szajna-megye 13 488 szavazatot ad le a Cachin—Frossard javaslat mellett, 2114 szavazat esik a Longuet—Paul Faure javaslatra és 1061 a Blum—

Paoli félére. A proletárok lakta kerületek mind a fenntartásnélküli csatlakozás mellett szavaznak. Számos parasztszövetség követi a példájukat: Ain, Allier, Cher, Corrèze, Dordogne, Drôme, Lot-et-Garonne, Yonne és még mások.

Nord- és Pas-de-Calais-megyékben, ahol a bányászok adják a munkásosztály élgárdáit, a III. Internacionále fényes sikert arat. Új emberek tűnnek fel, a harc új mozgalmi munkásokat nevel. Florimond Bonte Nord-megyében tűnik fel. Pas-de-Calais-megyében a győzelem egyik megszervezője egy húszéves bányász, a III. Internacionáléhoz való csatlakozást előkészítő bizottság tagja, Maurice Thoreznek hívják.

HATODIK FEJEZET

A TOURS-I KONGRESSZUS

A 18. Országos Kongresszus, amely sorozatos előcsatározások után 1920 karácsonyán gyűlt össze Tours városában, arra volt hivatva, hogy eldöntse a francia szocializmus sorsát.

A Lovarda[1] termét a helyi szervezet emberei egyszerűen rendezték be. Vásári árusoktól bérelt, faállványokon nyugvó deszkákból készült emelvény, összehajtható vasszékek és asztalok várták a kongresszus tagjait. A mennyezetet néhány virágfüzér, a falakat Jaurès arcképei díszítik . . . Az emelvény mögött két széles vászonszalagot feszítettek ki, ezzel a két felirattal: „A dolgozók felszabadítása csak a dolgozók műve lehet", „Világ proletárjai egyesüljetek!"

A 4575 szavazót képviselő 285 küldött mindegyike saját pártállása szerint helyezkedik el. A balszárnyon a csatlakozás hívei, a középen az újjáépítők, a jobbszárnyon a Kommunista Internacionále ellenfelei: Renaudel, Blum, Sembat.

A végső összecsapás jelentőségét nem annak kimenetele adta meg, mert az már eleve eldőlt, hanem a legyőzött kisebbség magatartása. Magáévá teszi-e a párt döntését? Vagy pedig az általa fennen hangoztatott demokrácia legelemibb szabályát megszegve, visszautasítja a többség határozatát? Beváltja-e fenyegetését: szakadást fog-e előidézni?

*

Strasbourg-ban tartott utolsó kongresszusa óta a Szocialista

[1] A Lovarda, a történelmi nevezetességű kongresszus színhelye, a Voltaire nevét viselő iskola mögött volt, és a rue Nationale-ra néző, Saint-Julien nevét viselő templom tőszomszédságában állt. 1940-ben, a német előretörés idején gyujtóbombák romba döntötték.

Párt még jobban megnövekedett. 96 Szövetségében már 180 000 tag tömörült.

A díszelnökséget a mozgalom élharcosai és mártírjai közül választották ki. Ott vannak közöttük az „összeesküvés" ürügyén bebörtönzött elvtársak, annak az összeesküvésnek áldozatai, amelyet a Nemzeti Tömb szervezett meg a májusi sztrájkok után; ott vannak a Fekete-tenger matrózai, akik a börtönben sínylődnek; és ott vannak a mártírok: Raymond Lefebvre, Lepetit és Vergeat . . .

A ragyogó tollú író, a kubikos és a gépész, akiket elnyeltek a a sarki tenger hullámai, amikor hazatértükben át akarták törni a blokádot.

A kongresszus már a megnyitáskor — Blum tiltakozása ellenére — elhatározza, hogy az állandó intézőbizottság által megállapított napirendtől eltérően a vitát a III. Internacionáléhoz való csatlakozás kérdésével indítják meg. Mielőtt kezdetét venné a tulajdonképpeni vita, minden egyes Szövetség ki fogja fejteni a maga álláspontját. A kongresszus ilymódon meg fogja hallani a tömegek hangját, amelyet a közép és a jobboldal vezérei mindenáron el akarnak fojtani.

És ezzel megkezdődik a Szövetségek felvonulása.

Ain-megye Szövetségének képviselője kijelenti, hogy a parasztok a fennálló rendszer közeli megváltoztatását kívánják: a III. Internacionáléhoz való csatlakozás ezt siettetni fogja, míg Blumék indítványa a kérdés megoldását a távoli jövőbe tolja ki. Ariège majdnem egyhangúlag csatlakozik a III. Internacionáléhoz, mert felháborítja a párt parlamenti képviselőinek magatartása. Cantal, Charente és Cher, e parasztok által lakott vidékek a csatlakozásra fognak szavazni. Corrèze a III. Internacionále mellett nyilatkozik, mert a nagyüzemek szocializálását és a mezőgazdasági kollektívák kiépítését kívánja. Creuse a csatlakozás mellett fog szavazni: a parasztok és a kisbirtokosok meggyőződtek arról, hogy a Szocialista Párt a háború alatt csődöt mondott. Dordogne, majdnem egyhangúlag, a III. Internacionále mellé állott:

„Mi a szó szoros értelmében torkig vagyunk a háborús szocializmussal, a nyerészkedő, a véreskezű szocializmussal; nem kérünk ebből a szocializmusból. Nem vagyunk a mindenáron való egység megszállottjai. Mi kívánjuk az egységet, de csak azt az egységet, amely tettekben és leplezetlen forradalmi tevékenységben nyilvánul meg . . . Abban a történelmi időpontban, amikor a becsapott és elgyötört tömegek a szocializmus eszméje felé fordulnak

— megengedhetetlen, hogy ez az eszme ködös körvonal legyen... Ma, éppúgy mint a háborúban, amikor az életünkről volt szó, harci egységre van szükségünk, egyetlen vezérrel, és ez az egyetlen vezér: Lenin!"

Doubs és Drôme Cachin indítványa mellett szavaztak. Eure-et-Loir Szövetsége kijelenti, hogy az újabban alakult parasztti tömörülések helyeslik a III. Internacionále programját. Gironde-ot nem lehet félrevezetni egy látszólagos és mesterkélt egység veszélyeket leplező szólamaival:

„Tekintsétek a példát, amelyet Németország adott nekünk. Az egység fennállt a forradalom pillanatában, és amikor a Scheidemannok és a Noskék uralomra jutottak és tanúi voltak a forradalom fenyegető közeledésének, a gépfegyverekhez folyamodtak, hogy uralmukat biztosítsák és a forradalmárokat hátbatámadják. Nincs szükségünk az ilyen egységre. Megmondottuk, hogy ilyen események, talán már holnap, nálunk is előfordulhatnak. Lehetséges, hogy ilyen emberek a mi sorainkban is feltalálhatók. Ezekkel semmiféle egységet sem akarunk."

Cachin indítványát Indre nagy többséggel fogadta el, Loire pedig egyhangúlag. Loire-Inférieure küldötte helyesli a 21 pontot:

„Eddig követett politikánk gyászos politika volt, és nem akarjuk azt tovább folytatni, nem akarjuk többé ugyanazokat a hibákat elkövetni... A III. Internacionále mellett szavaztunk, elfogadva a 21 feltételt, mert az a meggyőződésünk, hogy ez a 21 feltétel meg fogja akadályozni a III. Internacionálét abban, hogy a szégyen és a becstelenség mocsarába süllyedjen, amint azt a II. tette."

Nièvre-ben a parasztok között folytatott forradalmi propagandamunka eredményeképpen a Kommunista Internacionále hívei fölényes győzelmet arattak.

„Megmagyaráztuk, hogy az úgynevezett nemzetvédelem egész egyszerűen a kapitalizmus védelme, és hogy nem fogunk többé ezen az úton haladni... A morvani parasztok nem szeretik a vidékükön hemzsegő kastélyok urait, akik a földek felét, ha nem a kétharmadát tartják a markukban. A mi parasztjaink nem szívelik ezeket a kövér földesurakat, akik évente ellátogatnak a vidékükre, de még azt sem tudják, hogy hány hektár földjük van ott. A mi parasztjaink nem félnek a forradalomtól, de előbb meg akarják azt szervezni. Bizalmat szavaztunk a III. Internacio-

nále harcosainak, mert tudjuk, hogy nem akarnak bennünket berántani egy meggondolatlan felkelésbe."

Nord, Pas-de-Calais, Rhône, Saône-et-Loire és Savoie mind Cachin indítványa mellett szavaztak.

A francia munkásokat és parasztokat képviselő kongresszusi küldöttek mindnyájan a szocializmus alapelveinek szigorúbb megtartását követelik, és a jövőben szigorúbb fegyelmet és erőteljesebb tevékenységet akarnak látni. Különösen a falusi szövetségek tanúsítanak meg nem alkuvó és határozott magatartást. Elmúlt az az idő, amikor III. Napoleon és Thiers számíthattak a parasztokra, hogy vasvillával űzzék el a nagy vagyonok „felosztóit". Fél évszázadnyi kapitalizmus és ötévi imperialista háború kinyitotta a szemüket.

Gyűlölet tárgya mindaz, ami közelebbről vagy távolabbról a „szent egységre" emlékeztet. Pyrénées-Orientales kongresszusi képviselője mélységes bizalmatlansággal viseltetik azok iránt, akik „szavakban mindent elfogadnak, de a valóságban — mihelyt mód nyílik rá — mindent cserben hagynak"; ezzel kapcsolatban kijelenti, hogy „csupán 21 feltétel korántsem elég biztosíték, legalább 21 000-re volna szükség!"

Mindamellett vannak egyes Szövetségek, ahol még makacsul élnek a mindenáron való egység téveszméi és előítéletei. Eure Szövetsége elfogadja a csatlakozást, de tiltakozik a pártszakadás ellen, „mert hűségesen kitart Longuet mellett". Gers Szövetsége — helyi kongresszusán — Cachin indítványa mellett nyilatkozott, most azonban „az egység biztosításának céljából" Longuet indítványához csatlakozik.

Indokína küldötte, aki az Indokínai Szövetség nevében megszavazza a III. Internacionáléhoz való csatlakozást, leleplezi azokat az atrocitásokat, amelyeket hazájában a francia imperializmus visz véghez. Húszmillió annamitát aljasan kizsákmányolnak, megkínoznak, alkohollal és ópiummal megmérgeznek, szolgaságban és tudatlanságban tartanak. Kéri a Szocialista Pártot, hogy „végre forduljon a gyarmati kérdés felé, azzal a komolysággal, amelyet az ügy fontosságánál fogva megérdemel". Ez az annamita delegátus, akit Ngujen Aj Kvoknak hívnak, ami hazája nyelvén annyit jelent, mint „a nép barátja", húsz év mulva Ho Si Minh néven a Vietnami Köztársaság elnöke lesz.

*

A Szövetségek nyilatkozatai után megkezdődik a csatlakozás kérdését tárgyaló általános vita. Az ellentétes irányzatok képviselői alaposan és bőségesen kifejthetik álláspontjukat.

Az egyik táborból: Sembat, Paul Faure, Léon Blum, Lebas, Jean Longuet, Mistral, Le Trocquer, Pressemane.

A másikból: Marcel Cachin, Frossard, Daniel Renoult, Rappoport, Vaillant-Couturier.

Marcel Sembat nyitja meg a tüzet a csatlakozás hívei ellen. Elismeri, hogy a lelkesedés hatalmas hulláma sodorja a tömegeket a III. Internacionále felé. De „a lelkesedés érzése nem mindíg hordja magában a meggondoltság biztosítékát". A forradalom útjára lépni annyit jelent, mint kitenni a pártot a kormány megtorló intézkedéseinek, annyit jelent, hogy a párt eleget tesz a francia burzsoázia titkos vágyának, hogy egy heves összeütközés kirobbantásával megtizedelje a proletariátust.

„Önök sokkal tökéletesebben ki fogják szolgáltatni a pártot — semmint hiszik — minden kormány kényének, amelynek szüksége lesz az erős kéz politikájára, amint azt a kormány a legutolsó májusi események kapcsán meg is tette... Félek, nagyon félek..."

Amikor a többség felháborodva tiltakozik a nyilvánvaló zsarolás ellen, így kiált fel:

„Nem én idézem fel a veszélyt, hanem önök".

Viviani volt minisztere szembeállítja Moszkvát Londonnal, az orosz bolsevizmust az angol munkásmozgalommal, amellyel szerinte a francia szocializmus sokkal több rokon vonást és hasonlatosságot mutat. Marcel Sembat a II. Internacionáléhoz való visszatérés mellett agitál.

•

A december 27-i ülés Marcel Cachin beszédével kezdődik, amelyben a reformistáknak válaszol. A kérdés tárgyalását annak lényegével kezdi, emeli a vita színvonalát, az öntudatra nem ébredt és kishitű lelkek előtt kitárja a történelem nagy távlatait.

Mindenekelőtt rámutat „az Októberi Forradalom felmérhetetlen jelentőségű tényére". „Európa legnagyobb országát, amely végérvényesen lerázta magáról az egész burzsoáziát, az egész kapitalizmust, most saját munkásai és parasztjai kormányozzák"... Ez a tény lelkesítsen minden szocialistát. Ez a csodálatos hozzájárulás fogja hihetetlenül meggazdagítani a szocializmus elméletét és gyakorlatát.

Hogyan lehet az, kérdezik egyesek, hogy az „elmaradt Oroszország", nem várva be sorát, elsőként kezdhette meg a nagy szociális átalakulást?

Ezt az ellenvetést, amelyet a mensevikek és a revizionisták váltig hajtogattak, Kautsky már 1902-ben — mielőtt renegáttá vált volna — porrázúzta: a forradalmi mozgalom — mondotta — Nyugatról Keletre tolódik el, és súlypontja Oroszországban fog kialakulni; Oroszország lesz a világ első forradalmi országa.

Az Oroszországi Forradalom minden támadást kiállt. Ma a kapitalizmus nem tudja: vajjon a német militarizmus kardját használja-e fel „az új barbarizmus" feltartóztatására, amint azt Churchill akarja, vagy pedig kereskedelmet folytasson-e a Szovjetekkel. Az élő és legyőzhetetlen Októberi Forradalom felhívja a világ proletariátusát, hogy az általa létrehozott Internacionále új arcvonalán harcoljon. Ebben az irányban kell haladni . . .

Az orosz forradalmároknak szemükre vetik az általuk használt módszereket, azzal vádolják őket, hogy az erőszak eszközeivel élnek most, „amikor a barbárság jelenlegi korszakában ők a jóság és az emberiesség egyedüli letéteményesei az egész világon". Ezzel szemben a tudományos szocializmus tanítói mind azt hangoztatták, hogy a proletariátusnak ahhoz, hogy a hatalmat megszerezze, az erőszak eszközeihez kell folyamodnia. Guesde erről a kérdésről ezeket írja:

„*Mi nem szeszélyből* vagyunk forradalmárok, hanem azért, hogy a kormányhatalmat megszerezzük, mert Franciaországban még a burzsoá politikai pártokat is mindig a forradalom juttatta hatalomra.

Az 1830-i forradalom juttatja uralomra a nemzetiszínű zászló alatt haladó monarchiát.

Az 1848-i februári forradalom barrikádjain születik meg a második polgári köztársaság.

Az 1851 december 2-i forradalom — vagy államcsíny — emeli trónra a császárságot.

Az 1870 szeptember 4-i forradalom állítja vissza a köztársasági államformát.

Mindig az erőszak tetőzte be és vitte sikerre a szavazócédulával megkezdett kormányzati vagy politikai vállalkozásokat. *A puska fejezte be a szavazóurna munkáját.*

Az Egyesült Államokban törvényes úton indult meg a négereket felszabadító mozgalom, de erőszakkal, ágyúszóval szüntették meg a négerek rabszolgaságát.

És Franciaországban, vagy bárhol a világon, így fog lefolyni a fehér rabszolgák, a bérmunkások felszabadítása.

Az 1848 júniusának és 1871-nek tömegsírjain született kollektivista vagy kommunista mozgalom is törvényes úton jár. De a hatalmat erőszakkal, a harcterekké átalakult utcákon fogjuk megszerezni."

Azoknak, akik elítélik az erőszakot, és csak a békés fejlődés útját fogadják el, Engelsnek az „Anti-Dühring"-ben mondott szavaival válaszol:

„Az erőszak az az eszköz, amelynek segítségével a társadalmi haladás utat tör magának, és megmerevült, elhalt politikai formákat összezúz"[2].

Azt is a szemükre vetik az orosz kommunistáknak, hogy nem kollektivizálták a földet, hanem kiosztották a parasztok között. Marcel Cachin hangsúlyozza, hogy figyelembe vették a fejlődés követelte szükségszerűségeket, de már most is vannak kollektív gazdaságok, és a forradalom ebben az irányban fog tovább haladni . . .

A bolsevikok áldáz elkeseredettséggel védekeztek. Az 1793-as konvent sem ismert kegyelmet a köztársaság ellenségeivel szemben . . .

A Szovjet Köztársaság túltette magát a titkos szerződéseken, és a népek szabad önrendelkezési jogának alapjára helyezkedett. A függetlenségnek és az önkormányzatnak ezt az elvét országuk határain belül a gyakorlatban keresztül is vitték.

Politikájuk állandóan a tartós békét szolgálta, míg a nemzetközi reakció politikája mindíg háborús jellegű volt.

Az Oroszországi Forradalom nem tudta volna legyőzni oly nagyszámú, tökéletesen felszerelt ellenségét, amely minden eszközt felhasznált arra, hogy végkép leszámoljon vele, ha nincsen egy minden áldozatot vállaló, jól szervezett és fegyelmezett Bolsevik Pártja.

„Nem állítom, hogy országunkban már közel állunk egy ilyen tökéletes szervezet megteremtéséhez; de itt az ideje, hogy minden erőfeszítést megtegyünk ebben az irányban. Kötelességünk, hogy haladéktalanul módosítsuk pártunk szervezeti szabályzatát, hogy mindazok elé, akik hasznosan és odaadóan akarják szolgálni pár-

[2] *Engels*. Anti-Dühring. Szikra 1950. 189. old.

tunkat — vezetők és harcosok elé egyaránt — határozott, pontosan körülírt, szigorú feladatokat tűzzünk ki."

Marcel Cachin felhívja a párt harcosait, hogy lelkesedéssel sorakozzanak fel ama nagyhatalom mellé, amely élethalálharcot vívott az imperializmus ellen, és legyőzte azt.

„Kötelességünk a burzsoázia tudomására juttatni, hogy eltökélt szándékunk az Oroszországi Forradalom mellé állni, amely ma az imperializmus elleni harc legerősebb erődítménye az egész földkerekségen."

A szocializmus álma Európa keleti részén valósul meg, egy egész nép ellenállhatatlan lendületével. A Szovjet Köztársaság, amelyet a közép- és a jobboldal pusztulásra ítélt, szilárdan és végérvényesen fennáll. Fenntartás nélkül kell vele együtt haladnunk a közös úton. Ha vele vagyunk, akkor a ma még leigázott és megcsonkított emberiség előtt megnyílnak a szebb és jobb világ kapui...

*

A politikai elgondolások és eszmék magaslatáról a kongresszus visszaesik a téveszmék és a meddő bírálgatások kátyujába...

Paul Faure nem veti magát alá a többség akaratának... Ellenzi a katonák és a szakszervezetek közötti propagandát. Marcel Sembat példáját követve, jósolgat és fenyeget:

„A burzsoázia, amelyet önök minden nap figyelmeztetnek arra, hogy forradalomra készülnek ellene, csak neveti erőfeszítésüket és közben felállítja csapdáit önök ellen."

Léon Blum, aki a szakadás mellett döntött, szofizmáival zavarkeltésre törekszik, és mindenáron azon van, hogy a szakadási vonal mögé csupán a legszélsőbb baloldal emberei kerüljenek.

Unott és kiábrándulást színlelő hangon kezdi meg vádbeszédét a leninizmus harcának alaptételei és szervezési módszerei ellen. A hagyományos szocializmus — amelyet, állítása szerint, ő képvisel — és a III. Internacionále doktrinái között mélységes szakadék tátong. A III. Internacionáléhoz való csatlakozás a hagyományos szocializmussal való szakítást jelenti, mert itt új szocializmusról van szó. Ez az új szocializmus „magukban véve is téves eszméken alapszik, amelyek a marxi szocializmus alapvető és változhatatlan elveivel ellentétben állnak". Tehát egyrészről újdonsággal, másrészről tévedéssel állunk szemben. Az újdonság eszméje

önmagában nem rettenti meg, mert a háború másnapján barátaival együtt ő is azon fáradozott, „hogy szocialista doktrináinkat a kor színvonalára emeljük". Ő elsősorban a kommunizmus „tévedéseit" boncolgatja hosszas és mérges kirohanásában, amelyben a hazugságot és a kétszínűséget az elfogulatlanság és a jóhiszeműség mázával önti le.

Először a párt szervezetéről beszél. Az 1905-ben egységesített Szocialista Pártban uralkodó „szabadságot és szabad levegőt" állítja szembe a kommunisták szigorúan megszabott feltételeivel.

„A párt a legszélesebb alapokra helyezett toborzás pártja volt, annál az egyszerű oknál fogva, mert — amint azt Marx és Engels mondották a «Kommunista kiáltvány»-ban az igazi kommunista pártról, a hajdani kommunista pártról — a szocializmus nem alkot pártot más pártokkal szemben, mert ő maga az egész munkásosztály. Célja az, hogy osztályközösségük tudatában egybegyűjtse a világ összes dolgozóit."

Blum meghamisítja Marx és Engels gondolatát. Marx és Engels mindig szigorú feltételekhez kötötték a pártba való belépést. A „Kommunista kiáltvány" kijelenti:

„A kommunisták tehát a gyakorlatban minden ország munkáspártjainak leghatározottabb, szüntelen továbbhaladásra ösztökélő részét alkotják; az elmélet terén a proletariátus többi tömegével szemben az az előnyük, hogy tisztában vannak a proletármozgalom feltételeivel, menetével és általános eredményeivel"[3].

Marx számára a Kommunista Párt a munkásosztály élgárdáját jelenti, Blum szerint feloldódik az egész munkásosztályban.

Az a párt, amely mellett Léon Blum kardoskodik, „egyszerű és általános formulákon" nyugszik. Blumék megelégszenek a következő alapvető megállapítással: „Egyrészről a kapitalizmus, másrészről a szocializmus fejlődése között elkerülhetetlen kapcsolat és összefüggés áll fenn." Ami a többit illeti, mindenki szabadon elmélkedhet afölött, hogy „milyen eszközökkel és mikor érjük el a célt". Így értelmezi Léon Blum — szavakkal és üres ábrándozással — a szocializmusért folytatott küzdelmet!

Blum célzatosan torzított képet rajzol a Kommunista Párt felépítéséről, amelyet a csatlakozás hívei Franciaországban létre

[3] *Marx—Engels.* A kommunista kiáltvány. (Marxizmus-leninizmus kis könyvtára 7—8. sz.) Szikra 1948. 36. old.

akarnak hozni; a kényszer eszközeivel élő erőszakszervezetnek festi, ahol a tagságnak nincsen egyéb joga, mint hogy engedelmeskedjék.

„A szervezet csúcsán az Igazgatóság áll az egész vonalon való intézkedés és rendelkezés korlátlan jogával; az egész szervezet katonai parancsnoksághoz hasonlít; a parancsokat felülről lefelé továbbítják, a legalsóbb alapszervig, annak egyszerű harcosáig."

A nyilvános szervezetekkel párhuzamosan fognak szerepelni a titkos szervezetek, amelyek a tényleges hatalmat fogják gyakorolni, de ezeknek a tagjait, a kongresszus megkerülésével, a III. Internacionále Végrehajtó Bizottsága fogja kijelölni.

Vége a gondolatszabadságnak, vége az egyéniség szabadságának! Helyükbe a fegyelem uralma lép: „szigorú vezetés alatt álló, kislétszámú, de egyöntetű és fegyelmezett élcsapatokat fognak felállítani". A párt „a titkos társaságok egy faját fogja képezni, amolyan szétágazó karbonárik, álcázott forradalmárok társaságát", amelyet álarcos idegenek fognak vezetni.

E „szűkkörű társaság" összeesküvésével Blum szembeállítja azt a forradalmat, amely állandóan — napról-napra — folyik, „a kapitalista társadalomban végbemenő észrevehetetlen módosulások következtében".

Kétségtelen, hogy amikor az alapvető kérdéssel fogunk — adott körülmények között — szemben állni, magának a tulajdon rendszerének kérdésével, „a folytonosságnak meg kell szakadnia, és döntő változásnak kell bekövetkeznie", mert akkor a hatalom megszerzéséről lesz szó, „minden eszközzel, beleértve a törvényes eszközöket is".

De a hatalomnak a megszerzése, ami Blum állítása szerint, a kommunisták végcélja, az ő számára nem egyéb, mint eszköz a társadalom átalakítására. Blum meg fogja várni, hogy a helyzet megérjen, hacsak a kapitalizmus hulláma nem fogja őt közvetlenül a szocialista eldorádó partjára kitenni . . .

Lenin a hatalom átvétele előtt „elhanyagolta a munkásosztály tömörítését, nevelését, valamint annak megszervezését is" . . . „Ez a magatartás — Blum szerint — talán megfelel az orosz proletariátussal szemben, amely megszokta a szolgaságot, de nyilvánvalóan nem felel meg a nyugati országok haladott proletárjainak", akiket nyilván Blum fog megokosítani . . .

Miután azt állította, hogy a bolsevizmust anarchista szellem fertőzte meg, Blum blanquizmussal is megvádolja. A kommu-

nista élcsapatok — azt remélik, hogy a nem kommunista tömegeket magukkal fogják ragadhatni egy puccs végrehajtására. De szomorú végre fognak jutni! A *Revue Blanche* esztétája, a szalonszocialista elárulja a tömegek iránt táplált bizalmatlanságát és a tőlük való félelmét:

„Mi Franciaországban tudjuk, hogy mit jelentenek a szervezetlen tömegek. Tudjuk, hogy ki után mennek ma, és azt is tudjuk, hogy ki után mennek holnap. Tudjuk, hogy a lélektelen tömegek egyik nap Boulanger tábornok mögött meneteltek, a másikon pedig Clemenceaut követték ... De nem tudjuk azt, hogy kivel lesznek azok a tömegek, amelyeket önöknek ma sikerült magukkal ragadniok ... Úgy véljük, hogy a legelső napon, amikor az anyagi nehézségek fel fogják ütni a fejüket, amikor a hús és a tej egy kis késéssel fog befutni, nem fogják feltalálni a tömegekben azt az önzetlen és kitartó áldozatkészséget, amelyet az önök által tervbevett mozgalmak a győzelem érdekében mindvégig megkövetelnek. És azok, akik tegnap még önökkel meneteltek, holnap talán az elsők lesznek, akik önöket puskacső elé fogják állítani ... Önök nem fogják véghezvinni forradalmukat azokkal a bandákkal, amelyek minden szekér után futnak, és minden lovat megnyergelnek."

És a proletariátus diktatúrája? „Hívei vagyunk ... Nem félünk sem a szótól, sem magától a dologtól." De Blum azt akarja, hogy a diktatúrát „egy olyan párt gyakorolja, amely úgy van megszervezve, mint a mienk, nem pedig olyan, mint az önöké". Azután a proletárdiktatúra gazdasági előfeltételeiről beszél; elítéli az olyan forradalmi kísérletet, amely nem követi az előre megállapított sémákat; magáévá teszi a mensevik Szuhanov tételét, amelyet Lenin oly ragyogóan megcáfolt.

Blum azzal a kijelentéssel fejezi be a Kommunista Internacionále elleni vádbeszédét, hogy a kommunisták nem úgy tekintik a terrort, „mint a végső eszközt a közjó biztosítására, hanem mint kormányzási eszközt". Ő a békés forradalomnak, az észszerű forradalomnak híve és hirdetője ...

A III. Internacionále határozati javaslata nem tesz említést a nemzetvédelemről. Amikor Blum az opportunisták levitézlett érveit próbálja felhozni, a kongresszus tüstént lehurrogja: „Le a háborúval", és a többség rázendít az Internacionáléra.

Blum számára nem maradt más hátra, mint hogy felbátorítsa a jövő árulóit: amnesztiát ígér a leendő renegátoknak, a tékozló fiakat atyai bűnbocsánattal kecsegteti.

„Mélységes meggyőződésünk, hogy mialatt önök kalandos terveiket űzik, valakinek otthon is kell maradnia, hogy őrizze az öreg házat ... Tartózkodjunk a bántó szavaktól, a károkat okozó tettektől, mindattól, ami testvérgyilkosságra vezethetne ... Különváltan is maradjunk szocialisták; mindennek ellenére maradjunk testvérek, akiket egy áldatlan családi perpatvar elválasztott egymástól, de akiket a családi tűzhely melege még összehozhat."

Három évtizedig — egészen halála órájáig — Léon Blum nem szűnt meg — szóval, tollal és tettekkel — támadni a munkásosztályt és az Októberi Forradalmat, hol leplezetlen gyűlölködéssel, hol pedig az őt jellemző kétszínű, alattomos módon. Pályafutása utolsó éveiben tett kijelentése szerint „igyekezett a kapitalizmus hű sáfárja lenni", és ez sikerült is neki.

*

Lebas arra figyelmezteti a csatlakozás híveit, hogy a hatalom megtartására szükség van technikai szakemberekre, mérnökökre, és a szocialista köztársaság hatalomrajutása után az ezen a vonalon jelentkező hiány pótlására kénytelen lesz az angol és az amerikai kapitalizmushoz folyamodni ... Így „kevés idő multán a szocialista Franciaország a nemzetközi kapitalizmus hálójába fog kerülni!"

Megtiltja, hogy Blumon, Bracke-on, Renaudelen bántódás essék ... Fenyegetőzik: „Romlást és vérontást készítenek elő!" Bécsbe szándékozik menni a II. Internacionále újjászervezésére. A 21 feltétel megtöri a nyugateurópai proletariátus egységét, „de ugyancsak halálos csapást mér az Orosz Forradalomra is".

Lebas beszéde után jelentik, hogy a Kommunista Internacionále táviratot küldött. Az Internacionále Cachin indítványa mellé állt, és elítéli Longuet-t.

„A Kommunista Internacionále II. Kongresszusa által elfogadott tézisek lehetővé teszik, hogy bizonyos kivételeket tegyenek olyan reformisták esetében, akik alávetik magukat a Kommunista Internacionále mostani határozatainak és szakítanak eddigi opportunizmusukkal.

A Longuet és Paul Faure által aláírt határozati javaslat tanusága szerint Longuet és csoportja semmi hajlandóságot sem mutat arra, hogy a reformista tábortól eltávolodjék, és a csoport tagjait mint kivételezetteket kezeljék. Most is azok, amik voltak: a burzsoázia által a proletariátusra gyakorolt befolyás tudatos ügynökei. Határozatukban nem annyira az a figyelemreméltó,

amit mondanak, hanem az, amit elhallgatnak. A világforradalomról, a proletariátus diktatúrájáról, a szovjetrendszerről Longuet és társai vagy semmit sem mondanak, vagy a legelcsépeltebb kétértelműségek ismétlésére szorítkoznak.

A Kommunista Internacionále semmiféle közösséget sem tarthat fenn az ilyen határozatok szerzőivel. A francia proletariátusnak — a jelenlegi körülmények között — semmi sem árthatna jobban, mint valamilyen zavaros megegyezés, mely béklyóként nehezednék pártjukra."

Ezután a kongresszuson újabb okiratot olvastak fel: Clara Zetkin levelét.

A nagy harcos — akitől a francia kormány megtagadta a beutazási engedélyt — sajnálja, hogy nem szólalhat fel a Tours-i Kongresszuson. Emlékezetükbe juttatja azoknak, akik únosuntalan „a moszkvai kancsukát" emlegetik, hogy a III. Internacionále marxistáit a forradalmi elmélet és gyakorlat nevelte ki. Ezek a harcosok tudják,

„hogy a forradalom nem gépies folyamat, és csupán akkor lehet a forradalom ügyét előbbrevinni és támogatni, ha alkalmazzuk az adott pillanat, az adott hely és az adott történelmi feltételek stratégiáját és taktikáját. Az a párt, amely a 21 feltétel alapján épül fel, nemhogy megsemmisítené a nemzeti autonómiát, hanem inkább éltető forrása és ereje lesz minden nemzeti és nemzetközi megmozdulásnak. Ez a párt csak a forradalom minden nemzeti és nemzetközi elárulásának megszüntetését fogja jelenteni. Nyilvánvaló tehát, hogy az ilyen párt nem fog kiegyezni a centristák és a többségiek elvtelen és ingadozó politikájával."

Az említettek különben önmaguk zárták ki magukat a III. Internacionáléból. Az Oroszországi Kommunista Párt története igazolja, hogy a forradalmi erők a reformista elemek eltávolítása után megnövekednek.

„A Tours-i Kongresszus nemzeti alapon fogja szétválasztani azt, aminek szét kell válnia, és nemzeti, egyben nemzetközi alapon fogja egybefogni azt, aminek egybe kell tartoznia. Azt az egységes Kommunista Pártot fogja megalkotni, amely a francia proletariátus élén haladva, és megmutatva felszabadító harcának útját és célját, a forradalom tiszta feje, szenvedélyes szíve és szervező ereje leszi Ez a párt fogja a francia proletariátust a történelem forradalmiéletének hátteréből kiragadni, ahol eddig a jobboldal szociálpatriotáinak és a közép szociálpacifistáinak gyarló és áruló politikája fogvatartotta."

*

Az általános vitát tovább folytatják. Frossard, a párt főtitkára mondja el beszédét, amely tele van hátsó gondolatokkal, hamis kibúvókkal és burkolt célzásokkal.

Ez a kitanult áruló bensejében sohasem fogadta el a 21 feltételt. Amint később maga mondotta el: „Jobb volt bent maradni a munkások között és onnan, belülről támadni Moszkvát . . ." Arra számít, hogy az idő majd meg fogja puhítani és egyben módosítani is fogja az alapelveket és a módszereket. A párt legfontosabb állásában megmaradva azon lesz, hogy eltorzítsa ezeket az alapelveket és módszereket. A pártszakadást elkerülhetetlennek tartja; Lenin szavait idézi, valójában azonban — mint Blum százszázalékos híve — azt reméli, hogy a pártban majd sikerül visszaállítani a korábbi helyzetet.

Mindenekelőtt üdvözli „mostani ellenfelei sorában mindenkori barátait". Kijelenti, hogy a holnap politikája nem lesz ellentétben a tegnap politikájával. Az 1914 augusztusi csődért a felelősséget a proletariátusra hárítja, mentegeti a II. Internacionále vezetőit, és megnyugtatóan nyilatkozik a párt jövőbeli szervezetéről:

„Csak nem gondolják komolyan, hogy Franciaországban a mi mozgalmi harcosaink — hiszen ismerik vérmérsékletüket — valaha is beleegyeznének abba, hogy titkos bizottságok utasításait kövessék!"

Olyan pártot akar, ahol Blum és Longuet zavartalanul működhetnek.

„Most is ismétlem: ha azt követelték volna tőlem, hogy Longuet-t kizárással sujtsam, ha ez a kongresszus megszavazta volna Longuet kizárását, én is vele mentem volna . . . Szocialistáknak tekintem önöket, és ezt ki is mondom."

Igyekszik őket a pártban visszatartani, hogy a III. Internacionále keretei között együtt harcoljanak a kommunizmus ellen. Ünnepélyesen megfogadja, „hogy nem fogja a proletariátust Millerand úr gépfegyverei elé dobni", és hogy a szervezés, a nevelés és a toborzás munkája mellett fog maradni. Utal arra, hogy harcosként jött a szocializmus táborába, „inkább ösztönből, mint megfontolásból; inkább a szocializmusból kiáradó összhang és az igazság eszméje csábították, mint a szigorú tudományossággal megfogalmazott elvek és tanok . . ."

*

Frossard beszéde közben élményszámba menő meglepetés érte a kongresszus tagjait. Az ülés elnöke bejelentette Clara Zetkin érkezését: a kormány tilalma és a rendőrség szigorú felügyelete ellenére eljött, hogy átadja a kongresszus részvevőinek az Internacionále üdvözletét és jókívánságait.

Amikor az emelvényen megjelenik a fehérhajú élharcos, Karl Liebknecht és Rosa Luxemburg bátor elvtársa, aki közel fél évszázadra terjedő lelkes és áldozatos működéséért hosszú éveket töltött börtönben, kimondhatatlan szenvedések között — az egész baloldal felállva, ujjongó lelkesedéssel köszönti a nemzetközi szocializmus hősi harcosát, mert benne látja az imperialista háború elleni küzdelem és a proletárforradalom szimbolumát.

Zetkin beszél, franciául.

Újból arra kéri a kongresszust, hogy szakítson a multtal, utasítsa vissza a többségiek és a centristák opportunista és reformista politikáját. Leleplezi a kétésfeles Internacionálét, amelyet a fenti irányzatok akarnak létrehozni, hogy szembeállítsák a III. Internacionáléval, addig is, míg a II.-at föl nem támasztják.

„Elvtársak, választani kell; világosan el kell magunkat határolni minden olyan irányzattól, amely a proletariátust az opportunizmus és az egyezkedés régi politikájához akarja láncolni. Másrészről, nemzeti és egyben nemzetközi egységbe kell tömöríteni valamennyi forradalmi kommunista elemet, de nemcsak Franciaországban, hanem a határokon túl is... A proletariátust nem szabad visszaengedni a kapitalizmus keretei közé, a barbárságba: a hatalom megszerzésének útján kell előre haladnia... A hatalomhoz egyedül a forradalmi harc útja vezet. A történelem egyetlen példát sem mutat arra, hogy uralkodó és kizsákmányoló osztály valaha is önként lemondott volna a hatalom birtoklásáról.

A politikai szabadságot és egyben a polgárság uralmát Franciaországban a forradalmárok seregei vívták ki, szembeszállva egész Európa hadaival a határokon, és ha kellett, az ország belsejében is. A proletariátusnak tanulnia kell a történelem leckéiből, annál is inkább, mert azok a dicsőséges Oroszországi Forradalomban megerősítésre találtak."

Miután arra kérte a francia proletariátust, hogy egyesüljön a német proletárokkal közös harcban a kapitalizmus és a versailles-i szerződés ellen, amelynek minden terhét a munkásosztálynak kell viselnie, Clara Zetkin arra hívja föl a szocialistákat, hogy védjék meg az Oroszországi Forradalmat:

„Forradalmi fellépésükkel akadályozzák meg a francia kapitalistákat és imperialistákat, hogy összegyüjthessék minden ország ellenforradalmárait a forradalom egyetlen országa: Oroszország ellen.

Azt mondják önöknek, hogy az oroszországi bolsevizmus háborút akar. Nem, a forradalmi Oroszország nem akar mást, mint a békét. Ismeri a háború minden nyomorát, amelyet rákényszerítettek egész Európa ellenforradalmárai, a francia ellenforradalmároktól egészen a német ellenforradalmárokig. Ez a háború kényszeríti az orosz kommunistákat arra, hogy hazájuk védelmére feláldozzák legjobb erőiket, ahelyett hogy azokat egy magasabbrendű, kultúráltabb társadalmi rend felépítésére használnák fel.

Az önök kormányférfiai, az önök vezetői a forradalmi Oroszországot évek óta a legszörnyűbb kínokra ítélték . . . Amikor tanúi vagyunk annak, hogy az orosz munkások milyen lelkesedéssel teszik magukévá a proletárnemzetköziség eszményét, mélységesen szégyeljük magunkat ezek előtt az egyszerű emberek előtt, arra gondolva, hogy Németország, Franciaország és Anglia munkássága még eddig nem tett eleget forradalmi kötelességének . . ."

És amikor egy egységes, fegyelmezett és minden korábbi kompromisszumtól mentes Kommunista Párt alapjait vetjük meg, ez egyben az orosz proletariátus melletti kiállást is jelenti:

„Egészen új emberekké kell lennünk; nem elég, ha csak könyvekben teszünk hitet a III. Internacionále mellett. A kommunizmus nemcsak arra kötelezi a francia proletárokat, hogy a forradalmat papíron dolgozzák ki: a forradalomhoz forradalmi tettek kellenek."

A lelkes ünneplés még véget sem ért, és Clara Zetkin — mint ahogy megjelent — már el is tűnt. Eltűnt, hogy soha nem lankadó lelkesedéssel másutt hirdesse a forradalmat, amely nem ismeri a határokat . . .

Választani kell! Ez a Clara Zetkin által bedobott két szó, amely összegezi a Végrehajtó Bizottság táviratának tartalmát, nem tűr meg semilyen kétértelműséget vagy bizonytalanságot. Ez a két szó az egység kérdésének tárgyalását az egyedüli helyes mederbe tereli. Mi igenis akarjuk az egységet! De nem a látszat kedvéért, hogy leplezni lehessen a tehetetlenséget és az árulást! Az igazi egység csak forradalmi alapon jöhet létre . . .

*

Jean Longuet érezte, hogy a talaj kicsúszik a lába alól. Mint

Marx unokája, azt hiszi magáról, hogy pártvezérnek született, és ezért ellene szegül a Végrehajtó Bizottság felszólításának. Már régen választott a reformizmus és a forradalom, a szociáldemokrácia és a kommunizmus között. Eltűntek azok a nézeteltérések, amelyek öt év óta Renaudeltől elválasztották: egymásra találtak, egymás mellett küzdenek a III. Internacionále ellen. A hiúságában megsértett Longuet minden hidat feléget maga mögött.

A Kommunista Internacionále által ajánlott „sebészeti beavatkozás" szerinte „embertelen és halálos kimenetelű". Ő abban tűrhetetlen beavatkozást lát, „külföldi parancsot, amely széthúzást és szakítást, végső felbomlást akar előidézni táborunkban". Azt állítja, hogy Európa különböző országaiban „moszkvai elvtársaink kudarca tökéletes volt". Figyelmezteti a Francia Szocialista Pártot, hogy a csatlakozás magával vonja az angol proletariátussal és az angol Munkáspárttal való szakítást. Nem akar „olyan Internacionálét, amely nem foglalja magában minden ország proletariátusát, nem akar olyan különleges Internacionálét, orosz fogalmakkal és orosz felfogással, orosz fegyelemmel, ami mind nem alkalmazható a többi országokra". Mint ellenforradalmár és soviniszta, „Moszkva fióküzleteiről" beszél. Egész felszólalása nem egyéb, mint dühös vádbeszéd a III. Internacionále és annak hívei ellen, ezek ellen a „rajongók" ellen, akiket „elvakított a tudatlanok lelkesedése". Rámutat az eléjük tornyosuló számtalan nehézségre, a rájukszakadó engesztelhetetlen gyűlöletre, a „késhegyig menő, testvérgyilkos harcra . . .". Kijelenti, hogyha a kongresszus megszavazza a csatlakozást, ő kilép a pártból. „Itt az ideje, hogy nyiltan kijelentsék, vajjon hajlandók-e elviselni Moszkva kancsukáját. Én nem vagyok rá hajlandó."

*

Longuet-nek Vaillant-Couturier válaszol. Mindenekelőtt megállapítja, hogy a centristák frakciója közeledett a jobboldalhoz. Longuet — Renaudellel és Blummal együtt — hisz a hatalomnak békés eszközökkel történő meghódításában.

„Amikor eljön az az idő, amit Sembat megjósolt, — és az az idő talán már nincs is olyan messze — amikor a burzsoázia élni fog azokkal az elnyomási eszközökkel, amelyeket most készít elő, nemcsak börtöneivel és gumibotjaival, hanem az utcai harcokhoz alkalmas különleges tankjaival, repülőgépeivel és fojtógázaival, hát azt hiszik, hogy csak akkor kell majd határoznunk afölött, hogy valóban fegyverrel álljunk ellent a burzsoáziának?"

A centristák egyensúlypolitikája már a multé: az össze nem férő elemeket nem lehet összeegyeztetni.

„Eljön a pillanat, amikor a külső, mesterkélt egység, nem az az egység, amit Jaurès akart, hanem az egység torzképe, durva kötelékeivel olyan embereket fog egymáshoz kötni, akik a valóságban már nem tudnak együttműködni."

Ha az egység nemcsak a külsőségekben, hanem a valóságban is megvan, akkor a pártnak nem kell félnie a kormány provokációitól. A kellő időben ő maga fogja megindítani a támadást.

„Az akcióegységre éppúgy szükségünk van az időelőtti forradalom megelőzése, mint a forradalom sikerének biztosítása céljából."

Elég volt ebből a gyávaságból, amely hátráltatja a történelmi haladást! Elég ebből az elbátortalanító vakondok munkából, amely minden komoly erőkifejtést megbénít, elég a sok kertelésből, elég a folytonos meghátrálásból!

„Az egész világon híre lesz, hogy a forradalmi Franciaország, miután hosszú évekig megtagadta hagyományait, és lábbal tiporta atyai örökségét, a forradalmi Franciaország, miután évekig az opportunizmus földje volt, végre a munka és az emberi méltóság útján viszi előre proletariátusát, a megalkuvás nélküli úton a nélkülözhetetlenül szükséges vívmányok megvalósítása felé."

*

Ezekkel a szavakkal lépett le Vaillant-Couturier a szónoki emelvényről. E napnak, december 29-nek estjén fog — öt napig tartó vita után — lezajlani a szavazás.

Mistral, a longuet-isták szószólója a következő határozati javaslatot terjeszti elő:

„A kongresszus, a III. Internacionále Végrehajtó Bizottságának táviratára utalva, megtagadja az abban követelt kizárások végrehajtását, kijelentve, hogy ragaszkodik a párt jelenlegi egységének fenntartásához."

Le Trocquer és utána Paul Faure kijelentik, hogy visszautasítják az Internacionále őket megbélyegző követelését, és az egység jelszavával folytatják zsarolási kísérleteiket.

A többség nevében tett indítványban Daniel Renoult arra emlékezteti a kongresszus tagjait, hogy a csatlakozás „nem von

maga után olyan kizárást, amely a multbeli magatartáson alapul". Kizárással „nem lehet sujtani a párt egyetlen tagját sem, aki elfogadja a jelen kongresszus elvi határozatát, és cselekedeteiben aláveti magát a pártfegyelemnek".

Mistral mesterkedése, hogy előzetes szavazással megbontsa a többség sorait, hajótörést szenved. A kongresszus elhatározza, hogy először a kérdés lényegére fog szavazni: a csatlakozás mellett vagy ellene.

A december 29-i éjjeli ülés a négy benyujtott határozati javaslat fölötti szavazással kezdődik.

Cachin javaslata a III. Internacionáléhoz való csatlakozás elfogadása mellett szól.

Longuet javaslata azt ajánlja, hogy „vegyék fel az érintkezést mindazokkal a szocialista szervezetekkel, amelyek kiléptek a II. Internacionáléból", és a 21 feltétel közül többet elvet.

Leroy javaslata néhány baloldali módosítást told be Cachin javaslatába.

Pressemane javaslata nem egyéb, mint Longuet javaslatának változata.

Blum még egy ötödik javaslatot nyujt be, az úgynevezett „szocialista ellenállás bizottsága" nevében. Blum ebben kijelenti, hogy nem ért egyet a Kommunista Internacionále alaptételeivel és taktikájával, és „magához méltatlannak ítéli" akár azt, hogy csatlakozását bejelentse, akár pedig azt, hogy felvételét kérje. Blum előre tudja, hogy javaslatát el fogják vetni, ezért visszavonja azt és kijelenti, hogy nem vesz részt a szavazásban. — A szavazás eredménye a mandátumok megoszlása alapján:

A III. Internacionáléra	3208	mandátum
Longuet javaslatára	1022	«
Leroy javaslatára	44	«
Pressemane javaslatára	60	«
A szavazástól tartózkodott	397	«

A sokatmondó számok kihirdetését az Internacionále hangjai fogadták. A jobboldal „Éljen Jaurès!" kiáltásaira a baloldal „Éljen Jaurès, Éljen Lenin!" kiáltással válaszol és rázendít a Forradalom dalára.

A Francia Kommunista Párt 1920 december 29-én, este 10 órakor született.

Célszerűségi szempontból egyideig még a Szocialista Párt nevét viseli (a Kommunista Internacionále francia szekciója). A *l'Humanité* 1921 április 8-án írja először főcíme alá a *Kommunista Ujság* alcímet, a régi *Szocialista Ujság* megjelölése helyébe. 1921 októberében a Kommunista Párt felveszi végleges nevét[4].

*

A vereséget szenvedett újjáépítők még egy utolsó mesterkedéssel próbálkoznak kudarcuk palástolására: átveszik Mistral javaslatát azzal, hogy a kongresszusnak el kell azt fogadnia, ha őket a pártban meg akarja tartani. Frossard segítségükre siet. Ámbár a csatlakozás mellett szavazott, rosszindulatúan bírálja a Végrehajtó Bizottságot: „az újjáépítők — jelenti ki — nem kiszolgálói a burzsoá befolyásnak". Mindamellett támogatja Renoult javaslatát, mert „a párt *jelenlegi* egységének fenntartása — amit Mistral kíván — nem valósítható meg".

Paul Faure még szélsőségesebb álláspontra helyezkedik: követeli, hogy Mistral javaslatát egyhangúlag fogadják el, hogy ezzel lemossák „a gyalázatot", amely az újjáépítőket érte, és lehetővé tegyék további tevékenységüket... Csak ezzel a feltétellel maradnak bent a pártban.

Daniel Renoult és Vaillant-Couturier egymást felváltva igyekeznek megértetni az újjáépítőkkel, hogy most nem a multról van szó, hanem a jövőről, és hogy a személyes érzékenykedést félre kell most tenniök. Marcel Cachin arra kéri őket, hogy tekintsenek el a jelentéktelen kérdésektől, és hogy mindent a nemzeti és nemzetközi szocializmus érdekeinek vessenek alá.

A második szavazás is ugyanazzal az eredménnyel jár, mint az első.

Daniel Renoult javaslatára	3247	mandátum
Mistral javaslatára	1398	«
A szavazástól tartózkodott	143	«

Paul Faure erre bejelenti, hogy az újjáépítők párizsi bizottságának határozatát követve, csoportja kilép a pártból.

Felhívja barátait, hogy másnap jelenjenek meg a városházán, ahol a szocialista polgármester egy termet bocsát rendelkezésükre.

---

[4] A III. Internacionále franciaországi bizottsága, miután betöltötte történelmi szerepét, 1921 október 31-én feloszlott.

Paoli a szocialista ellenállás bizottságának nevében szintén kijelenti, hogy ő is elhagyja a kommunista kongresszust: a Szocialista Párt (a II. Internacionále alapján álló párt) kongresszusa a Lariche-utcai Démophile teremben folytatja majd munkáját.

Longuet, Blum és Renaudel — amint azt megbeszélték — valóban találkoztak a városházán, és itt elhatározták, hogy szövetkeznek a párt új többsége ellen.

Hogy a pártot a kezükben tartsák, éveken keresztül nem tettek egyebet, mint hogy az egység jelszavát hajtogatták. Mikor a párt kicsúszott a kezükből, szétzúzták annak egységét. Ezért a szándékos és előre kitervelt szakításért a történelem előtt viselniök kell a felelősséget. Rágalmazó és gyűlölködő hadjáratot indítanak, hogy ezzel betetőzzék a pártszakadást.

Másnap, csütörtökön, december 30-án a kongresszus befejezte érdemleges működését, és 24 rendes tagot választott be a párt vezetőségébe; ezek között szerepeltek: Marcel Cachin, Henri Gourdeaux, Georges Lévy, Daniel Renoult, Vaillant-Couturier, Alexandre Blanc. A kongresszus kiáltványt bocsátott ki, amely ezeket mondja:

„A Tours-i Kongresszus történelmi dátumot jelent a francia szocializmus életében, amely hosszú és dicsőséges multra tekinthet vissza. A kongresszus, amellett hogy ismét érvényre emeli Marx és Engels hagyományos történelem- és világszemléletét, ezeket a multban elismert, de oly gyakran elhanyagolt és elárult tanokat, ugyanakkor alkalmazza a világforradalmi válság folytán parancsolóan ránkháruló feladatok megoldásánál azokat a felkészülési és cselekvési módszereket, amelyeket ezentúl irányadóknak kell tekintenünk.

A politikailag, gazdaságilag és társadalmilag összeomlóban lévő kapitalizmussal szemben szigorítani kell fegyelmünket, tökéletesen szakítanunk kell a hanyatló osztályokkal, és a legnagyobb mértékben fokoznunk kell az osztályharcot.

Ebben az értelemben csatlakozott a francia szocializmus a Kommunista Internacionáléhoz, amely felemelte a dolgozók Internacionáléjának igazi zászlaját, és a Tours-i Kongresszus mandátumának háromnegyedre rúgó többsége adja meg a csatlakozás döntő jelentőségét.

Azoknak a harcosoknak örököseiként, akik megalapították pártunkat Franciaországban, és egyben létrehozták a világ munkásainak forradalmi szervezetét is, folytatni akarjuk művüket.

Az I. Internacionálénak 56 évvel ezelőtt lezajlott megnyitó ülésétől az 1904-i Amsterdami Kongresszusig, a mi 1905-i egyesítő kongresszusunktól a Tours-i Kongresszusig a lánc nem szakadt meg.

Pártunk jobbszárnyának néhány tagja, inkább hivatalnoka, mint harcosa, közöttük olyanok is, akik érdemes munkára tekinthetnek vissza, engedve a revizionista és a tisztán öncélú parlamentáris irányzat csábításának, saját elhatározásukból elhagytak bennünket. Döntésüket ebben a kérdésben előre meghozták, a szakadást előkészítették. A Szajnamegyei Szövetség Kongresszusán a párt titkára leleplezte aljas terveiket. Ők nem akarták megérteni az új idők törvényeit. Mi előretörünk.

A centrumnak egy nagyobb számú töredéke is szakított velünk. Ezek az elvtársak az utolsó pillanatig haboztak. Határozatlanságuknál fogva képtelenek voltak arra, hogy válasszanak a reformista parlamentarizmus és a marxista kommunizmus között, és inkább azokhoz közeledtek, akikkel azelőtt harcban állottak.

Javaslatuk szavai szerint ők hívei a III. Internacionáléhoz való csatlakozásnak, ezzel szemben visszautasítottak minden odavezető utat.

Ők az igazi okozói annak a — bár kisarányú — krízisnek, amelynek pártunk a küszöbén áll...

Régi tagok távozásával szemben örömmel látjuk nagy pártunk egészséges és bámulatraméltó erejét. Az ipari vidékek minden nagy Szövetsége velünk van; az egyre erősödő parasztszövetségek bizonyítják a mezőgazdasági tömegek között végbemenő termékeny munkát. Így mutatkozik meg a városi és a falusi dolgozók egyre növekvő szolidaritása, az osztályszellem megerősödése, az új társadalom felépítésének ezen elengedhetetlen feltétele.

A III. Internacionáléhoz való csatlakozás híre zúgja be a az egész világot, mint a közeli nagy változások előhírnöke!

Éljen a francia forradalmi szocializmus!

Éljen a Kommunista Internacionále!"

*

A Kommunista Párt megtartotta a régi párt fizető tagjainak zömét. A 96 Szövetség közül 89 csatlakozott hozzá. Számos Szövetség vezetőségi káderei azonban átpártoltak a szakadárokhoz. A parlamenti frakció 68 tagja közül csupán 13 vallotta magát kommunistának.

Kié lesz a *l'Humanité?* A kérdés kényes volt, és amellett döntő fontosságú. Renaudel barátai tekintélyes számú részvénnyel rendelkeztek. Jogilag tehát ők maradtak a tulajdonosok. Egy részvény-

csomag, amely döntően esett a részvénytöbbség megállapításának mérlegébe, Camélinat-nak, a párt pénztárosának birtokában volt. A helyzet ura tehát Camélinat volt, a Kommün pénzverdéjének igazgatója, akinek kínos lelkiismeretességéről és becsületességéről legendák keringtek, hisz a Kommün alatt milliók mentek át a kezén, és még a versailles-iak sem tudták megvádolni akár csak egy fillér elsikkasztásával. Ha a szakadárok mellé áll, a *l'Humanité* kisiklik a párt kezéből.

December 31-én Marguerite Cachin, Landrieunek, a lap ügyvezető igazgatójának társaságában, a kora reggeli órákban felkereste Camélinat-t és felkérte őt, hogy részvényeit bocsássa a tours-i többség rendelkezésére. Az öreg forradalmár egy percig sem habozott:

— A párt határozott. Számíthatnak rám!

Amikor távoztában Marguerite Cachin lefelé ment a lépcsőn, keresztezte a felfelé menő Renaudelt . . .

Ugyanabban az időben a Volt Frontharcosok Köztársasági Szövetségének egyik alapítója jelentkezett a párt X. kerületi szervezeténél. Mindeddig nem lépett be a pártba, mert nem akart egy pártban lenni a renaudelekkel és a sembat-kkal. Most, hogy ezek már nincsenek ott, azonnal jelentkezik. A társadalmi forradalomnak elhozta nemes szívét, meleg ékesszólását, mélyenjáró értelmét és finom, de maró szellemességét . . .

— Milyen névre szóljon a lapod?

— Jacques Duclos a nevem.

HETEDIK FEJEZET

A KÉT ÚT

A Tours-i Kongresszusból két párt került ki.

Az egyik a Szocialista Párt, amelyet a burzsoá pártok vettek vontatókötelükre; ez a párt a burzsoázia legjobb segédcsapata lett: tagjainak száma egyre csökken. A másik a Francia Kommunista Párt; ez a párt a francia nép és a francia munkásosztály élén haladva, olyan társadalmi rend megvalósításáért harcol, ahol megszűnik az embernek ember által való kizsákmányolása: ereje egyre növekszik.

Mit mondtak a centristák és a jobboldaliak a Tours-i Kongresszusról?

Azt mondták, hogy a bolsevikok, akiknek sikerült megszerezniök a hatalmat, képtelenek lesznek annak megtartására.

Azt mondták, hogy az Októberi Forradalom sohasem fog szocializmust szülni, míg a kapitalista államokban naponta születik a szocializmus.

Azt mondták, hogy a kommunisták ki fogják robbantani a forradalmat, anélkül hogy előzőleg figyelembevennék a helyi körülményeket és egyéb tényezőket, és ilyképpen a csődbe rohannak.

A történelem egytől-egyig elsöpörte ezeket a megállapításokat és jóslatokat.

Az opportunisták nem voltak hajlandók — „méltóságuk" megóvása címén — a Kommunista Internacionále útmutatásait követni... De készséggel tettek eleget a nemzeti és nemzetközi kapitalizmus parancsainak!

Azzal vádolták meg a francia kommunistákat, hogy fegyvert

adnak a burzsoáziának a munkásosztály ellen. Holott a valóságban ők szállítanak — Franciaországban csakúgy mint másutt — ideológiai fegyvereket a burzsoázia használatára, mielőtt még a munkásosztály ellen használnák fel azokat a fegyvereket, amelyekkel a burzsoázia látja el őket . . .

A jobboldaliak és a centristák azért jöttek Tours-ba, hogy ott egyenetlenséget szítva, szakadást idézzenek elő a munkásság táborában.

Lenin rámutatott arra, hogy az opportunisták magukhoz akarják ragadni a vezetést a pártban, hogy azt a forradalmi útról letérítsék. Blum, Paul Faure és Longuet azt követelték, hogy a párt meghajoljon az opportunizmus előtt, ők azonban nem voltak hajlandók meghajolni a párt előtt.

„Csak egyetlen dolog van, — jelentette ki arcátlanul Blum — ami elhatározásunkat megváltoztathatná, és ez az, hogy az Internacionále maga változzék meg."

Határozatuk pedig a Renaudel, Blum és Paul Faure által előkészített pártszakadás volt . . .

A 21 feltétel olyan harcokra fegyverezte fel a pártot, amelyekből az opportunisták nem akarták kivenni a részüket. A későbbiek folyamán a történelem kidomborította a burzsoázia irányában tanúsított szolgai magatartásukat.

1920-tól 1934-ig a Szocialista Párt vezetői és a CGT reformista vezérei azon vannak, hogy útjába álljanak az akcióegységnek; 1937-ben és 1938-ban szabotálják a Népfrontot. 1939-ben ismét létrehozzák a „szent egységet" és vezérszerepet játszanak a kommunistaellenes üldözésekben. A kommunista képviselők ellen hozott mandátumfosztó törvényjavaslat képviselőházi előadója a szocialista Barthélemy. A szocialista Chasseigne „tarkólövést" javasol számukra. Sérol, a szocialista belügyminiszter rendeletet ad ki, amely halállal sujtja azokat, akik kommunista propagandát űznek . . .

1940-ben a szocialisták tábora — a burzsoázia példájára — megoszlik. Egy csoportjuk, közöttük Belin, Paul Faure, Bard, Legay, Spinasse, Zoretti és mások Pétainhez és Abetzhez csatlakoznak. Egy másik frakció de Gaulle tábornok és az angol-amerikai imperializmus mellé áll.

A náci uralom alól való felszabadulás után Léon Blum szívvel-lélekkel az amerikai terjeszkedési politikát szolgálja. A marshallizált országokban, ahol üldözik a demokratikus mozgal-

mat, a szocialisták embereiket és erkölcsi támogatásukat bocsátják ennek a politikának a rendelkezésére. Moch megtorló osztagai, amelyeket a kommunista munkások üldözésére állított fel, megszállják Nord-megye bányászainak lakótelepeit; ezek a bányászok robbantották ki 1941 májusában az első nagy sztrájkot a betörő nácik ellen. Naegelen pedig Algériában köti gúzsba az arab dolgozókat... Ha Jaurès tudná, hogy azok, akik nevét szájukon hordozták, Vietnamot támadják meg, és egy úgynevezett „atlanti hadsereget" szerveznek azon ország ellen, amely először hajtotta végre a szocializmust megvalósító proletárforradalmat!

Íme, mire vezetett a tours-i szakadárok mozgalma! Azt állították, hogy „a régi párt munkáját folytatják". Igen, de legrosszabb oldaláról folytatták. Mint az imperialista fasizálásnak és militarizálásnak tevékeny ügynökei, tetteikkel erősítették meg Maurice Thoreznek még 1930-ban kelt sorait, amelyekben a szocialista politikát jellemzi:

> „A szocialista politikát azok a kispolgári elemek határozzák meg, amelyek a Szocialista Pártot ténylegesen irányítják, még ott is, ahol a szervezetek többsége munkásokból áll. Ez a politika keresi és meg is valósítja a szocialista együttműködést az imperialista burzsoázia minden döntően lényeges vállalkozásával.
>
> A burzsoá állam fasizálódásának és az osztályharc élesedésének feltételei között a Szocialista Párt, mint a kapitalista demokrácia egyik fogaskereke, maga is a fasizálódás útján halad"[1].

*

Amikor Blum és Longuet Tours-ban a III. Internacionále és a forradalom híveit támadták, ezt a „marxi szocializmus változhatatlan és alapvető elvei"-re való hivatkozással tették. Mindketten elismerték a proletariátus diktatúrájának elvét. Lenin ellen a mensevikek érveit hozták fel, amelyek szerint Oroszországban nem voltak meg a szocializmus bevezetéséhez szükséges objektív gazdasági előfeltételek. Blum, aki akkor „marxistának" vallotta magát, a bolsevizmusban „anarchista" tévedést leplezett le: a bolsevizmus — mondotta — a hatalom megszerzését végcélnak tekinti, míg az igazi szocializmus a hatalom meghódításában a társadalom megváltoztatásának egyik eszközét látja. Akkor Blum

[1] *Maurice Thorez.* Összes művei. II. könyv. 1. köt. 87. old. — Éditions Sociales 1950.

még elfogadta a forradalmat; a hatalom átvételéről mint olyan eszközről beszélt, amelynek útján a tulajdonrendszer megváltoztatható, „anélkül hogy akár a legális, akár az illegális eszközöket kizárnók".

Blum csűrés-csavarása — ami teljesen idegen a marxista elmélettől — tulajdonképpen arra irányult, hogy a reformizmusnak elméleti alapot adjon . . . A cél a társadalmi átalakulás, és ha a szociális átalakulás „napról-napra folyik", a hatalomnak forradalmi úton való megszerzése fölöslegessé válik.

A leninizmus — Blum szerint — elhanyagolta a szervezés és a propaganda erőfeszítéseit, amelyeknek útján elérhetjük a szociális átalakulást; Lenin az öntudat nélküli tömegekre támaszkodott, a fekete szemüveg politikáját űzte és elvetette az erkölcsi gátlásokat.

De a történelem haladt a maga útján: az Oroszországi Forradalom legyőzte az eléje tornyosuló nehézségeket és felépítette a szocializmust. A kapitalista országok nagy munkásharcai, valamint a fasizmus és a háború ellen kifejtett ellenállás megmutatták, hogy a kommunizmus törvényes örököse Marx elveinek és módszereinek. Még a megcsonkított és eltorzított marxizmust is egyre kevésbbé tudták ellene felhasználni. Az Októberi Forradalom dühödt tagadása, a szovjetellenesség, a jobboldali szocialistákat a legsötétebb reakció karjaiba dobták.

Az elmélet emberei is megmozdultak. Vandervelde kijelenti, hogy a szocializmust nem lehet a marxizmussal azonosítani. De Man így ír: „A marxizmus nem irányíthatja többé a párt politikáját." Georges Izard átengedi a marxizmust Leninnek.

> „Lenin logikusan levonta a marxizmusból a következtetéseket. Az az állítás, hogy a cél nem választható el az eszközöktől, és hogy csak az eredmény számít, felforgatja a szocializmust, pedig ezek a tételek önként következnek Marxnak a *gyakorlat*-ról szóló fejtegetéseiből."

Léon Blum, aki Tours-ban a leninizmust még a marxi szocializmussal állította szembe, most már nyiltan áttér a materializmusról az idealizmusra. A szociális átalakulás nem lehet végcél, jelenti ki 1946-ban, az csak eszköz lehet. A cél az emberi állapot megváltoztatása. De ebben az esetben szükség van-e a társadalom átalakítására? Az emberi állapot megváltozásának erkölcsi alapon kell végbemennie. Sőt ez az erkölcsi átalakulás egyenesen kizárja

és elítéli a szociális átalakulást, mert annak eszköze, az osztályharc, nem bír erkölcsi alappal. Itt Blum már az egyházatyák nyomdokaiba lép. Különben nem ő hangsúlyozta-e a római katolikus egyház és a szocializmus közötti „párhuzamosságot az erényt illetően, valamint az erőfeszítések egybevonásának lehetőségét".

Az a szocializmus, amely az egyén tökéletesítését tűzi ki céljául és fenntartja a proletariátus elnyomatását, a burzsoázia kedvenc ütőkártyája lesz, és uralmának egyik eszközévé válik.

Az Októberi Forradalom irányában táplált gyűlöletük Tours szakadárait az imperializmus táborába vitte. A marxizmus megtagadása és félreismerése oda vitte őket, hogy elpártoltak a proletariátus harcos ideológiájától és a reakciós idealizmus uszályába szegődtek.

A jobboldal és a közép vezetői 1920-ban maguk választották a sorsukat. Az osztályharc kérlelhetetlen logikája mind mélyebbre süllyesztette őket az árulás és a becstelenség lejtőjén.

*

A Francia Kommunista Párt folytatja azoknak a forradalmároknak művét, akik azon fáradoztak, hogy ideológiailag felfegyverezzék a proletariátust. A párt fő céljául tűzte ki, hogy harcoljon a marxizmus-leninizmus elméleti és gyakorlati győzelméért.

A katonák lelkesedése, akik az 1914—18-as háború után jöttek a Szocialista Pártba, a közép és a jobboldal opportunista elemeinek eltávolítása Tours-ban, és a 21 feltételnek elvi elfogadása — mindez nem volt elég ahhoz, hogy a régi, reformista párt helyébe egy újtípusú forradalmi párt lépjen.

> „Egy régitípusú európai parlamentáris pártnak, amely valójában reformista és csak alig látható forradalmi színnel van bevonva, egy ilyen pártnak újtípusú párttá, valóban forradalmi, valóban kommunista párttá való átalakítása fölötte nehéz dolog. Ezeket a nehézségeket a legkézzelfoghatóbban talán Franciaország példája mutatja"[2].

A Kommunista Párt megszületését követő első években a hibák még fennállnak, a Végrehajtó Bizottság felszólításai ellenére. Néhányan, Frossard-ral az élükön, számításból csatlakoztak a III. Internacionáléhoz: ügyesebbnek és célravezetőbbnek találták,

[2] *Lenin* Művei. 3. kiad. XXVII. köt. 203. old. (oroszul).

hogy azt a párton belül támadják és szabotálják. Mások forradalmi snobizmusból jöttek: a divat hozta őket, a divat vitte el őket.

Amikor 1921-ben a Kommunista Internacionále III. Kongresszusa kiadta az egységes proletárfront jelszavát, ez a jelszó Franciaországban kettős törést szenvedett. Az opportunista irányzat az Egységfrontban a régi elvtelen választási koalíciókat akarta feltámasztani; a szektáns irányzat a szocialista politikust egy síkra helyezte a becsapott munkással. A párt — az Internacionále támogatásával — az Egységfront helyes értelmezéséért harcba szállt mindkét elhajlás ellen.

A Kommunista Párt harcolt az imperializmus és a versailles-i szerződés ellen. Amikor, eleget téve a francia oligarchia kívánságainak, Poincaré csapatai megszállják a Ruhr-vidéket, a párt a német dolgozókkal való barátkozásra hívta fel a francia katonákat. Ez az első nagy erőpróba — mint a későbbiek is — megedzette a kommunistákat a mozgalmi harc tüzében, míg a megvesztegetett és a burzsoáziával egy gyékényen áruló elemek átmentek a barrikád másik oldalára. 1923 első napjaiban Frossard elárulta a pártot és átment a támadó ellenség táborába.

Gaston Monmousseau és Pierre Sémard kíséretében Marcel Cachin 1923 januárjában Essenbe utazott, hogy ott leleplezze az imperializmus szándékait: visszatértekor társaival, valamint Gabriel Périvel együtt letartóztatják, „az állam belső és külső biztonsága elleni összeesküvés vádja" ürügyén. Ez a koholt vád az úgynevezett „hamburgi hamisításon" alapult, amely Marcel Cachin által soha el nem mondott kijelentéseket tartalmazott. A népi tiltakozás nyomása alatt, a Legfelső Ítélőszékké alakult Szenátus megszüntette az eljárást: Cachin, Sémard, Monmousseau, Marrane, Gourdeaux visszanyerték szabadságukat . . .

André Marty, aki már több évet töltött különböző fegyházakban, és akit időközben többször képviselővé választottak, végre — 1923 július 17-én — elhagyhatta clairvaux-i börtönét.

A párt első fegyverténye az imperializmus és a háború ellen ragyogó sikerrel járt: az 1923-as ruhrvidéki barátkozás kifejezte a dolgozók nemzetközi összetartását és Franciaország érdekeit is szolgálta.

Az „osztály osztály ellen" taktika, amely mindenféle kortesfogásnak végét jelentette, lehetővé tette a pártnak, hogy saját programjával tekintélyes tömegeket vonzzon zászlaja köré, képessé tette arra, hogy végetvessen a polgári pártokkal való paktálásnak,

és hogy a burzsoá pártok minden jelöltje ellen a proletariátus és a parasztság jelöltjeit állíthassa. Egyre erősödve, a következőkben megvalósíthatta az Egységfrontot, majd a Népfrontot, a legbátrabb taktikát alkalmazva az egységért folytatott harcában.

Az egységért, a tömegek mozgósításáért, a szervezetek belső életének rendezéséért, a kenyérért és a békéért folytatott harc, amely egyre nagyobb sikereket ért el, Maurice Thorez biztoskezű irányítása alatt folyt. Thorez „A nép fia" című könyvében rámutatott arra, hogy:

> „A kommunisták sohasem törődtek bele a munkásosztály szakadásába, amelyet a Tours-i Kongresszus kisebbsége idézett elő azzal, hogy nem hajolt meg a többség határozata előtt. Szünet nélkül harcoltunk azért, hogy végetvessünk a szakadásnak."

A fasiszta veszéllyel szemben a párt mindenekelőtt azon fáradozott, hogy egyesítse a kommunista és a szocialista munkásokat, majd pedig azt tűzte ki céljául, hogy szövetséget hozzon létre a proletariátus és a középosztályok között, Marxnak Lenin által továbbfejlesztett tanításait a francia viszonyokra alkalmazva.

Az 1934 júniusában megtartott ivry-i konferencia után Léon Blum és Paul Faure, a Kommunista Párt kérlelhetetlen ellenségei arra kényszerültek, hogy módosítsák magatartásukat, mert a szocialista munkások — vezetőik ellenére — megvalósították az akcióegységet. Ezek végülis — 1935 július 27-én — kénytelenek voltak engedni: „Bele kellett törődnünk az Egységfrontba", jelentette ki Paul Faure.

Ekkor a párt hatalmas erőfeszítést tett, hogy a proletár Egységfront köré tömörítse a középosztályokat, hogy létrehozzák a kenyérért, a békéért és a szabadságért küzdő Népfrontot. A francia kommunistáknak ez a kezdeményezése nemzetközi jelentőségre tett szert.

A Népfront az 1936 májusi választásokon győzelmet arat. Sikere nyomán széleskörű proletármozgalom indul meg: sztrájkok, valamint több üzem megszállása, ami szociális reformokra és a negyvenórás munkahét kivívására vezet.

A szocialista vezetők, híven önmagukhoz, igyekeznek megtörni a tömegek lendületét. Engednek a trösztök nyomásának, Spanyolországgal szemben a „benemavatkozás" politikáját űzik, a Szovjetunióval való nyilt és becsületes együttműködés megtagadásával állandóan veszélyeztetik a békét. Ők hajtják végre a

Népfront felbomlasztását, amit 1938 szeptemberében a szégyenletes müncheni árulás tetőzött be.

A háború, amelyet a kommunisták előre láttak, és amit el lehetett volna kerülni, ha rájuk hallgatnak, kommunistaellenes megtorlást zúdít a francia népre. A feloszlatott és üldözött Kommunista Párt mégis hallatja szavát és döntő erejű politikai tényező marad. A nép most láthatja, hogyan dolgozik — ellenségeinek ádáz csapásai ellenére is — az újtípusú, leninista párt.

Az 1940 július 10-i felhívás arra szólítja a francia népet, hogy a munkásosztály körül alakítson egységes arcvonalat a Franciaország szabadságáért, függetlenségéért és újjászületéséért folytatott harcban. Ez a felhívás a betolakodó hódítók elleni küzdelemre tüzeli a tömegeket. A népi ellenállás a földalatti párt és annak különböző szervezetei körül kristályosodik ki. 75 000 kommunista esik el, hogy Franciaország fennmaradhasson. Mert ők tudták, — Balzac szavait idézve — hogy minden vetés közül a mártírok hullatta vér adja a legdúsabb aratást. Olyan nevek, mint Cathelas, mint a 27 châteaubriant-i, mint Gabriel Péri, mint Pierre Sémard, Cadras, a többi névvel együtt a nemzeti dicsőség egén fog ragyogni mindvégig.

A felszabadító harc másnapján a Kommunista Párt, a „kivégzettek pártja", mindent megtett egy független, demokratikus Franciaország megteremtéséért. Ha a Szocialista Párt — okulva a hitleri példán — hozzájárult volna az egység megvalósításához, milyen távlatok nyíltak volna meg népünk előtt! Nem így történt. A Szocialista Párt vezetői — ezúttal ismét — a tőkét választották...

Az idegen beavatkozás ténye, az imperializmusnak az a szándéka, hogy Franciaországot megfossza függetlenségétől, „ugródeszkául" használja fel testvérei és szövetségesei ellen, Sztálingrád hősei ellen, a Francia Kommunista Pártot új feladatok elé állítja, amelyek alapjukban azonosak a tegnapiakkal: a párt harcoljon a francia dolgozók élén a békéért, a kenyérért, a nemzeti függetlenségéért és a szocializmus országáért.

*

A kommunizmus győzelme a társadalmi haladás törvénye, de oly pártot követel, amely a győzelmet elő tudja készíteni és ki is tudja vívni. Ez a párt Franciaországban a Francia Kommunista Párt, olyanoknak a pártja, mint Maurice Thorez és Marcel

Cachin — Jacques Duclos és André Marty — Benoît Frachon és Auguste Lecoeur — Henri Barbusse és Vaillant-Couturier — Péri és Sémard és Jeanette Vermeersch és Danielle Casanova — Gaston Monmousseau és Raymond Guyot — François Billoux és Charles Tillon — Étienne Fajon és Waldeck Rochet — Léon Mauvais és Laurent Casanova — Victor Michaut és Florimond Bonte — Georges Cogniot és Henri Gourdeaux — Georges Marrane és Jean Chaintron — Fernand Grenier és Marcel Willard — Arthur Ramette és Virgile Barel... Politzernek és Solomonnak — Langevinnek és Joliot-Curie-nek — Aragonnak és Éluard-nak a pártja... A nemzetnek ez a színe-virága, a bátorságnak és az áldozatvállalásnak ez az iskolája, amely az emberiség legjobbjait neveli.

A párt minden áldozatra kész 800 000 tagja a kizsákmányolástól és elnyomástól mentes jövőért dolgozik. Olyan párt ez, amely az internacionalizmust össze tudja egyeztetni a nemzet érdekével, amely magáévá tette Jaurès gondolatát: „kevés internacionalizmus eltávolít a hazától; sok internacionalizmus pedig visszavezet hozzá".

De pártunkból nem lett volna a hősök pártja, ha már az első napon nem űzte volna ki soraiból a burzsoázia ügynökeit. Az opportunizmus elleni, megalkuvást nem ismerő harca nélkül nem valósíthatta volna meg ideológiai egységét, nem tudott volna szembeszállni az imperializmussal, nem tudta volna elviselni a megtorlás legkegyetlenebb kínzásait, és nem lett volna képes a tömegeket „a daloló holnapok felé" vezetni...

Azért győzött, mert nem nézett hátra, hanem mindig előre, mert minden tettét a felfelé törő osztályra alapozta, mert hitt Franciaország népének jövőjében és a Nagy Októberi Szocialista Forradalom legyőzhetetlen erejében, mert küzdelmeinek minden szakaszán a marxizmus-leninizmus volt az iránytűje... Nagyságának alkotóelemei már születésekor jelentkeznek, és jövendő győzelmei a történelmi jelentőségű Tours-i Kongresszuson aratott első győzelmében fogantak meg.

TARTALOM

I.	fejezet	*Egy nagy dátum*	7
II.	„	*A II. Internacionále csődje*	13
III.	„	*Az imperialista háború sötétségében*	35
IV.	„	*Október lángjánál*	55
V.	„	*A Francia Kommunista Pártért folytatott küzdelem.*	72
VI.	„	*A Tours-i Kongresszus*	93
VII.	„	*A két út*	116

Felelős lektor: Forgács Marcell.

Ez a könyv az MNOSZ 5601—50 Á és MNOSZ 5602—50 Á szabványok szerint készült.

3959. Franklin-nyomda Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28.
Felelős: Janka Gyula.